

VITÉZ IMRÉDY BÉLA

MÚLT ÉS JÖVŐ HATÁRÁN

BESZÉDEK A MAGYAR ÉLET
NAGY KÉRDÉSEIBŐL

BUDAPEST, 1938

A NEMZETI EGYSÉG PÁRTJA KIADÁSA

Stádium Sajtóvállalat Részvénytársaság. (Epest, VIII., József körút 5.)
Felelős: Gyóry Aladár igazgató.

Ez a kötet vitéz Imrédy Béla miniszterelnök beszédeit tartalmazza, mélyeket kormányralépésétől július végéig tartott. Nem teljes gyűjtemény, de magában foglalja azokat a megnyilatkozásokat, amelyek a magyar élet nagy kérdései és jövő fejlődése szempontjából különösen fontosak.

Kilenc beszéd adja a kötet első részét. Kilenc világos beszéd: beszámoló a közelmúlt alkotásairól s irány jelzői az útnak, melyen haladni fog. Múlt és jövő határvonala ez az út. Az ezeréves, sok küzdelmet átélt, de történelmi hivatásáról soha le nem mondó nemzet öntudatos életparancsa és elszánt alkotóvágya duzzad bennük, párosulva azzal az optimizmussal, amely a miniszterelnök emberi és politikai habitusának egyik legjellemzőbb tulajdonsága.

A második rész öt ünnepi beszédet tartalmaz, mélyeket kivételes alkalmak adtak a miniszterelnök ajkára. Ezekben a magyar lelkiség legmelegebben szóló húrjai zendülnek meg.

A harmadik rész pedig egy előadás, melyet Imrédy Béla 1937 január havában mondott, amikor, mint a Nemzeti Bank elnöke, nem vett részt az aktív politikában. Ez az előadás nem a politika, hanem a társadalombölcselet síkján mozog. Mégis fel kellett venni a gyűjteménybe, mert a jobboldali és baloldali életszemlélet tökéletesebb megvilágítását ennél még senki sem adta, — másrészt, mert e sokat emlegetett fogalmak tisztázása az előadást izgatón időszerűvé teszi.

Mindegyik beszéd egy célt szolgál: felemelni a nemzetet a legmagasabb eszmei, erkölcsi és gazdasági színvonalra. A népi egység erősítésével s a szociális igazság érvényre juttatásával kívánja a célt elérni a miniszterelnök, — s ennél a célnak szolgálatában kérte minden magyar ember közreműködését és odaadó munkáját.

Budapest, 1938 augusztus 1-én.

A nagy program

Kormánybemutakozás a képviselőháziban
1938 május 14-én

T. Képviselőház! Amikor erről a helyről először beszélek a t. Házhoz, úgy érzem, első kötelességem, amely rám hárul, az, hogy világosan kell beszélnem. Világosan kell beszélnem, mert éppen elég köd és misztikus félhomály terjeng a levegőben. Ezeket néha jó a világos és érthető szavak reflektorával átvilágítani. Úgy érzem, ma nem lehet elmellőzni, hogy azt az *eszmei elgondolást*, vagy ahogy mondani szokták, *világnézeti alapot*, amelyen állok, ne érintsem. Elkövetkezett az a pillanat, amikor az általános meghatározásokon túl kell menni és amikor már nem elég azt mondani, hogy *keresztény nemzeti és jobboldali politikát* folytatunk, hanem ezeket a célkitűzéseket alkotó elemeikre kell bontanunk, mert a keresztény és nemzeti célok alatt sok olyan törekvés bújik meg, amely csak külső mázsként veszi magára a jelzőt.

A jobboldali politika tartalma

A jobboldali politikát illetőleg is magyarázattal tartozom. Ezt a magyarázatot annál könnyebben meg tudom adni, mert amikor szó sem volt arról, hogy a politikába visszakapcsolódjam, közel másfél esztendeje, egy más auditorium előtt szóltam arról, hogy mit értek jobboldali politika alatt. Ennek a jobboldali politikának három jellemző vonását látom és világos, hogy politikámban ezt a három vonást igyekszem kidomborítani.

A jobboldali politika mindenekelőtt a *nemzetet, mint a generációk egységét fogja fel*, mely összekapcsolja a múltat, a jelen, és a jövőt és célkitűzésében nem csupán a jelen szempontjai, hanem a jövő érdekei és a múltnak tartozó tisztelet az irányadók. A jobboldali politika tehát *hagyománytisztelő* és az evolúciót tekinti a fejlődés igazi útjának. Mindez természetesen nem jelenti a maradiságot. A hagyományt tiszteljük, de ha valamelyik intézmény elvesztette élő erejét és elhalt, azt emlékként tisztelhetjük, de tovább már fenntartanunk nem szabad.

A másik jellemző vonása a jobboldali politikának az, hogy *a társadalmat, mint szerves egészet fogja fel, tehát egy hierar-*

chikus társadalomnak a képe lebeg a szeme előtt; nem kacérkodik hamis egyenlőségi képzetekkel, hanem ismeri azokat a különbségeket, amelyek a természet erejénél fogva állanak elő. Ennek a hierarchiának természetesen az örök értékek csillagzatai szerint kell igazodnia és azt a helyet, amelyet a nemzetnek valamely tagja ebben a hierarchiában elfoglalhat, az szabja meg, hogy kötelességét mennyire teljesíti a nemzet iránt és milyen hasznos tagja tud lenni a nemzet társadalmának.

Harmadik jellemző és talán legjellemzőbb sajátága a jobboldali társadalomszemléletnek az, hogy *amint az ember-testből és lélekből áll, ugyanúgy a nemzetet és a társadalmat is így kettősen fogja fel, mint testből és lélekből álló egészet.* A társadalmi és a nemzeti felépítésben igenis szerepet játszanak a testi, a fizikai tényezők, a vérség és elsősorban a család. A család az a sejt, amelyre az egészséges társadalomnak épülnie kell és ezért minden igazi jobboldali elgondolás a család védelmét és megerősítését anyagi és erkölcsi értelemben egyaránt elsőrendű feladatának kell, hogy tekintse. Elismeri a jobboldali felfogás a tágabb családot, a tágabb vérségi köteléknek, a törzsnek, tehát a fajnak is, mint történelmi tényezőnek szerepét.

Ez azonban az éremnek csak az egyik oldala és talán nem is a fontosabb oldala, mert amint az egyes ember életében a léleknek kell vezetnie a testet, úgy a nemzet életében is léleknek kell uralkodnia a test felett. Konfliktusok — ugyanúgy, mint az egyén életében — előállhatnak a lélek és a test kívánalmai és követelményei között és ami a nemzet életét illeti, világos, hogy minél erősebbek a testi adottságok, minél kifejezettebb, minél elkülönítettebb a fajiság, annál nehezebb a szerepe a nemzeti géniusznak, amelynek a maga képére formáló munkáját el kell végeznie.

A nemzeti szellem formáló ereje

Annak, hogy a lélek úrrá tud lenni, példája ez a nemzet, amely annyi idegen vérségi elemet fel tudott szívni a magyar nemzettestbe és amely a magyar birodalom megalapítása óta történelmileg példázza azt a tanulságot, hogy *van magyar nemzeti szellem*, egy különleges magyar lelkiség, amely lelkiesség át tudja gyúrni, le tudja nyugözni és össze tudja forrasztani az elkülönítő testi és vérségi tényezőket. *Ez a nemzeti szellem itt él, formálódik közöttünk immár ezer éve.* Az egymást követő nemzedékek hosszú sorának vágyai, gondolatai, harcai, bukásai és dicsőséges feltámadásai nem tűntek el nyomtalanul, itt élnek, gomolyognak felettünk, bennünk és formálják a következő generáció lelkét. Minden nemzedék új színezést ad ennek a léleknek és a mi nemzedékünknek az a feladata, hogy a nemzet örök lelkének kialakulásához új és

talán olyan nagy kontribúcióval járuljon, amilyen kevés nemzeteknek adatott meg előttünk.

Történelmi fordulón állunk, eszmék viaskodása érződik meg még a mindennapi élet szürke eseményeiben is. Ennek a történelmi fordulónak a szele végigszágul az egész világon és nem áll meg a határainkon sem. Ez olyan probléma, amelylyel meg kell birkóznunk és amelyet be kell illesztenünk abba a nemzeti lelkiségbe, amelyet az előző nemzedékek örökségként ránk hagytak.

Szociális gondolat és népi egység

Két gondolat az, amelynek hódító útját világszerte észleljük. *A szociális gondolat e kornak egyik uralkodó eszméje* és ennek az eszmének, amely kettős megjelenési formában nyilvánul meg, a szociális igazságosság az egyik megjelenési formája. Mert ha kell is, de ma már nem elég jótékony adakozás, ma fel kell ismerni és el kell ismerni az egyén igényeit, a fizikai és szellemi javakban való méltányos részesedésre, feltéve, — s ez a feltétel előljár és döntő jelentőségű — hogy kötelességeit embertársainak és azok közösségének, elsősorban a nemzetnek tartozik maradéktalanul teljesíteni.

Hiiba volna, ha ez a szociális igazságosság, mint valami rideg princípium jelennék meg, mert ennek, ha igazán élni és hatni akar a nemzet lelkében, a szociális szeretet jegyében kell állnia.

A másik gondolat, amely szorosan kapcsolódik az első gondolathoz, *a népi egység gondolata, amely a mi sajátos történelemkialakulásunkban inkább nemzeti egységnek volna nevezhető.* Ez a két gondolat jelentkezik mg, világszerte a legkülönbözőbb formákban, a legnemesebbtől a legtorzabbig és minden modern társadalomfejlődés mélyén ennek a két gondolatnak az alakító munkája figyelhető meg.

Vesztett vállalkozás volna ezzel a két gondolattal szembe szállni akarni. De ki akar szembe szállni, ki az, aki e két gondolat igazságát és vonzását önmagán, saját lelkében ne érezné? Ennek a mai magyar nemzeteknek éppen az a feladata, hogy e két gondolat magyar megvalósulási formáját kialakítsa és ezzel a nemzet lelkiségének megadja azt a színezést, amelyet a mai idők parancsoló szava megkövetel.

Szabadság és népi szolidaritás

A magyar lelkiség mélyén kutatva, három feladatot látok. Itt élénk tornyosulni. *Az új eszme megkívánja, hogy az egyén áldozatot hozzon a köznek, áldozatot hozzon nemcsak anyagiakban, hanem önrendelkezési jogának józan korlátozásában is.* Azok a feladatok, amelyek ma a nemzetekre várnak, csak

úgy oldhatók meg, ha a közösség szelleme irányítja és hatja át az egyedeket. Ez nem jelenti az egyénnek a közösségben való felolvadását. *Túlsok vér folyt már ezen a földön a szabadságért*, túlsók elnyomással kellett szembeszállnia a magyaroknak, semhogy a szolgaság gondolata a magyarság számára elviselhető volna.

Szabadság kifelé és szabadság befelé, de befelé mindaddig, amíg az egységet és az erőt, mely a nemzet feladatainak megoldásához szükséges, nem veszélyezteti. *A szabadság önmagában véve csak addig jó, amíg Harmóniában áll a közösség nagy céljaival* és ha e kettő közt viszály éa ellentét támad, nem a nemzet érdeke az, amelynek a rövidebbet szabad húznia.

Első feladatunk tehát a szabadságnak a közösség, a nemzet igényeivel való összeegyeztetése. De hozzá kell tennem mindjárt, hogy ez az összeegyeztetés ma nem az egyéni szabadságjogok kiterjesztését jelenti, hanem jelent józan lemondást és korlátozást, mert olyan időket élünk^ amikor a közösség jogainak és igényeinek intézményes védelmére és az egyén kötelességeinek kidomborítására van szükség.

Második és harmadik feladatunk két jellegzetesen magyar tulajdonságnak következetes keresztülvitele a közélet mindazon problémáin, melyeket az új eszmékkal való birkózásunk felvet. A magyar, t. Ház, *mindig érzékenyen örködik becsületén és tisztességén*, mindig gentleman volt, és ha közéletünknek a népi egység és szolidaritás irányában való átépítése megtörténne, változatlanul ugyanennek az emelkedett szellemnek kell uralkodnia. E nélkül az emelkedett szellem nélkül, a tisztesség követelményeinek maradéktalan érvényesítése nélkül nincs magyar élet.

És itt kapcsolódik be harmadik feladatunk, mert az emelkedett lelkiségnek első követelménye *a nyíltság, a becsületes, egyenes beszéd*, a nyílt sisakkal kiállás, mert *nem magyar szokás a föld alatti bujkálás* és azok az üregek, melyeket egyes lelkiismeretlen vagy félrevezetett kezek a magyar termőföld talaja alá ásnak, hova-tovább a magyar közélet épületének összedüléséhez fognak vezetni.

Három feladat áll tehát előttünk, hogy röviden ismételjem: az egyéni szabadságnak a közösség igényeivel való összeegyeztetése, a közösség igényeinek erősebb kidomborításával és azután a tisztességnek és nyíltságnak, mint irányelveknek keresztülvitele a magyar közélet különböző területein.

Elvi alapok

Mielőtt programmunk konkrét részének ismertetésére áttérnék, még néhány általános elvet szeretnék leszögezni, amelyek a programm kidolgozásánál szerepet játszottak és írá-

nyitó gondolatként tűnnek fel. Első helyen említem, amire már utaltam, *a családi gondolat fokozottabb kidomborítását*, tehát a család védelmét és megerősítését. Minden félreértés elkerülése végett határozottan kijelenthetem, hogy *a magántulajdon alapján állunk*, ennek a következményeit levonjuk és azt a tőkét, mely a közösséggel szemben a rárótt kötelezettséget teljesíti, védelemben részesítjük.

A harmadik szempont az, hogy *<a jövedelem- és vágyom eloszlás olyan kialakítását akarjuk megvalósítani, amely a szociális gondolat és a népi egység gondolatának jegyében áll* Bármily fontos is azonban a nemzeti vagyonban való osztozás kérdése, maradandó eredményeket csak úgy lehet elérni, ha az, amin osztozunk, nem lesz kevesebb, hanem több. A termelés növelése szempontjának tehát a szociális szempontok mellett nem szabad elsikkadnia.

Végül, hogy még egyszer nyomatékosan leszögezzem, az a társadalmi rend, amely előttünk eszményként lebeg, a nemzet minden tagjának segítséget nyújt, de csak akkor, ha kötelességét teljesíti és ez a kötelességteljesítés vonatkozik nagyra, kicsinyre egyaránt. Az a legelemibb kötelesség, amely a nemzet minden egyes egyedére egyaránt hárul, *a rendnek és fegyelemnek a megtartása* és azoknak, akiket a sors a nemzet élére állított, első és legfőbb kötelességük, hogy ennek az állampolgári kötelezettségnek mindenkiel szemben minden eszközzel érvényt szerezzenek.

Aktív békepolitika

Amikor konkrét programmom ismertetésébe fogok, legelsősorban a külpolitikáról kívánok röviden megemlékezni. Társadalmi fejlődésünk és állami életünk számos megnyilvánulása egy átmeneti korszak bélyegét viseli magán és ez külpolitikai vonatkozásban is elmondható. Ilyen nehéz és sok tekintetben zavaros körülmények közt *minden lelkiismeretes kormány természetszerű törekvése a béke fenntartása*. Bármennyire is meg lehet azonban állapítani e törekvés alaptendenciájának azonosságát, mégis meg kell állapítanunk, hogy a béke lényegére vonatkozólag, a nemzetek még messzemenő eltéréseket mutatnak. *Az egyik oldalon ott állanak a status quo merev fenntartásának hívéig mások viszont az igazi és igazságos béke létrehozásának szükségességét hangoztatják*. E két felfogás összeegyeztetése a bonyolult problémák végtelen sorát veti fel, ami nagy mértékben hozzájárul a helyzet nehézségeinek fokozásához. Haladás e nehéz és bonyolult viszonyokban csak úgy képzelhető el, ha minden kormány igyekszik nyíltan tisztázni álláspontját nemcsak a saját közvéleménye, hanem az egész világ előtt is, hogy minden két-

értelműséget kizárjon azoknak a politikai elveknek a tekintetében, amelyekre külpolitikájában támaszkodni kíván. Kívánatos ez már csak azért is, mert sokszor tudatosan terjesztett hírek és álhírek útvesztőjében a közvélemény csak nehezen tud eligazodni és a valódi helyzet felismerése helyett teljesen helytelen felfogások és elképzelések számára is könnyen megnyerhető.

Mindenekelőtt le kívánom szögezni, hogy a közelmúltban lezajlott nagyfontosságú események ellenére *a magyar külpolitika vonalvezetésében nincs változás*, mert a történelmi erők és a földrajzi adottságok, amelyek a külpolitikai vonalvezetés megállapításánál irányadók voltak, állandóan és változatlanul fennállanak. A magyar kormány által követett politika tehát változatlanul úgy jellemezhető, mint *aktív békepolitika*, amelynek célja, hogy bevált barátaihoz való jóviszonyának ápolása és megszilárdítása mellett enyhülést keressen olyan viszonylatokban is, amelyek barátinak eddig nem voltak mondhatók.

Magyarország barátai

Olaszország volt az első nagyhatalom, amely a trianoni gyász éveiben legegyszerűbben ismerte fel a magyarság belső nagy értékeit és a nemzet történelmi küldetését. Ez a kitörölhetetlen emlékű baráti kéznyújtás megteremtette a maga gyümölcseit. Szilárd formát nyert ez a barátság az 1927. évi magyar-olasz barátsági szerződésben, s azóta is tovább fejlődik, erősödik egyéb megállapodásaink révén. A római hármasszerződés kerete az egyik szerződő fél kiesése folytán megváltozott ugyan, de a Magyarország és Olaszország közötti viszonylatban változatlanul fennáll és működik.

A legutóbbi időben újból szomszédunkká vált *nagynémet birodalomhoz* számtalan szál fűz minket politikai, gazdasági és kulturális téren egyaránt. Mint erkölcsi tényező, él a vállvetve megvívott dicsőséges harcolás emléke, de él és elevenen hat annak az érdekközösségnek a felismerése is, amely közöttünk kétségtelenül fennáll. E tényezők magukbanvéve is biztosítékai annak, hogy barátságunk a megváltozott körülmények között is tovább éljen és fejlődni fog.

Bensőséges és a két nép legőszintébb érzelmein alapuló barátság évszázados tradíciói fűzik össze országunkat és *Lengyelországot*. A kormányzó úr ő főméltósága legutóbbi látogatása, fogadtatásának fényes külsőségei és belső tartalma újból kifejezést és megerősítést adtak ennek a barátságnak.

Örömmel állapíthatjuk meg, hogy *Anglia* mind nagyobb érdeklődést és megértést tanúsít azokkal a kérdésekkel szem-

ben, amelyek Közép-Európa jövőjének helyes megoldásával kapcsolatosak.

Úgy látszik, a legutóbbi időben *Franciaország* — legalább az ottani közvélemény tekintélyes része — szintén közelebb jutott e rendkívül bonyolult problémák valódi lényegének felismeréséhez.

Tárgyalások a kisantant-államokkal

Nem mulaszthatom el, hogy meg ne emlékezzem azokról a tárgyalásokról, amelyeket még a múlt évben kezdtünk meg *Jugoszlávia*, *Románia* és *Csehszlovákia* kormányaival, amelyekben a kölcsönös viszony normalizálása mellett főcélként *a magyar kisebbségek sorsának megjavítása* lebegett szemünk előtt. Türelmünknek — úgy hisszük — számos és tartós tanujelét adtuk. Bár e tárgyalások hibákon kívül többször is halasztást szenvedtek, nem adjuk fel a reményt, hogy hosszú és kitartó munkával talán sikerülni fog a Dunamedencében végre olyan állapotot teremteni, amely egyelőre az itt élő népek normális egymás mellett élését, később pedig az adódó körülményekhez képest barátságos együttműködését is biztosítani alkalmas.

Külpolitikai problémáinkról belső kérdéseink felé fordulva, mindenekelőtt meg kell jegyezmem, hogy ennek a mai ülésnek keretében kimerítő programot adni nem tudok, hiszen a feladatok, amelyek e nemzet elé tornyosulnak, oly mérhetetlenek, hogy rövid programra szerű felsorolásuk is órákat venne igénybe. Néhány jellegzetesebb kérdésre, főleg olyanokra, amelyek talán új távlatokat nyitnak meg előttünk,, mindamellert mégis rá kell mutatnom.

A győri program

Politikánk irányát megszabja az a terv, amelyet elődöm, *Darányi Kálmán Győritt* terjesztett elő. Mint méltóztatnak tudni, ennek a programnak a tengelyében *honvédelmünk fejlesztése áll*. Én frontharcos voltam és ezt nem felejtettem el. Nem lehet elfelejteni azokat az erkölcsi kötelekeket, amelyek a bajtársakhoz fűznek, de nem lehet elfelejteni azokat a tapasztalatokat sem, amelyeket a harctéren szereztünk, nevezetesen, hogy a nemzet élete szempontjából mily fontos a jól kiképzett, egységes szellemű és jól felszerelt hadsereg.

Jól tudjuk, hogy az a program, amelyet szemünk fényének, *a magyar honvédségnek fejlesztésére* felállítottunk, nem

elégíti ki az összes ideális követelményeket, de mindenesetre néhány esztendőre irányt szab a munkának s addig a lehetőségek kereteit kitölti. Azzal azonban tisztában kell lennünk, hogy mindaz a haladás, amelyet termelésünk fejlesztése terén minden eszközzel megvalósítani kívánunk, eredményeiben meg kell, hogy oszadjék a szociális haladás és a honvédelem további követelményeinek teljesítése között. Nem rajtunk áll, hogy a kettő közül melyiket fogja az elsőbbség megilletni, de nem habozom kijelenteni, hogy ha a mai viszonyok a maihoz hasonlóak maradnak, honvédelmünk követelményeit fogjuk mindenekelőtt szem előtt tartani.

T. Ház! A győri programmon kívül egyéb olyan teendők is vannak, amelyeket ez a kormány elődjétől vett át. Az előző kormány által a Ház elé terjesztett javaslatokat magamévá teszem.

Azok a javaslatok, amelyeket a képviselőház már legalább is általánosságban elfogadott, a közeli napokban a felsőház elé kerülnek. Minden félreértés elkerülése végett megállapítom, hogy kormányunk ezeket a törvényjavaslatokat a felsőházban teljes erővel és meggyőződéssel fogja képviselni.

Ebben az országban csak Magyarország kormányzójára lehet esküdni

T. Ház! Beszédem bevezető részében speciális új magyar feladatként jelöltem meg, hogy *az új koreszméket magyar színezzéssel heti ellátunk*. Az ide csatlakozó feladatok között a a nyíltság követelményeinek érvényesítését emelem ki első sorban.

A földalatti szervezkedéseknek — történjenek azok bármely céllal — meg kell szünniük.

A kommunista, bolsevista mozgalmakkal, mint minden előző kormány, a legerélyesebben fogunk elbánni, hogy ezt a szellemi mételyt a nemzet leikétől távol tartsuk. De nemcsak a baloldali köntösben jelennek meg radikális felforgató tendenciák, hanem a jobboldali cégér alatt is meghúzódnak olyan törekvések, amelyek ugyanilyen káros eszméket propagálnak és kötnek magukhoz hiszékeny egyéneket a lelki terrornak eskük és fogadalmak formájában való alkalmazásával.

T. Uraim! Ebben az országban csak egy emberre lehet esküdni, csak egy embernek lehet hűséget fogadni és ez Magyarország kormányzója. Éppen ezért, hogy a felforgató eszméknek a társadalom szétbomlására vezető ez a titkos propagálása megszűnjék, a kormány még a mai ülésen két tör-

vényjavaslatot nyújt be, amelyekben megfelelő anyagi és eljárási jogszabályok foglaltatnak e bomlasztó hatású és felforgató tendenciájú szervezkedésekkel szemben.

A népi egység gondolatában rejlő erő csak akkor bontakozhat ki, ha a nemzeti akarat úgy, amint az az alkotmányos tényezők működésében kialakul, egységes szempontok szerint és egységes lelkiségtől áthatva nyer végrehajtást. A végrehajtó hatalom közegeinek, *a köztisztviselőnek csak ezeket az egységes nemzeti eszméket és gondolatokat szabad szolgáltatók*, mert nem állhatnak hivatali működésükben pártérdekek vagy részleges érdekek szolgálatában. Nem kívánjuk a tisztviselők és a közösség egyéb alkalmazottainak lelkiismeretét és állampolgári jogainak gyakorlására vonatkozó akarat-elhatározását béklyóba kötni. Ez a szabadság őket épügy megilleti, mint minden más magyar embert, *de nem lehet túrni azt, hogy állami tisztviselők — megengedem, jóhiszeműen — olyan irányzatok szolgálatába szegődjenek, amelyeknek eredménye csak az alkotmányos rend felforgatása lehet.* A megfelelő rendelkezések kiadása és végrehajtása küszöbön áll.

Kötelező munkaszolgálat

A népi egység gondolatban és lélekben való összeforrást jelent. Ezt az összeforrást olyan intézkedésekkel is elő kell mozdítanunk, amelyek a nemzeti társadalom egyes rétegeit egymás kölcsönös megismerésére és bízom benne: megszeretésére fogják vezetni. Éppen ezért programunknak egyik lényeges, igen gondos előkészítést igénylő pontja *a kötelező munkaszolgálat* bevezetése olyképpen, hogy *a kötelező munkaszolgálat* keretén belül az intelligencia megismerje a munkás- és földművesifjúság lelkiségét, hogy megtörténhessék az a kézfogás, amely — hiszem és vallom — egymás megbecsülésére, ezen keresztül különös lelki gazdagodásra fog vezetni. Gondos előkészítést igényel ez a munka — mint említettem — nemcsak pénzügyi és anyagi hatásainál fogva, hanem azért is, mert a végrehajtásnak olyképpen kell történnie, hogy a nemzetnevelés szempontjai érvényesüljenek, hogy ne az értékek elszurkítése és a színvonal alászállása legyen a következmény, hanem a magasabb színvonal diadalrajutása ott is, ahol a színvonal egyéni kiküzdésének anyagi előfeltételei nem voltak meg.

A tisztességről beszéltem, t. Ház, mint arról a fonálról, amely a társadalmi és közélet problémáink megoldásán igenis, kell, hogy végigvonuljon. *Szükség van a dolgozó társadalom helyes megszervezésére*, mert az egyéni erők szabad, vagy inkább: szabados játékának kora letűnt. Ismétlem, az egyéni erők szabad játékának, de nem az egyéni szabadságnak és kéz-

deményezésnek, amelynek lendületét és erejét azonban kiépített helyes mederben kell vezetnünk, hogy a szervezettség erejével tudjon a nemzet értékeiben érvényesülni.

A kamarai intézmény

Ami a társadalmi és gazdasági életet illeti, *a kamarák intézményének kiépítésével* ennek a már meggyökeresedett és ismert szervezési formának kiteljesítésével igyekszünk a problémát megvalósításhoz juttatni. Az a javaslat is, amelyet néhány nappal ezelőtt fogadtak el itt és amelynek tárgyalása részint még folyamatban van, újabb területre terjeszti ki a kamarai intézményt. Ezt az intézményt kell tehát kiépítenünk és megtöltenünk azzal a szellemmel, amelyet az imént mint új magyar szellemet vázoltam.

Hogy a gazdasági élet szektorában maradjak, *a mezőgazdasági kamarai intézmény* már előttünk áll és egyre jobban bontakozik ki a maga jelentőségében. Ez a kamara még ki egészítésre szorul, mert fel kell ölelnie olyan kategóriákat, amelyek sáncaiból idáig kimaradtak, vagy ott meg nem felelő képviselőket nyertek.

A kereskedelmi és iparkamarák intézménye már sokkal gyökeresebb reformra szorul. Ennek a reformnak elsősorban egy egészséges és a dolog természetéből folyó *szétbontásban* kell megnyívánulnia, amennyiben először a kereskedelemnek, másodsor a nagyiparnak és gyáriparnak, harmadszor a kisiparnak és kézműiparnak, ama rendkívül értékes társadalmi rétegnek, amelynek támogatása és felemelése a jövőben is különös gondoskodásunk tárgya lesz, negyedszer a hitelintézeteknek — ideértve a biztosítókat — kell külön kamarákat megszervezni. A kamarák mindegyikét kúriákra kell osztani, amely kúriák egyike magába foglalja az üzemeket mint olyanokat, a másika az üzemek vezetőit, harmadik az üzemek értelmiségét és negyediké az üzemek fizikai munkásait.

Ez az a szervezési forma, amelyben a magyar kereskedelem és ipar problémái megoldásra várnak. Olyan szervezeteknek, amelyek ezzel a felépítéssel összhangba nem hozhatók, el kell tűnniök. A kamarák és a kúriák különböző feladatai között kiemelem a tisztesség követelményének érvényesítését, *a hivatási tisztesség intézményes ápolását*, a megfelelő zsűrirendszer bevezetésével, hogy ezzel az erkölcsi színvonal megővassék és a tagok között kialakuljon olyan egységes szellem, amely az egyes társadalmi ágaknak a nemzeti célkitűzések egyetemébe való harmonikus bekapcsolódását biztosítja. Örnek a hivatási tisztességnek ápolása, amelyet így a gazda-

sági élet egyik szektorában mutattam be, kell, hogy a fő irányító gondolat legyen a kamarai szervezés valamennyi ágazatában.

Adómorál

Érvényesülnie kell a tisztesség követelményeinek *az adózásban* is. Ezért azt a zsűrirendszert, amelynek példáját látóik már a legutóbb elfogadott beruházási javaslatban, általánossá kívánjuk tenni mindazokban az adónemekben, ahol a bevallásnak, tehát az egyéni tisztességnek alpjára lehet csak felépíteni az adózást. Ennek természetesen nem szabad önkényre vezetnie. Amennyire lehet, a törvényhozásnak és a rendeletalkotóknak meg kell találniok a pontos és világos körülírását mindazoknak a kötelezettségeknek, amelyek az adózóra hárulnak, de hozzáértő, jellemes és megfelelő férfiakból alakított zsűrinek működése nélkül azokat a visszaéléseket, amelyek a paragrafusok útvesztőiben való bujkálásból és rosszakaratból adódnak, nem lehet megszüntetni.

Azt remélem, hogy ezekkel az intézkedésekkel, valamint a szabályok megfelelő átdolgozásával — s ez vonatkozik különösen *a jövedelmi adó, a vagyoadó és a társulati adó jogi szabályozására* — lényegesen kedvezőbb eredményeket tudunk ezeknél az adónemeknél kimunkálni. Ezzel meg tudjuk teremteni a költségvetési bázisát annak, hogy egyes egészségtelenül túlfeljesztett vagy anakronizmusként ható közterheket csökkentünk vagy megszüntessünk. Gondolok itt egyes túlzottan terhes fogyasztási adókra, valamint azokra a közbülső váromokra, amelyek az egészséges belső jószágcirkulációnak a múlt időkből visszamaradt kerékkötői. De gondolok ezeket követőleg a házvagyonot terhelő súlyos adópótlékok visszafejlesztésére, végül általában *a kisember adóterheinek és közterheinek csökkentésére*.

Az adórendszert azonban megfelelő intézkedésekkel a szociálpolitika és a termelési politika szolgálatába is bele lehet állítani azzal, hogy azokat a művelési módokat és azt a gazdasági tevékenységet, amely több foglalkoztatottságot eredményez, vagy pedig ugyanazon termelési tényezők felhasználásával több eredményt produkál, kedvezményben részesítjük azokkal szemben, amelyek ilyen hatásokat nem idéznek elő.

Közéleti tisztesség

A közéleti tisztesség fogalma megkívánja azt is, hogy *o kőzalkalmaztatásban átlóknak és nyugdíjasoknak a magángazdasági életben való elhelyezkedése esetére különleges rendszabályokat hozzunk*, amelyek tehermentesítik a közt akkor, amidőn az illető megélhetése ilyen magángazdasági tevékeny-

ség nélkül is biztosítva van. Bhlhez a gondolatkörhöz tartozik az úgynevezett *álláshalmazok megszüntetése is*, aminek érdekében már az előző kormány készített elő megfelelő javaslatot, amelyet ez a kormány is magáévá tesz és legközelebb a törvényhozás elé terjeszt.

Végül idetartozik a miniszteri és képviselői összeférhetek lenség kérdése is, amelynél nézetem szerint, a zsúri intézményében lévő lehetőségeket is fel kell használni.

Harc a népszaporodásért

T. Ház! A nemzet *a családokon* épül fel, mint sejteken. Ha a sejt beteg, beteg a nemzet is. Valóban, lehet-e szemet húnyni a család mai betegsége előtt, mely a művelt rétegekben csaknem országszerte, de már az egyszerűbb rétegekben is az ország egyre több helyén tűnik fel. A gyermekáldás visszaesésére és ezzel a népszaporodás aggasztó csökkenésére gondolok. Úgy érzem, hogy ezzel a betegséggel szemben csak drasztikus eszközökkel lehet harcolni. A kormány tehát foglalkozik az örökösödéssel kapcsolatban felmerült kérdések olyan szabályozásával, amely *az egyke elleni küzdelemnek és a népszaporodásért való harc* jegyében áll és alkalmas arra, hogy paralizálja azokat a vélt előnyöket, melyeket az egyikével vagy egyével elérni kívánnak.

De amikor az egyik oldalon a gyermekáldás hiányát pönalizálni kívánjuk, a másik oldalon gondoskodnunk kell azokról, akik teljesítik a nemzet fenntartása iránti kötelességüket és sokszor nélkülözve, a gyermek nevelésének gondjával bíbelődnek. Az adózás terén tehát *a családvédelmi gondolatot* fokozottabbanl fogjuk érvényesíteni és a kulcsokat idomítani a gyermekek száma szerint, illetőleg az eddiginél kiadósabb levonási kedvezményeket adni a sokgyermekes családoknak.

Vigyáznunk kell arra is, hogy ez a nemzet a lehetőség szerint testben is egészséges legyen. Bár távolról sem kívánjuk korlátozni — éppen azért, mert ezt a korlátozást keresztülvihetetlennel tartjuk, — az élettárs kiválasztásának szabadságát, mégis be fogjuk vezetni *a házasságelötti orvosi tanácsadás intézményét* és ezt fokozatosan kötelezővé fogjuk tenni, hogy mindenki, aki házasságot köt, tisztában legyen azokkal a várható következményekkel, amelyekkel a házasság megkötése reá, illetve utódaira nézve jár.

Fokozni kell a termelést

A gazdasági és szociálpolitikát illetőleg bevezetőleg már néhány irányelvet megemlítettem és most, mielőtt a részletekre rátérnék, újhói ismétlem és hangsúlyozom, hogy *terme-*

késünk felfokozása és a szétosztásra váró javak mennyiségének jelentős szaporítása nélkül eredményes és maradandó hatású szociálpolitikát folytatni nem tudunk. Nemzeti jövedelmünk csekély, szegény ország vagyunk és ezt az összes népboldogítóknak, de még inkább azoknak, akik a népboldogítókra hallgatni akarnak, tudomásul kell venniök. Éppen azért, mert szegény ország vagyunk, azoknak, akiket jó sorsuk gondtalanabb életihez juttatott, kötelességük, hogy mindent megtegyenek egyfelől tehetségeiknek és anyagi lehetőségeiknek a termelés fokozásának irányába való állításával, másfelől pedig *áldozatkészséggel és lemondással, életmódjuk egyszerűségével*, hogy anyagi és erkölcsileg előmozdítsák annak a feszültségnek a feloldását, amelynek fennmaradása a nemzet egész gazdasági és politikai teljesítőképességét hovatovább veszélyeztetheti.

Egyszerűséget hirdetek, t. Ház, de nem azt akarom mondani, hogy mindenki hamut szórjon a fejére és szőröcsuhában járjon. A gazdasági élet a hirtelen változásokat nem bírja ki, ezért azt a felszólítást intézem mindenkihez, aki a tehetősebbek sorába tartozik, hogy életmódjának az ország viszonyaihoz való alkalmazásában csak fokozatosan járjon el és amit megtakarít, azt elsősorban olyanra fordítsa, ami a nemzeti szociális célok előmozdítását szolgálja. Azoknak pedig, akik a társadalmi utánczás csábításától megszédülve, viszonyaikon felül élnek, — s idetartozik az intelligenciának, sajnos, jelentős része, — csak azt a tanácsot adhatom, hogy minden hamis szemérmel félretéve, vessenek véget az életmódjukban tapasztalható olyan túlzásoknak, amelyek a mi intelligens középosztályunknak hovatovább teljes elvagyontalanodására és elproletarizálódására vezetnek.

A kormány e tekintetben jó példával akar előljárni és bejelenthetem, hogy oly rendkívüli alkalmakat, mint a most küszöbön álló *Szent István-évi ünnepség* és az *Eucharisztikus Kongresszus*, valamint hasonló alkalmakat kivéve, a nemzetközi udvariasság követelményein és a magyar vendégszeretet józan érvényesülésén túlmenőleg, minden cícomától, sallangtól és ünnepségtől tartózkodni kívánunk.

A termelés fokozásáról szólva, mindenekelőtt *a gazdasági szakképzettség emelésének fontosságát jelölöm meg*. Szükségünk van erre, különösen a mezőgazdaságban, mert eredményes birtokpolitika csak akkor képzelhető el, ha a birtokmegosztásnak nemzeti és szociális szempontból egészségesebbé tétele együtt jár a termelés színvonalának legalább is megtartásával, sőt, ha lehetséges, a termelés eredményének minél gyorsabb fokozásával. Úgy érzem, hogy a mezőgazdasági közigazgatásra ée a mezőgazdasági kamarákra e téren gigászi felada-

tok várnak, amelyeknek helyes megoldásáért az egész nemzet-háláját fogják kiérdemelni.

A mezőgazdaságban gyors eredmények elérése egyébként is igen nehéz. A helyes művelési eljárások megtartása és meggyökereztetése a nevelés és meggyőzés szakadatlan, kitartó munkáját igényli. Bár ez csak évek során át tartó munkával érhető el, ezt a munkát, bármily nehéz és hosszadalmas legyen is, fokozottabb ütemben kell folytatnunk, mert az idő sürget és *a széles néprétegek életstandardját okvetlenül emelnünk kell*, különben a lelki és testi dekadencia veszélye fenyegeti ezt a nemzetet.

Gondoskodnunk kell a mezőgazdaságban az eredményes termelés előfeltételeinek megteremtéséről is. Ennek eszközei közt elsősorban említem *a helyes mezőgazdasági árpolitikát*. Hosszú évek tapasztalatai arra a meggyőződésre vezettek, hogy a mezőgazdaság boldogulásának ez az egyik nyitja s azokat a, sajnos, korlátolt eszközöket, amelyek a nemzet teljesítőképeségének keretein belül rendelkezésre állanak, egy ilyen eredményes, lehetőleg stabil árpolitika szolgálatába kell állítani. Ez fogja lehetővé tenni a mezőgazdaság számára annak a követelménynek az érvényesítését, hogy a mezőgazdasági munkabérek elérjék és megtartsák azt a színvonalat, amely a mi derék mezőgazdasági munkásaink életszínvonalának javításához szükséges.

De gondoskodni kell a termelés segédeszközeiről is; ezért a mezőgazdasági üzemanyagok és a mezőgazdasági felszerelés árainak ellenőrzésére az árkormánybiztosság útján fokozott figyelmet fogunk fordítani.

Végül meg kell emlékezniem *a mezőgazdasági hitelkérdés-megoldásáról* és újjászervezéséről is, aminek előfeltétele a gazdavédelemnek konszolidációs műveletek és egységek útján való mielőbbi feloldása, ami pénzügyminiszterünknek egyik legközelebbi programpontja. Részben ennek a célnak szolgálatában fognak állni azok a reformok is, amelyeket a hitelélet egyéb területein kívánunk keresztülvinni.

A földbirtokpolitika ütemének gyorsítása

A mezőgazdasági politikának azonban ma legégetőbb kérdése *a földkérdés*. Földbirtokpolitikánk ütemét meg kell gyorsítanunk. Erre a célra kiválóan alkalmasak azok az elgondolások, amelyek hosszú időre szóló kisbérletek vagy földbérlőszövetkezetek alakításával akarják földhöz juttatni a föld népet. Tapasztalataink azt mutatják, hogy ezen a téren eredmé-

nyeket lehet elérni és ha az eredmények eléréséhez szüksége fog mutatkozni annak, hogy a jelenleg érvényben lévő törvényes rendelkezéseket revízió tárgyává tegyük, ehhez a revízióhoz is hozzá fogunk nyúlni.

A földbirtokpolitikába kapcsolódik bele *a falu népének otthonhoz juttatása*, ami a háború utáni időkben megindult legsikeresebb akciók egyike volt! A házhelykérdés megoldásánál a kisbirtokosság jogos érdekei által vont kereteken belül a legmesszebbmenő rendszabályokat fogjuk bevezetni, hogy lehetővé tegyük azoknak a földterületeknek házhelyek céljaira való feltétlen rendelkezésre bocsátását, amelyek erre alkalmasak.

A földbirtokpolitika végrehajtásánál azonban figyelemmel kell lennünk több szempontra, így nevezetesen arra az erkölcsi értékre, amely a tradíciók megóvásában nyilvánul, s ennek gyakorlatilag is érvényt kell szerezni, természetes tehát, hogy elsősorban az új szerzésű birtokok azok, amelyeknek kisbirtokok vagy kisbirtokok révén való megosztása figyelembe kell, hogy jöjjön.

Döntő szerepet kell, hogy játsszék *a termelési szempont* is. Nyilvánvaló, hogy azok a birtokok, amelyek kisebb hozamot biztosítanak, érettebbek a felosztásra, mint azok, amelyeken mintaszerű gazdálkodás folyik.

A nemzeti termelés színvonalának fenntartását sohasem szabad szem elől tévesztenünk. *A föld, amelyből meg kell élnünk, a természet által korlátozva van*, ezt a földet úgy kell megművelnünk, hogy a nemzetnek minél több hasznot hajtsön és ezért minden józan földbirtokpolitika kell, hogy elsőrendű figyelemmel legyen a termelés színvonalára, azokra az eredményekre, amelyeket a föld gazdája a nemzet számára előteremt. Figyelnünk kell tehát arra is, hogy a föld, amely új kezekbe jut, eredményes gazdálkodásnak legyen színhelye, gondoskodnunk kell tehát a mezőgazdasági felszerelés kérdésének megoldásáról az újonnan alakuló kisbirtokon, illetőleg bérleteken. Gondoskodnunk kell a helyes irányításról, de gondoskodnunk kell olyan rendszabályokról is, amelyek az irányító államhatalom részére lehetővé teszik, hogy — esetleg kimozdítás terhe alatt — érvényt is szerezhessen a helyes és okszerű termelés követelményeinek. A kisbirtokok túlzott felaprózódása is figyelmet érdemel, mint olyan folyamat, amely nem kívánatos irányokban befolyásolhatja a termelés eredményét. Törpe birtoktesteken észszerű gazdálkodást alig lehet folytatni, ezért egyrészt a tagosítás előmozdítására igen nagy figyelmet fordítunk, de amellet másrészt foglalkozunk azzal a gondolattal is, hogy bizonyos birtokminimumokon alul a földek túlzott felaprózódásának elejét vegyük.

Iparvédelem és munkásvédelem

Az *iparpolitikában* döntő szerepe kell, hogy legyen annak a szempontnak, hogy az illető iparág, vagy termelési ág mit jelent a nemzeti jövedelem fokozása szempontjából. Világos tehát, hogy elsőbbség illeti meg a belföldi nyersanyagok feldolgozását végző iparokat, de egyéb iparágak is aszerint számíthatnak védelemre, hogy termelvényeikben a nemzeti munkának értéke minő helyet foglal el. Minél nagyobb százalékát képviseli a termelvények értékének a munka s minél kisebbet az importált anyag, annál nagyobb támogatást érdemel az illető iparág, mert így lesz az iparvédelemből munkavédelem.

Sok szó esett újabban *egyres iparágak, különösen a hadiiparok nacionalizálásáról*, köztulajdonba vételéről. T. uraim, jelszavak ellen küzdök és a jelszavakat nem hagyom dogmákká felmagasztosítani, különösen nem a közgazdaság terén. A liberális jelszavak épen úgy nem dogmák előttem, mint a nacionalizálás jelszava. A döntő a nemzet érdeke és ha ez az összes körülmények gondos lemérése után megkívánja, hogy nacionalizáljunk, akkor nacionalizálunk. De ha nem kívánja meg, akkor semmiféle hangos jelszópolitikának nem fogunk engedni.

Pénz- és hitelpolitika

A *pénz- és hitelpolitika* terére áttérve, csak annyit jelzek hogy a múltam, azt hiszem, felment attól, hogy erről a kérdérről hosszabb fejtegetésekbe bocsátkozzam. Ismételten szót emeltem az olyan éretlen törekvésekkel szemben, amelyek nyilvánvalóan a pénzérték megingatására kell, hogy vezessenek. A nemzeti hitelrendszer cégére alatt mutatkozó *pénzrontó törekvéseket semmi szín alatt nem vagyok hajlandó eltűrni*, sőt propagálásukat, ha veszélyes méreteket ölt, el fogjuk fojtani. Amint azonban idáig sem jelentett ez a meggyőződés nálam merev ortodoxiát, ugyanúgy nem fog a jövőben sem jelenteni. Akik a gazdasági élet menetét a legutóbbi esztendőben figyelhették és némileg ismerik működésemet, tudják, hogy azoknak a hitelszükségleteknek kielégítését és azoknak a hitelproblémáknak megoldását, amelyek a termelés fokozására a pénzérték megingatása nélkül alkalmasak voltak, mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi téren egyaránt, nemcsak hogy előmozdítottam, hanem sokszor egyenesen kezdeményeztem is. Csak éppen nean beszéltem róla, mert akkoriban még olyan volt a közhangulat, — nem szerénységből, hanem célszerűségből, — hogy a társadalom egyrésze az ilyen hitelműveletekben forradalmi újítást látott volna, ami a bizalom megingásával fenyegetett volna. Mert ne feledjük el, hogy gazdasági és pénzügyi

politikát nem lehet úgy követni, hogy az ember csak azoknak a véleményével és reakciójával számol, akiknek nincs mit félteniük.

A tőkésrendszerek lehetnek — sőt vannak is — kinövései, amelyeket le kell nyesegetni, de alapja mégis csak az marad, hogy *a tőke felhalmozott munka eredménye*, többnyire dolgozó ősök munkájának az eredménye, amelyeknek megvédése és megőrzése szorosan összefügg az örökösödés, tehát a családvédelem gondjaival és ezen keresztül azzal az erkölcsi alappal, amelyen minden jobboldali társadalmi elgondolás felépül.

Ma már merek beszélni ezekről az új hitelműveletekről, mert tudom, hogy az eredmények megadják eljárásom igazolását és megadják a megnyugvást mindazok felé, akik megtakarított tőkéjüket a pénzkövetelések formájában, betétekben és hasonlóknak helyezték el és ezzel bizalmuknak adtak kifejezést pénzügyi politikánk vezetése iránt. Erre a bizalomra a jövőben is érdemesek leszünk s ezért most bejelentem, hogy a *jegybank-törvény lényeges reformálására az előkészületek folyamatban vannak*. Ez a törvény lesz az első törvényhozási alkotások egyike, amelyekkel önök elé lépünk. Ezt azzal a nyugodt meggyőződéssel jelentem be, hogy elhiszik nekem: semmiféle olyan intézkedést nem fogunk e reform során kezdeményezni, amely egy egészséges pénzpolitikára és a pénz vásárló erejének megővésére irányuló törekvéseinknek akár csak a legtávolabbról való megingatását is jelenthetné.

A jegybank alapszabályai reformra szorulnak és e reformban irányításul fog szolgálni számunkra egyrészt *az ország agrárjellege*, másrészt a legkülönbözőbb politikai rendszerekhez tartozó nagy és kis államokban már mindinkább elfogadásra kerülő az a gondolat, hogy a jegybank számára a pénz- és tőkepiacon nagyobb mozgási lehetőséget és ezáltal egészségesebb tőkecirkuláció lehetőségét teremtsük meg.

Ami pedig az aranyfedezet elleni támadásokat illeti, itt is nyíltan beszélek. *Az aranyfedezetnek azt a szerepét, amelyet hosszú évtizedeken keresztül főleg pszichológián motívumokén át, mint belső cirkulációnak fékje és szabályozója betöltött, ma már alárendelt jelentőségűnek tekinthetjük*. A pénzforgalom szabályozásának sokkal helyesebb és egészségesebb eszközei állnak rendelkezésünkre, semhogy ehhez a merev szabályhoz betű szerint alkalmazkodjunk. De szerepe van az arany- és devizafedezetnek a nemzetközi fizetések és ezáltal egy egészséges nemzetközi tőke- és jószágcirkuláció szempontjából is. Kis államterületen, mint a mienk, elzárkózási politikát követni balga kísérlet volna és csak az életszínvonal lesüllyedésére vezethetne. *Külkereskedelmi rendszerünk igenis helyes*. Ennek a helyes rendszernek továbbfolytatásához szükségünk van *devizatarta-*

lékokra, de szükségünk van e tartalékokra elsősorban azért, mert azokat a nyersanyagokat, amelyek minden építő gazdasági programra — így a győri program — végrehajtásához is szükségesek, másképpen magunk biztosítani nem tudtuk volna. Ezért gyűjtöttem azon a poszton, ahol álltam, tartalékokat és ezért fog a Jegybank ezután is gondot fordítani arra, hogy a tartalékokat megőrizze és ha lehet, gyarapítsa.

A tőke kötelességei

Hiteléletünk helyes megszervezése a *Pénzügyi Központ* működésével jelentős eredményeket ért el. Ez az intézmény sok államban utánzásnak és irigylésnek tárgya, de a benne rejlő lehetőségeket még jobban ki kell használnunk és kiépítenünk. Mihelyt a megfelelő revíziós szervezetet meg tudjuk teremteni, ami nem kis munka, a *<Pénzügyi Központ revízióját kiterjesztjük az összes pénzügyi intézetekre.* Addig is élni fogunk azokkal a lehetőségekkel, amelyeket az eddigi jogok szabályozása, illetőleg azok kiépítése nyújthat, hogy kellő informáltsággal rendelkezünk arról a hitelpolitikáról, amelyet vezető intézeteink követnek. Világos, hogy személyi garanciáknak is fontosságuk van ezen a téren s éppen ez volt egyik oka annak, hogy a jelentősebb intézetek és biztosítók vezető állásainak betöltésénél a közelmúltban egy rendeletben a Nemzeti Bank és a Pénzügyi Központ elnökének vétőjogot biztosítottunk.

A hitelszervezet helyes működéséhez igen nagy érdekek fűződnek. A hazai tőkéknek jelentős része ezeknek a szervezeteknek a közvetítésével kerül a gazdasági életbe. Kevés a tőkénk és ezt a kevés tőkét — amelynek gyanakvó természetét nem fogjuk tudni megváltoztatni, hiszen az az emberi természetben gyökerezik — nem szabad ijesztgetnünk. Viszont világosan kell vele beszélnünk. Azokat, akik e tőkék felett rendelkeznek, tehát magukat *a tőkék tulajdonosait, a betevőket és a hitelezőket bizalommal kell eltöltenünk* abban az irányban, hogy az a politika, amelyet folytatunk, nekik biztonságot nyújt, de a nemzet egészének is hasznára válik. Ugyanakkor, amikor mindent megteszünk arra nézve, hogy ez a bizalom megismosodjék és amikor a megtakarítások konzerválását tűztük ki célunkul, nem hallgathatom el azt, hogy *a tőkétől viszont elvárjuk kötelességeinek maradéktalanul való teljesítését* és ez áll a tőkék tulajdonosaira éppúgy, mint a tőkék kezelőire. Az utóbbiaktól, tehát a hitelszervezet tagjaitól, a pénzügyi intézetektől elvárjuk, hogy hivatásbeli kötelességeik szemmel tartása mellett belekapcsolódjanak abba a gazdasági koncepcióba, amely a kormány és remélem, a nemzet előtt vezérszínre lebeg és azt száz százalékgig támogatás. A tőkék tulajdonosaitól

pedig elvárjuk, hogy „megadják a császárnak azt, ami a császáré” és azokat a közterheket, amelyeket az állam a tőkétől éppen azért, mert a tőkét védi, jogosan megkívánhat, hiánytalanul le fogják róni.

Mezőgazdasági és ipari munkásvédelem

A szociálpolitikának és gazdaságpolitikának szoros kapcsolatát nem kell újból hangsúlyoznom. Ha szociálpolitikáról beszélek, elsősorban a mezőgazdaságra, a falusi lakosságra kell kitérnem. *A mezőgazdasági szociálpolitika terén az öregségi biztosítás intézményének megszervezése folyamatban van.* A "keretek, amelyek között megvalósul, természetesen nem tekinthetők véglegesnek és minden törekvésünk odairányul, hogy ezt az első alapot mielőbb kövessék a következő megvalósítások, amelyek a szolgáltatásoknak szélesebb körökre való fokozatos kiterjesztését és a szolgáltatások összecsúszó növelését vonják maguk után. Különös gondot kell fordítanunk a mezőgazdasági munkásság, különösen az állandó helyhez kötött mezőgazdasági cselédség lakásviszonyainak javítására, a cselédházak egészségügyi ellenőrzésére, emeletes családi házépítési akcióknak megfelelő hitelezési rendszerrel való alátámasztására,

A falu népének szociális helyzetét van hivatva szolgálni az a nagyarányú és következetes munka, amely a *Zöldkereszt*-akció keretében folyik. Ennek az akciónak megvalósítását a társadalom is alátámasztotta, de az állam eszközeivel is oda fogunk hatni, hogy amilyen mértékben megfelelő képzettségű védőnők és orvosok rendelkezésre állanak, ez a rendszer az ország egész területére kiterjeszhető legyen.

A mezőgazdasági lakoságnak és munkáságnak betegség elleni biztosítását takarékosan és emellett hatékonyan megoldani a lehetetlenséggel határos, azért a falusi lakosság egészségügyének olcsóbb, de éppen olyan hatályos megoldása lebeg a szemünk előtt azzal, hogy *megfelelő számú orvost telepítünk a vidékre*, akiknek részére minimális jövedelmet biztosítunk; ez lehetővé teszi számukra, hogy a szegényebb sorsú lakoságnak ingyenesen vagy egész csekély ellenérték mellett álljanak rendelkezésére.

Amikor a falu problémáiról beszélünk, nem mulaszthatom el, hogy ki ne térjek az ebben a Házban nemrég lezajlott vitára, amelynek során feledésbe ment, sőt sokszor mintha el is lett volna kendőzve az a hatás, amelyet *a győri program végrehajtása* a fal ura nézve fog kifejteni. Csak emlékezetbe idézem, hogy ennek a programnak azok a részei, amelyek nem állanak közvetlenül a honvédelem vagy a közlekedés-fejlesztés szolgálatában, de az utóbbiak egyrésze is, *jóformán kizárólag a falu népének nyújtanak munkaalkalmakat* és sok-

szór azon túlmenő szociális segítséget. Amikor tehát ezt a programot teljes erővel folytatjuk s következetesen a lehető legnagyobb gyorsasággal keresztül vesszük: a falu felemelése, a gazdasági és szociális helyzetének javítása lebeg elsősorban a szemünk előtt.

Az ipari szociálpolitika terén *a minimális munkabérek megállapítom és a fizetett szabadság* voltak azok a fundamentális jelentőségű alkotások, amelyeket az elmúlt évek produkáltak. Úgy érzem, hogy ezek az eredmények a közvéleményben kellő méltánylásra nem találtak. Természetes, hogy ezt a munkát folytatni és tökéletesíteni fogjuk, mert célunk az, hogy mindaz a többlet, amely egy jobb, bőségebb és erőteljesebb termelés folytán előáll, a széles néprétegek, vagyis a mezőgazdasági és ipari munkásság életszínvonalának emelésére, tehát elsősorban munkájuk díjazásának emelésére fordítsassék, mindig figyelembe véve azokat a nemzeti szempontokat, amelyeket bevezetőben említettem s amelyek honvédelmünk fejlesztéséhez fűződnek.

Követni fogja ezeknek az intézkedéseknek további kiépítését ipari politikánkban a családvédelem szempontjainak érvényesítése. A következő lépés tehát az ipari szociálpolitikában *a családi bérrendszer bevezetése* lesz. Követni fogja ezt a munkásság életszínvonalának emelésére egyéb eszközöknek csatasorba állítása, elsősorban *a szabadidő* kérdésének olyan megoldása, amely a munkástömegeket hozzájuttatja az élet nemesebb élvezeteinek lehetőségeihez is. Külföldi példák mutatják azokat a hatalmas eredményeket, amelyeket nagyállamok valósítanak meg, a *Dopolavoro*, a *Kraft durch Freude* útján. Mi kis ország vagyunk és ugyanazokat a teljesítményeket nem tudjuk előteremteni, de teljesítőképességünk s a rendelkezésünkre álló természeti és szellemi adottságok keretében meg kell adnunk a szerves lehetőségét annak, hogy a munkás szabad idejében a természet szépségével, a művészetek, a tudományok nyújtotta élvezetekkel szorosabb kapcsolatba jusson, ezeken keresztül megszerezze annak a szolidaritásnak nemzetformáló erejét, amely a munkásprobléma megoldásának igazi kulcsa. Nem lehet azonban a munkáskérdést szervesen megoldani anélkül, hogy az állam azt a befolyást a munkaközvetítésre vissza ne nyerje, amely őt a kérdés fontosságánál fogva megilleti. *A munkaközvetítés államosítása egyike azoknak a kérdéseknek*, amelyek a közeljövőben megoldásra kerülnek.

Kisebbségi politika

Pár szót kell szólnom *kisebbségi politikánkról is*. Azokat az intézkedéseket, amelyeket törvényeink és jogszabályaink foglalnak magukban, kötelezettségeknek tekintem, melyeknek

az évezredek magyar hagyományok szellemében lojálisán, becsületesen és jószívvel eleget kell tennünk, mert *elismerjük kisebbségeink jogát kulturális életük és népi sajátosságaik megfelelő ápolására*. Ott azonban, ahol a kisebbség védelmének ürügye alatt államellenes vagy nemzetellenes törekvésekkel találkozunk, a leghatározottabb eréllyel fogunk fellépni.

Sokoldalú, nehéz feladatok várnak ránk, amelyeknek sorát közelről sem merítettem ki. Megvalósításukhoz jól s az eddiginél *modernebbül funkcionáló állami apparátusra van szükségünk*. Azt a műveletet, amelyet évekkal előbb már megkezdünk, gyorsított ütemben fogjuk folytatni, hogy megvalósítsuk az állami igazgatásnak a modern követelményeknek megfelelő átszervezését. A munkametódusokat, a munkamódszereket mindenütt tökéletesítenünk kell, mindenütt hozzá kell idomítanunk a mai idők követelményéhez, amely gyors cselekvést igényel. Ezért kezdeményezni fogjuk azt is, hogy *a Ház tanácskozási rendjében is olyan módosítások hajtassanak végre, amelyek a Háznak alapos, de gyors elhatározását lehetővé teszik*.

Mindez a program, amelyet önök előtt is kifejtettem, csak akkor lesz hússá és vérré, ha megfelelő akarat, elszántság és a részletekben való ötletesség vezeti a törvények és jogszabályok alkotóit és a végrehajtás munkásait. Hogy ez így legyen, azért valamennyien minden erőnkkel be fogunk állni.

Több áldozatosságot és vállalkozási kedvet a fiatalságban!

De még ea sem elég. Ehhez közszellem, ehhez a nemzeti géniuszunk egybehangolása is szükséges.

Fáradt az a nemzet, melynek már fiatalsága is a nyugdíj felé sandít. Hol vannak a népi egység gondolatának átérzésétől azok, akik mindenáron a nagyvárosban keresnek megélhetési lehetőséget a nagyváros csalóka élvezeteitől és a karrierregények álmoképeitől elhódítva? *Több áldozatosság és több vállalkozási kedv az, amit a ma tőlünk megkövetel. Különösen a fiatalságra áll ez*. Nem lehet ugyan mindenkitől megkívánni, hogy a kényelmes élettől való irtózás szelleme töltse el, de azt már tüzzel-vassal ki kell irtani, hogy a kényelmetlen élettől való irtózás lelki pestise pusztítsa el ennek a nemzetnek az életgyökereit!

A politizálgatás, a tüntetés, vagy — ami még rosszabb — az összeesküvések idegcsiklandozó izgalmi helyett tessék belevetni magukat a feladatok tengerébe, amelyek előttünk állanak. A kockázat szellemére fiatalságunkat rá kell nevelni.

Ennek a nevelésnek egyik legjobb eszköze *a sport*, ezért helyezzünk a sportra nagy súlyt. De mindenek felett áll a modern technika egyik legnagyobb vívmányának az eszme szolgálatába való állítása. A mostoha sors elvette tőlünk a tengert, de nem vehette el a levegőt. *A fiatalságnak a repülés sportjával való foglalkozását minden eszközzel elő kívánjuk mozdítani* nemcsak honvédelmi szempontokra való figyelemmel, hanem azért is, hogy a kockázat és a vállalkozás szellemét átültessük a jövő generációba. De ne méltóztassanak azt hinni, hogy sportbajnokok és rekorderek kinevelései a mi főcélunk. A testet a léleknek kell vezetnie és ezért mindennél nagyobb a fontossága van az erkölcsi tényezőnek, amelyet a nevelésben és a tanerőképzésben fokozottabban kell érvényre juttatnunk.

Politikánk keresztény jellege, mint természetes velejáróját, foglalja magában azt a tiszteletet, mellyel *az egyházak munkája* iránt, adózunk. Egyik legszebb és most különös fontossággal bíró feladatunknak tekintjük tehát az egyházak munkájának segítségét és a felekezetek közötti békés egyetértés ápolását.

A közösség szellemének ápolása és az egyén önös eljárásával szemben a köz érdekeinek védelme szembevethető kifejezést fog nyerni abban, hogy *a közösség elleni gazdasági bűncselekmények* külön kategóriáját állítjuk fel, idesorolva az adócsalást, a csempészt, a külföldi fizetési forgalomban elkövetett visszaéléseket, a vesztegetést, a közpénzek hűtlen kezelését, stb. Ezekre külön eljárási szabályokat állítunk fel, amelyek ezeknek a bűncselekményeknek gyors és ennélfogva példaadóan hatályos üldözését teszik lehetővé.

Küzdelem az egészséges nemzeti közszellemért

De ennek a nemzeti közszellemnek megteremtése *állandó ismertető és felvilágosító munkát igényel*. Egyetlen modern kormányzat sem nélkülözheti azoknak az eszközöknek a felhasználását, amelyek a sajtó, a rádió és a többi technikai eszközök folytán rendelkezésükre állanak, mert különben nincs meg a kapcsolat a kormányon levők és a nemzet egyeteme között., Különösen szükséges ez nálunk Magyarországon, ahol a központi hatalom még mindig sínyli annak átkát, hogy évszázadokon keresztül a nemzet szellemétől idegen törekvések vezették! Ennek a hatalmas közszellemnevelő és teremtő munkának megszervezése nem könnyű feladat; ezért van az, hogy a történelem folyamán kialakult magyar lelkiségnek egyik

legjobb ismerőjét és remek interpretátorát a kormány kebelén belül új poszton látjuk.

Most a t. Ház falain túl mindenkihez kívánok szólni. Azt kérem és kívánom: nézzen ki-ki saját leikébe, *kezdje a belső revíziót önmagán*, könyörtelen önkritikával mérje össze vágyait és ambícióit azokkal a tehetségekkel és képességekkel, amelyeket önmagában kifejlesztett.

Ha egy nemzet keresztény akar lenni, akkor a nemzet tagjainak is keresztényeknek kell lenniök. A legjellegzetesebb keresztény erény *a mértéktartás erénye*, az egyensúly megtalálásának művészete, s az összhang megteremtése az akarás és a képesség között.

Én nem személyek ellen, hanem módszerek, jelentőségek és téveszmék ellen küzdök. Küzdök és *küzdeni fogok minden eszközzel olyan törekvésekkel szemben, amelyek ezekben az időkben a nemzet egységének megbontására törnének*. Küzdeni fogok minden olyan törekvéssel szemben, amely segédcsapatát az összes színárnyalatokat végigjárta erkölcsi hajótöröttekből toborozza össze és küzdeni fogok minden olyan törekvéssel szemben, amely a nemzeti és társadalmi élet alapvető ismereteinek hiányában naiv elképzelésekkel szédíti egy anyagilag megtépázott s ezért értelmi és erkölcsi ellenállóképességében meggyengült társadalom hiszékeny rétegeit.

Szeretném megrázni annak a sok jó, becsületes magyar embernek vállait, hogy térjenek magukhoz ennek a maszlagnak bódulatából, amely csak vést és romlást hozhat az országra.

Azoknak, akik talán akaratlanul okozói ennek a hisztériának és bódulatnak, e helyről üzenem, vessenek számot önmagukkal, elsősorban képességeikkel. Ambícióiknak és óhajaiknak az annyiszor hangoztatott kereszténységükkel együtt járó alázat szellemében történő revíziója után álljanak be a nemzet munkájában arra a helyre, amely őket képességeiknél fogva megilleti. *Törhetetlen hűség az államfő iránt, a törvények és alkotmányos módszereit feltétlen tisztelete és a trend és fegyelem, az állampolgári köteleességeknek hiánytalan teljesítése* meg fogja számukra hozni azt a szabadságot, amely minden állampolgárt megillet ez országban. A lázadásnak és a konok tagadásnak szellemével azonban lepaktálni soha nem fogok, ezzel szemben csak egy út marad számunkra: a kíméletlen erélynek az útja.

Világosan beszéltem! Boldog lennék, ha minél több magyar ember követne és támogatna szabad akaratból és meggyőződéssel azon az úton, amelynek irányát az imént felvázoltam.

Kormányunk most megkezdi a maga munkáját, a maga harcát a nemzet erkölcsi és anyagi felemeléséért és amiként eleink a harc előtt az úrhoz fohászkodtak, én is *a magasságos Egek Urához fordulok* és kérem őt: adjon nekünk törhetetlen akaratot, szent elszántságot és a haza szeretetétől fűtött lendületet, adjon ennek a Háznak pünkösdi bölcsességet, hogy az eszméknek a magyar szellem fegyvereivel vívott küzdelmében megtalálja mindig a leghelyesebb utat és adjon minden magyar embernek világosságot, hogy fel tudja ismerni és szolgálni tudja a magyar igazságot.

Szükségem van a nemzet megértésére

Rádiószózat 1938 május 14-ém

Magyar Testvéreim!

Magyarország Főméltóságú Kormányzójának bizalmából a mai napon elfoglaltam a magyar miniszterelnök székét. Az alkotmányos szokásoknak megfelelően, a képviselőházban ma hitvallást tettem azokról az eszmékről, amelyek lelkemet eltöltik és arról a munkáról, mellyel a nemzetet szolgálni akarom. De szükségét érzem annak is, hogy *közvetlen kapcsolatot keressek a rádió hullámom át a magyar nép millióival*. Azt akarom, hogy szavam eljusson hozzájuk és közvetlenül tőlem hallják, mily célokat tűztem magam elé, milyen irányban fogok haladni. Szükségét érzem annak, hogy ezt a közvetlen kapcsolatot, amelyet ezentúl is ápolni akarok, *mindjárt az első napon* megteremtsem. Mert érzem és tudom, hogy az alkotmányos tényezők bizalma mellett *szükségem van az egész magyar nemzet megértésére* és együttérzésére. A sikeres kormányzati tevékenységnek ez az egyik legbiztosabb tényezője és egyben záloga a vállalt nagy kötelességek eredményes teljesítésének.

A kormányzat szellemében nincs elhajlás

örösváltás következett be a kormányon, de *a kormányzat irányában és szellemében nincs elhajlás*. Az új kormányzatnak első és természetes feladata tehát, hogy azt a munkát, amelyet az előző kormány megindított, folytassa és végrehajtsa. Áll ez elsősorban *a győri programra*, amelynek tengelyében az időszerű szociális kérdések megoldása mellett *a hadsereg fejlesztése* állott. Végigküzdöttem a világháborút a fronton. Tudom és bizonyára tudják azok a bajtársaim is, akik kinn álltak velem az ellenség fűzében, mit jelent a nemzet biztonsága és jövője szempontjából a jól felszerelt hadsereg. Ezért a hadseregért minden áldozatot meg kell hoznunk, hiszen ezzel védjük otthonunkat, családi tűzhelyünket és gyermekeink jövőjét.

Örökségként maradt a kormányra még néhány más olyan javaslat is, amelyeknek törvényhozási tárgyalása folyamat-

ban van, így *a sajtórendészeti intézkedésekről és a társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról* szóló törvényjavaslat. Ezeket a javaslatokat, amelyeknek előkészítésében magam is résztvettem, a kormány teljes erővel és meggyőződéssel fogja képviselni a további tárgyalások folyamán.

Ez a kormány stabilitást, folytonosságot akar biztosítani a nemzet ügyeinek vitelében s ezért feladata nem merülhet ki abban, hogy az előző kormány által kezdeményezett munkát folytassa. Arra a szilárd alapra, amelyet az előző kormányok fektettek le, új programot kell felépítenie. Ez a program *határozott irányú keresztény, nemzeti és jobboldali program*. Hogy mit értek ezen, a képviselőházban ma kifejtettem, itt tehát csak röviden utalok rá. Legfőbb feladatunknak azt tekintjük, hogy azokat az új eszméket, amelyek *a szociális gondolat és a népi egység gondolata körül alakulnak ki* s amelyek a társadalmi fejlődés vonalát ma világszerte megszabják, a sajátos magyar lelkiséghez idomítsuk, érvényesülésüket intézményesen biztosítsuk s a köz javára hasznosítsuk.

Szabadságszerető nép voltunk mindig és talán nincs a földnek még egy olyan országa, ahol a szabadságért annyi vér folyt volna, mint minálunk. A mai idők azonban megkövetelik, hogy *az egyéni szabadság eszményét összhangba hozzuk a nemzet közös érdekeivel*. Azokat a nagy feladatokat, amelyek a nemzeti élet minden vonalán jelentkeznek, másként nem lehet megoldani, mint ha az együvé tartozásnak, a közösségnek szelleme hatja át a nemzet minden fiát. S ezért a nagy célért, ha kell, áldozatos lélekkel egyéni szabadságunkat is alárendeljük a közös célnak és közös érdekeknek.

A tisztesség érvényesüljön a nemzeti élet minden területén

Tisztesség, becsület, virtus jellemezte a magyart mindig és ezt *a tisztességet érvényesíteniünk kell a nemzeti élet területén*, az állami és gazdasági életben épp úgy, mint a magánéletben. Ennek a tisztességnek a jegyében állnak azok a reformok, amelyeket a *gazdasági élet átszervezésével kapcsolatban* fogunk megvalósítani. Kiépítjük a magyar szellemi és gazdasági élet egész vonalán *a kamarai érdekképviseletek intézményét*, amelynek egyik legfőbb feladata a hivatási tisztesség követelményeinek az érvényesítése lesz. Meg fogja kapni a maga kamaráját ebben az új rendszerben a kereskedelem, a nagyipar és a hitel-szervezet mellett a kis- és kézműipar is, amelynek érdekei így intézményes gondozásra fognak találni. *Képviselertet fog kapni a gyáripari kamarában a magyar munkásság is* amelynek

érdekeit a szociális gondoskodás továbbfejlesztésével, a *családi bérrendszer* bevezetésével fogjuk szolgálni. Módot fogunk nyújtani a munkásoknak megfelelő szervezet létesítésével arra is, hogy szabad idejükben a természet szépségeit és az élet neme-
sebb szellemi s erkölcsi örömeit élvezhessék.

Szociális gondoskodásunk ki fog terjedni *nemcsak a városi munkásságra*, nemcsak a városi intelligencia széles rétegeire, a *fiatalságra*, de ki fog terjedni *a falu népére is*. Azt akarjuk, hogy a falusi nép milliói, a legszegényebbek is hozzájuthassanak betegség esetén orvosi ellátáshoz és ezért *megfelelő számú orvosnak vidéken való letelepedésével* fogjuk ezt a kérdést megoldani.

Tisztességes ellenértéket a munkáért

A szociális igazság megkívánja, hogy minden dolgozó ember, aki kötelességét becsülettel teljesíti, *munkájának tisztességes ellenértékét kapja*. De jobb megélhetést a nemzet millióinak csak akkor tudunk biztosítani, *ha többet dolgozunk és többet termelünk*. Helyes termelési és gazdasági politika az igazi alapja minden helyes szociálpolitikának. Ezért minden eszközzel oda fogunk törekedni, hogy azokat a lehetőségeket, amelyek előttünk megnyílnak, kiaknázzuk és termelésünket a lehető legmagasabb fokra emeljük mezőgazdasági és ipari téren egyaránt. Ahhoz, hogy termeljünk, *jól kell gazdálkodnunk*. Ezért a gazdasági tudásnak, a szakképzettségnek a fokozása gazdasági programmunknak egyik sarkalatos pontja. A szakképzettség emelése mellett a mezőgazdasági termelés fokozásának számos más feltétele is van. Meg kell oldanunk a *mezőgazdasági hitelkérdést*, megteremtünk az előfeltételeit annak, hogy a mezőgazdaság minél olcsóbban juthasson szerzőkhöz és a termeléshez szükséges egyéb iparcikkekhez és anyagokhoz, de mindenekelőtt arra kell törekednünk, hogy a mezőgazdaság munkájának eredményeit egy helyes és lehetőleg állandóságot biztosító árpolitikával támasszuk alá. Ez egyben legbiztosabb záloga annak is, hogy *a mezőgazdasági munkabérek elérjék és megtartsák azt a színvonalat*, amely derék mezőgazdasági munkásságunknak tisztességes megélhetést biztosít.

Azt az ősi és ösztönös vágyat, amelyet minden magyar a föld iránt érez, *a földbirtokpolitika továbbfejlesztésével* kívánjuk szolgálni. Ennek a földbirtokpolitikának az ütemét meg akarjuk gyorsítani és erre a célra fog szolgálni a hosszú időre szóló kisbérleteknek és a földbérlőszövetkezeteknek az alakítása. Szívükön fekszik egy ilyen földbirtokpolitika előfeltételeinek megteremtése.

Szükség van ra, hogy a nemzet milliói együtt masírozzanak

Hatalmas feladatok állnak e nemzet előtt. Ezeket csak úgy tudjuk megoldani, ha *egységes tömör táborban forr össze a magyar nép minden fia*. A nemzet különböző rétegeit meg kell egymással ismertetnünk és biztos vagyok benne, hogy ez az ismeretség egymás teljes megértésére és megbecsülésére fog vezetni. Az ifjúságé a jövő. És ha a nemzet összeforrasztását a jövőre eredményesen akarjuk munkálni, az ifjúságon kell kezdenünk. Ezért elhatározta a kormány, hogy bevezeti a *kötelező munkaszolgálatot*, amelynek keretében az intelligencia fiatalsága megismerheti a magyar munkás és földműves nép fiainak lelkét, törekvéseit, vágyait. Ez a kézfogás fogja megpecsételni a nemzetnek azt az egységét, amely a lelkekben már kialakulóban van.

Magyar testvéreim!

Ha valaha, *most van szükség arra, hogy a nemzet milliói együtt masírozzanak*. Tegyük félre minden pártoskodást, széthúzást, hiúságot és önzést. *Tisztességes, becsületes, népies politika az, melyet követünk*, amelyen jó magyar ember kivetni valót nem találhat. *Aki törhetetlen hűséggel adózik az első magyar embernek, aki a törvényt és az alkotmányos módszereket feltétlenül tiszteli és aki a rendet és fegyelmiét meg akarja tartani, annak itt a helye a mi sorainkban, abban a táborban, amely minket követ*. Sok köd és misztikus gondolat terjeng ma a levegőben és zavarja az emberek tisztánlátását. Az ország vezetőinek az a kötelessége, hogy *világosságot gyűjtsanak* ebben a ködben és félhomályban, hogy felnyissák az emberek szemét s megtanítsák őket megkülönböztetni a konkolyt a búzától, a látszattól a valóságtól, a hamisságot az igazságtól.

Ebben a kormányban megvan *az elszánt akarat*, hogy ezt a programot, amely hitünk szerint a nemzet anyagi és erkölcsi felemelkedését szolgálja, diadalra vigye. Hosszú és nehéz munka lesz. De ha minden jó magyar ember mellénk áll, nem maradhat el a győzelem.

A zsidókérdésről

Felszólalás a felsőház egyesített bizottságaiban
1938 május 20-án

Bár a bizottsági vita még nem ért véget, mégis úgy érzem, tartozom azzal, hogy felszólaljak a bizottságban és néhány szóval megvilágítsam azt az általános felfogást, amely a kormány elődjét, amelynek — ezúttal is hangsúlyozom — tagja voltam, arra indította, hogy ezzel a törvényjavaslattal a törvényhozás elé lépjen.

Midőn ezt a javaslatot ebben a szövegezésben benyújtottuk, nyilvánvalóan sem az előző, sem ez a kormány nem gondolt és nem gondol arra, hogy *beleavatkozzék annak a megállapításába, ki keresztény és ki nem? Ez dogmatikai, egyházi-jogi és egyházszervezeti kérdés*, amely az egyházak kompetenciájába tartozik és én, mint hithű katolikus és az igazságügy-miniszter úr öexcellenciája, mint hithű református, mindketten ugyanazt a nézetet valljuk, hogy *aki megkeresztelkedett, az keresztény*. Itt azonban arról van szó, hogy előttünk van egy *társadalompolitikai kérdés*, amelyet minél előbb és minél gyorsabban kell megoldani, hogy ez a mérgező anyag a közvéleményből {kikerüljön és a kérdés nyugvópontra jusson. Ezt a kérdést *nem az agitáció vetette fél*, hanem az ország belső viszonyai folytán lassan alakult ki és került olyan stádiumba, amikor már nem lehetett a megoldás elől elzárkózni.

Zsidó fajiság és szellemiség

Tagadhatatlan, hogy van egy társadalompolitikai probléma, amelyet röviden *zsidókérdésnek* neveznek. Ez a társadalompolitikai probléma telve van a legkülönbözőbb elemekkel, vannak faji és vannak bizonyos szellemiségi elemei is. Az a felfogás, amelyet bemutató beszédemben a képviselőházban és tegnap a felsőház plénumában kifejtettem, azon az alapon nyugszik, hogy elismeri a természet törvényeit; elismeri tehát azt, hogy amint az embernek van teste és lelke, a nemzetnek is van teste és lelke és *a nemzet testében a vérségi, a faji tényezők szerepet játszanak*. Ahogyan az emberből is a testi és a lelki elem közt konfliktusok állhatnak elő, ugyanúgy állhatnak elő konfliktusok a nemzet lelki és testi tényezői közt és ezek annál könnyebben állhatnak elő, minél jellegzete-

sehb, minél elkülönültebb a fajisági elem. Tagadhatatlan az is, hogy *a zsidóságnál ez a faji elem meglehetősen élesen jelentkezik*, tehát az asszimiláció a zsidóságnál nehezebben történik, mint más elemeknél. Hazai zsidóságunk azonban — elismerem — számos jeles magyar embert produkált. Ezzel a problémának azonban csak az egyik oldala van érintve.

— A probléma másik oldala *a szellemiségi kérdés*, mert az is tagadhatatlan, hogy a magyar közéletben, még pedig már a háború előtti, kiegyezési periódustól kezdve, lassankint kialakult és különösen itt Budapesten hangot nyert *egy olyan szellemiség, amely közéleti, társadalmi, erkölcsi problémákról vallott felfogásában nem mindenben egyezett, sőt gyakran elég élesen elkülönült attól a magyar lelkeségtől, amelyet mi örököltünk* és amelyet át akarunk adni utódaink számára. Ennek a szellemiségnek kialakításában — ezt meg kell egészen tárgyilagosan állapítanunk — aránylag igen nagy számmal szerepeltek olyan egyének, akiknek zsidó származásuk nem vonható kétségbe. Ez a szellemiség az, amellyel szemben különösen küzdenünk kell és igaza volt Glattfelder öexcellenciájának, amikor rámutatott arra, hogy ez ellen a szellemiség ellen nem elég személycserével küzdeni, hanem ezt a szellemiséget el kell tüntetni, hogy *ne vegyék át azok, akik nem zsidó származásúak* és ne ápolják tovább azt, mint destruáló és szétbomlasztó szellemet.

Miért 1919 augusztus 1. a határnap?

Kétségtelen tehát, hogy itt álltunk ezzel a *társadalompolitikai problémával* szemben és ezt meg kellett oldanunk, annál is inkább, mert a gazdasági életben is jelentkeztek tünetek, nevezetesen egy *feltörekvő ifjtal keresztény értelmiség*, amely nem tudott a jelen körülmények közt megfelelő elhelyezkedést találni a gazdasági élet számos területén, amelyen részben talán eleik hibája folytán más elem, a zsidóság helyezkedett el.

Én tehát társadalompolitikai problémát látok, amelynek megoldásához hozzá kellett ilyen vagy olyan eszközökkel nyúlni. A megoldásnak az volt a módja, hogy *bizonyos kategóriákat igyekeztünk felállítani* és ezeknek a kategóriáknak felállításánál kiegészítő eszközként szerepelt a felekezeti hovatartozás kérdése, mert hiszen a gyakorlatban a zsidó fajiság és az izraelita felekezethez való tartozás igen nagy százalékban egybeesik. Voltak azonban más olyan tényezők is, amelyeket figyelembe vettünk, így nevezetesen *a megkeresztelkedés*. Ebben a tekintetben arra az elhatározásra jutott a kormány, hogy egy bizonyos időpontig történt megkeresztelkedéseket figyelembe veszi, mint vélelmet — amint a hercegprímás úr

őeminciája helyesen mondta — abban a tekintetben, hogy az *aszimilálás iránti hajlam* megnyilvánult. Hogy miért választottuk az 1919 augusztus 1-i dátumot, annak magyarázata is nyilvánvaló. A mi jogfejlődésünk 1848. óta afelé tendált, hogy a felekezethől eredő különbségeket nemcsak a törvény előtt, hanem a társadalmi életben és a gazdasági életben is eltörölje és elmossa. A zsidósághoz, illetve az izraelita felekezethez való tartozás ebben az időben egyre kevesebb, sőt a végén semmi hátrányt nem jelentett már. Az 1919-iki forradalmak idején pedig a zsidóság szerepe a forradalmak vezető posztjainak betöltésében ismeretes. *1919 augusztus 1-ig, amikor az ettenforradalmi diadalra jutott, az volt tehát a helyzet, hogy az izraelita felekezethez való tartozás semmiféle hátrányt nem jelentett* és semmiféle olyan momentum nem merült fel, amely valakit önös érdekből arra vezethetett volna, hogy izraelita Jfelekezethől más, keresztény felekezet kebelébe térjen át. Voltak valószínűleg ezek között olyanok, akik talán divatból vagy a társadalmi előkelőség érdekében tértek át, de nagyban, egészben mégis fel lehet tételezni, hogy *az áttérések meggyőződésből történtek* ebben a korban. Nem akarom kétségbevonni az azóta megtértek közül igen sokaknak teljes jószándékát és meggyőződéses áttérését, azonban a statisztika számai mégis *feltűnően mutatják, hogy 1919 augusztus 1-e után hirtelen felszökkent a megkeresztelkedések száma*, a meggyőződésen kívüli, valószínűleg egyéb tényezők hatása alatt is. 1919 augusztus 1-től kezdve talán tudat alatt is munkálta ezt a megkeresztelkedési folyamatot annak felismerése, hogy itt egy bizonyos ellenhatás indult meg a zsidó szellemiséggel és a zsidóságnak a gazdasági életben való térfoglalásával szemben és lehet, hogy ez is közrejátszott aztán a megkeresztelkedések számának emelkedésében. Bizonyos *határnapot kellett megállapítani*, mert hiszen különben ennek a törvénynek az egész végrehajtása lehetetlenné vált volna. Ha ugyanis kizárólag a felekezeti kritérium szerint állapítanék meg a kategóriákat, akkor példának okáért olyan vállalatnál, ahol 20 tisztviselő van, akik közül 4 zsidó, mihelyt közülük egy kitér, ismét megújulnék egy hely zsidó tisztviselő felvételére; tehát állandó fluktuáció állana be, amely lehetetlenné tenné ennek a törvénynek végrehajtását. Le kellett tehát szögezni a kategóriákat, amelyekkel dolgoznunk kell.

Méltányos a 80 és 20 százalékos arány

Végül pedig a már kifejtettekhez hozzá kell tennem) azt, hogy a *80 és 20%-os arány szám megállapítása határozottan méltányosan történt*, ha tehát elő is fordulnának egyes olyan esetek, amikor méltányosság valóban indokolná azt, hogy az

illető a 80%-ba számíttassák bele, ebből egyéni hátrány aligha fog előállni, tekintettel arra, hogy a 20%-on belül bőségesen lehet elhelyezkedést nyerni és remélem is, hogy éppen azok az elemek fognak elhelyezkedést nyerni, akikre nézve ilyen méltányossági körülmények fennforognak.

Készséggel koncedálom, hogy *az a megoldás, amelyet hoztunk, nem ideális megoldás*, de ezt a kérdést ideálisan megoldani nem lehet. Csak hangsúlyozni akarom még egyszer, hogy a kereszténység és nem-kereszténység kérdésének eldöntésébe nem akarunk belemenni. Mi igyekeztünk ezt a társadalompolitikai problémát a rendelkezésre álló eszközökkel úgy megoldani, hogy a vitás kérdések kielezése nélkül a végrehajtás lehetőleg egyszerű legyen s így hisszük, hogy aránylag tűrhető megoldással léptünk a törvényhozás elé. Nagyon kérem a t. Felsőháznak bölcsességét, hogy azt az igen egyszerű regulát, hogy a jó a jobbnak ellensége, méltóztassék figyelembe venni. Azokat az indokokat mérlegelve, amelyeket most voltam bátor előterjeszteni és különösen arra az érdekre való tekintettel, amely ahhoz fűződik, hogy ez a kérdés mielőbb megoldódjék, kérem méltóztassék ezt a javaslatot úgy, amint a képviselőház azt elfogadta és amint ez idekerült a bizottság elé, elfogadni és méltóztassék megadni a kormánynak azt a lehetőséget, hogy e törvény alapján a végrehajtáshoz hozzákezdjen.

Szükség van a tágkörű felhatalmazásra

Még egyre vagyok bátor felhívni figyelmüket. Ismerem a felsőház számos tagjának azt a felfogását, hogy az a *felhatalmazás*, amelyet a törvényjavaslat tartalmaz, igen messzemenő jogot nyújt a kormánynak az első nyolc § végrehajtására, a 9. § pedig bővíti vagy legalább is kiteljesíti azt a felhatalmazást, amely az eddigi 33-as bizottsági törekvésekben foglaltatott.

Olyan nehéz időket élünk, *amikor a kormánynak sokszor gyors elhatározásokhoz kell nyúlnia*, hogy azokat a hatásokat, amelyeket előre nem látható körülmények idéznek elő, paralizálni tudja. Óriási feladatok előtt állunk, amelyek a kormány munkáját igen nagy mértékben lekötik. A parlamentekben folyó munka igen sok idejét veszi igénybe az egyes szakminisztereknek, a törvények részletes kidolgozása és részletkérdéseknek a törvényhozás elé vitele olyan munkatöbbletet jelent, amellyel időhiány következtében nem tudunk megbirkózni. Méltóztassék elhinni, hogy nekünk is kényelmesebb és *kellemesebb volna, ha tágkörű felhatalmazások helyett a parlament kidolgozott munkájára támaszkodhatnánk* és azt mondhatnánk, hogy íme, ez a nemzetnek részletekben is kidolgozott

akarata és mi ezt az akaratot hajtjuk csak végre. Ez kényelmesebb, mint a kereteket, amelyeket a törvényjavaslat tartalmaz, a magunk munkájával kitölteni és *a fokozott felelősséget* magunkra vállalni. Ez az egyik szempont.

A másik megjegyzésem, különösen a 9. §-ra vonatkozik. A gazdasági és hitelélet rendjének megóvása is tágkörű felhatalmazást jelent; de ma olyan időket élünk és olyan feladatok állanak előttünk, amikor a nemzet termelő apparátusának épségbentartása és ezzel a nemzet teljesítőképességének biztosítása gyors és határozott cselekvést tehet szükségessé, akkor is, ha az illető feladat, nem utalható egészen a gazdasági élet rendje megóvásának kategóriájába.

Arra kérem a bizottságot, hogy ajándékozzon meg azzal bizalommal, hogy ezt a javaslatot, — amely, elismerem, sok helyen aggályokat válthat ki és amely sok tekintetben talán nem egyeztethető össze azokkal a részletideálokkal, amelyeket a felsőház számos tagja ifjúsága óta magában ápol, de amely törvényjavaslat végeredményben ugyanazt a célt szolgálja, amely mindegyikünk előtt lebeg, tudniillik *a nemzet érdekeinek minél hatályosabb biztosítását* — elfogadja.

Sovinizmus — nacionalizmus

Képviselőházi beszéd a miniszterelnökségi tárca költségvetési tárgyalásánál, 1938. június 2-án.

Tisztelt Képviselőhöz!

Felszólalásomban, amely a miniszterelnöki tárcához kapcsolódik, nem kívánok programot adni. Azt hiszem, hogy erre nincs is szükség, hiszen nemrég, alig két hete, kifejtettem itt a Házban kormányunk egész programját. A miniszterelnökségi tárca keretében megint általános irányelvekről kell beszélnem, amelyeket bemutató beszédemben amúgyis érintettem; beszédemben tehát arra szorítkozom, hogy reflektáljak az előttem felszólaló igen t. képviselő urak felszólalásaira és azokkal a témákkal foglalkozzam, amelyeket beszédeikben megpendítettek,

Ami legelsősorban Csoór képviselő úrnak, az utolsó felszólalónak a megjegyzéseit illeti, a sajtóügyek kezelése terén az a szempont vezetett, hogy a sajtó tónusát oly irányba vezessük, odatereljük, *hogy lehetővé váljék a társadalomban és a közéletben fennálló kontroverz kérdéseknek harmonikus megtárgyalása.* Bármely oldalról találkozónék olyan törekvésekkel, amelyek ennek a harmóniának és nyugalomnak a megbontására vezethetnének, ezekkel szemben a legnagyobb eréllyel fel fogok lépni, úgy, amint eddig tettük. Ennek következtében sajnálatomra, azokról a jogi eszközökről, amelyek rendelkezésre állnak, nem tudok lemondani.

A felszólalások többi részével szisztematikusabban kívánok foglalkozni és ennek következtében nem a felszólalások sorrendjében veszem elő a témákat, hanem 2—8 csoportra bontva.

Kisebbségi kérdés

A *kisebbségi kérdéssel* foglalkoztak Pintér László és Klein Antal képviselő urak. Teljesen egyetértek azzal a tendenciával, amely mindkét felszólalásban kiütözött, mert mint bemutató beszédemben is mondtam, a kisebbségi kérdést is a teljes lojalitás szellemében kívánom kezelni. *A kisebbségeknek megvannak a maguk jogai és ezeket a jogokat mi leszögeztük bizonyos törvényekben és rendeletekben. A rendelkezéseknek végrehajtása a magyar kormány kötelessége és ennek a kötele-*

zetségnek a magyar kormány eleget fog termi akkor is, ha találkozónánk, sajnos, olyan elmaradott elmékkal, akiknek ez nem tetszik.

Igen helyesen mondta Pintér képviselő úr, hogy a sovinizmus és nacionalizmus között igen éles választóvonal van. A Dunavölgy sajátos viszonyai között az egyik destruktív erő, a másik pedig építő erő. *Mi az építő erőhöz csatlakozunk és bár nacionalisták vagyunk, a sovinizmus hibájába esni nem fogunk.* Azok a kérdések, amelyeket Pintér képviselő úr előterjesztett és amelyeknek lényege, hogy a kisebbségek kulturális igényei kielégíthessenek, természetesen részünkről a legnagyobb készséggel fognak találkozni. Külön is megemlítem, hogy ami a tanerők képzését, tankönyvek rendelkezésre bocsátását illeti, azok a gondolatok, amelyeket képviselőtársam e tekintetben felvetett, a kormány legteljesebb helyeslésével találkoznak.

Klein igen t. képviselő úr ismertette itt a hazai német kisebbség életét és törekvéseit s rámutatott arra, hogy ennek a hazai német kisebbségnek kebelében két tendenciának az érvényesülése észlelhető. Erről tudomásom van. A kisebbségi kérdést annak ellenére, hogy eddigi munkakörömtől távol állott, mindig figyelemmel kísértem, talán bizonyos családi tradícióknál fogva is, mert hiszen nagyapám az első magyar népképviselői országgyűlésen egy mosonmegyei kerületnek volt a képviselője és Moson megye kormánybiztosa volt Kossuth Lajos megbízásából. Ezeket a kérdéseket így már egyéni tradícióm folytán jól ismerem. Ennek következtében tudom, hogy a hazai kisebbségnek milyen igényei vannak. Én ezekben a régi remiszenciákban soha nem hallottam olyan ellentétekről, amilyenek újabban felmerültek, mert hiszen régebben, különösen a hazai német kisebbségnek a nemzet életébe való beilleszkedése tökéletesnek volt mondható.

Sajnálattal tapasztalom, hogy a *hazai német kisebbség egy részében olyan tendenciák is érvényesülnek, amelyek nem szolgálják a békés együttélés céljait.* Ezekkel a törekvésekkel szemben — mint bemutatkozó beszédemben is mondtam — természetesen fel fogunk lépni, mégpedig a leghatározottabb eréllyel. De akkor, amikor ez tesszük, *a másik oldalon mindent meg fogunk termi abban az irányban, hogy a kisebbségek jogos igényei kielégítést nyerjenek.* Le kell szögezmem azt is, hogy a kisebbségi kérdésben *a német hivatalos tényezők mindig a legkorrektebb magatartást tanúsították* és az a jó viszony, amely közöttünk és a Német Birodalom között hála Istennek fennáll és fenn fog állni, lehetővé teszi számunkra, hogy a német illetékes tényezőknek tudomására hozzuk mindazokat a jelenségeket, amelyek a német kisebbségnek ezt a békés és harmonikus együttélését ebben az országban zavarni volnának alkalmasak.

Tudunk arról is, hogy a német sajtó egyes kisebbségi szaklapjaiban, de különösen a nem németországi kisebbségi német sajtóban néha olyan hangok ütnek fel fejünket, amelyek valóban nem szolgálják a hazai német kisebbséggel való békés együttélésünk előmozdítását. Remélem, hogy kitartó munkával — ami egyik oldalon a felvilágosításban, másik oldalon pedig a kisebbségek jogainak érvényesítésében, végül harmadik oldalon a német birodalom illetékes tényezőivel való barátságos kooperációban áll — sikerülni fog ezeket a zavaró elemeket kiküszöbölni és a kisebbségi kérdéseket azokba a keretekbe illeszteni, amelyekben itt mindnyájan látni kívánjuk.

Gazdasági statisztika

Matolcsy képviselő úr *a gazdasági statisztika* kérdésére tette szövével azzal kapcsolatban, hogy a Központi Statisztikai Hivatal a miniszterelnökség alá tartozik. Maga is kiemelte, hogy a gazdasági statisztika fontossága nekem különösen közel áll a szívemhez, hiszen éveken keresztül foglalkoztam éppen gazdasági kérdésekkel és e foglalkozás közben megtanultam becsülni a statisztika jelentőségét. Az a kívánság, amelyet támasztott, hogy a statisztikai hivatal költségvetését felemeljük, nagyon jogos és méltányos és magam is azt hiszem, hogy *a statisztikai hivatal munkakörének megfelelő kiterjesztésével, munkamódszereinek tökéletesítésével és jobb dotálásával tényleg él tudunk élni olyan eredményeket, amelyek bőségesen kárpótolnak a) nagyobb áldozatokért.* Ennek ellenére azokat az összegeket, amelyeket Matolcsy képviselőtársam említett, messze túlzottaknak tartom és azt hiszem, ezen a téren is az ország teherbíró képességéhez és egyéb feladatok fontosságához mérten csak lassan és fokozatosan tudunk eljárni. De bárkit, aki e kérdés iránt érdeklődik, megnyugtathatok, hogy a gazdasági statisztika fontossága nagyon is elfogadott tényező a kormány szemében és mindent meg fogunk tenni abban a tekintetben, hogy az igényeket ezen a téren is kielégítsük.

A nők kötelező munkaszolgálatára

Végül rá kell térnem arra a témára, amelynek ma Toperczerné igen t. képviselőtársunk volt a főszószólója, nevezetesen *a családvédelem* témájára, s amelybe Malasits képviselő úr felszólalása is kapcsolódott. Bemutatkozó beszédemen végigvonult a családvédelem gondolata és azóta is volt alkalmam kifejteni a magyar közvélemény előtt azokat a gondolatokat, amelyek engem vezetnek, amikor a családot állítom oda jövőnk politikánk egyik centrális pontjává. Kétségtelen az is, hogy a családi élet benső-

sége és a gazdasági viszonyok között szoros összefüggés van és minél kedvezőbbek a gazdasági viszonyok, annál könnyebb a családfőnek gondoskodnia azok eltartásáról, akik Isten, ember által rá vannak bízva. Mégis az általános gazdasági viszonyok javításán túlmenően, amire Malasits képviselő úr célzott, *különleges intézkedések szükségesek a családvédelem gondolatának elmélyítésére*. Az egyes konkrét intézkedésekről nem volt ma itt szó, csak röviden érintették a felszólalók ezeket az intézkedése* két, amelyek részben a sokgyermekes családok részére szolgáló adó- és egyéb kedvezményekben, részben pedig abban állnak, hogy a családfő gondjait a gyermekek elhelyezésének megkönnyítésével s hasonló intézkedésekkel könnyítsük.

De szólt Toperczerné képviselőtársam általánosságban a női kérdéstről is és szóvátette azoknak a nőknek a sorsát, akiknek nem adatott meg a családban való elhelyezkedés lehetősége. Gondolatokat vetett fel, hogy miképpen lehetne ezt a női tábor a nagy nemzetépítő munkába bekapcsolni. Azok a gondolatok, amelyeket ő itt rendkívül emelkedett és szép formában kifejtett, visszhangra találtak, azt hiszem, mindannyiunknál. Amikor a kötelező munkaszolgálat bevezetéséről gondolkozunk, természetesen, hogy a második etappként szóba kerülhet esetleg a női kötelező munkaszolgálat, az úgynevezett: Frauendienst megszervezése is. Azt hiszem azonban, hogy amíg erre sor kerülhet, — mert ez még gondos előkészítést igényel, és kétségtelen, hogy anyagi áldozatba is kerül, — addig is megvan a lehetőség, hogy *a nők bekapcsolódhassanak a szociális munkába*, mert tény az, hogy ez az a terület, ahol a nő legtöbbet tehet a nemzetnevelés, az erkölcsi színvonal emelése és ezen a réven a társadalom békés együttélésének előmozdítása érdekében is.

A nők szerepe a termelés fokozásában

De rá kell még mutatnom egy-két olyan feladatra is, ahol a nők be tudnak kapcsolódni abba a másik nemzetépítő munkába, amely nem annyira az osztozkodásban, mint inkább az elosztandók növelésében áll. A felszólalók legnagyobb része a jövedelem- és vagyoneosztással foglalkozik és aránylag csak kisebb számban vannak a felszólalók közül azok, akik azt kívánják, hogy növeljük azt, amin osztozni lehet. Mert bármilyen tökéletesen is oldjuk meg a jövedelem- és vagyoneosztás problémáját, *addig, amíg nemzeti termelésünk azon a fokon van, mint amelyen jelenleg áll, igazi és általános megelegedést ebben az országban teremteni nem tudunk*.

A nőknek ezen a téren is lehet igen fontos szerepük. Csak arra vagyok bátor rámutatni, hogy az a szociális munka, amelyet például a zöldkeresztes nővérek kifejtenek, nem áll meg a

család- és egészségvédelem küszöbén, hanem annak arra is ki kell terjednie, hogy az asszonyokat megtanítsák arra, hogy a családot miképpen lehet rendbe tartani és a rendelkezésre álló eszközöket jobban felhasználni. Nem tudnak főzni a falun, és amikor a falusi gyermekek valami nyaraltatási akcióba beleszerülnek, napokig, sőt hetekig tart, amíg a főzelék evésére megtanítyják őket, mert otthon az ilyesmit nem ismerik.

A háziipar kérdése is idetartozik. A varrás, szövés és hasonló munkák, mind olyan területek, ahol a középosztály intelligensebb női a falun igen áldásos munkát fejthetnének ki. Csak *foglalkozzanak a néppel, menjenek közé, szánják rá szabó idejüket, vagy akár egész élethivatásukat*, hogy a falu asszonyait megtanítsák mindarra, hogyan használják fel azt, amit a természet nekik megadott, eszük vagy kezük munkájával.

Azt hiszem, hogy ebben a tekintetben addig is, amíg a női munkaszolgálat megszerveződik, — amely nem is merítheti ki a teendőket — az ilyen szociális munkának igen nagy nemzetnevelő jelentősége van, és mindazokat a női szervezeteket, amelyek ennek a munkának megszervezésével foglalkoznak, a legteljesebb mértékben hajlandó vagyok támogatni, sőt ha szüské mutatkozik, hajlandó vagyok arra is, hogy ezeknek *a női szervezeteknek valamelyes csúcsintézményt teremtsünk*, amely azután a szervezeteknek harmonizálására volna alkalmas.

Még egyet kívánok leszögezni, mégpedig azt, hogy ha a női tábornak sok olyan vezetője lenne, mint amilyen Toperczerné igen t. képviselőtársam, ez a munka a legsimábban és a leggyorsabban megvalósulna a nemzet üdvére.

Ezekben voltam bátor válaszolni az elhangzott felszólalásokra és kérem a t. Házat, hogy a miniszterelnökség költségvetését elfogadni szíveskedjék.

Kereskedelem és közlekedés a nemzet szolgálatában

Képviselőházi beszéd a kereskedelmi tárca költségvetési tárgyalásánál 118)38 június 2-án

Tisztelt Képviselőház!

Legelsősorban legyen szabad köszönetét mondanom a vitában résztvett képviselő uraknak, hogy emelkedett szellemű és valóban a jóakarátú kritika és a segítség szellemében tartott beszédekkel nagyban hozzájárultak az eszmék tisztázásához és annak a légkörnek fenntartásához, amelyben nézetem szerint a parlament vitáinak le kell folynia. Ezt a köszönetemet ki kell terjesztenem az előadó urakra, még pedig úgy a miniszterelnöki tárca, mint a kereskedelmi tárca előadó uraira, akik igen magvas és beható ismertetéseikben a tárcák kérdéseit olyan mértékben tárták fel, hogy ezzel az én feladatomat nagy mértékben megkönnyítették.

A kereskedelem- és a közlekedésügyi minisztériumnak ügyköre két egymástól meglehetősen élesen elváló részre tagozódik: *egyfelől a szoros értelemben vett kereskedelem, külkereskedelem, másfelől a közlekedési politikának, az üzemeiknek kérdéseire.* A kettőt azonban összekapcsolja egy szempont, nevezetesen az, hogy *mind a kereskedelemnek, mind a közlekedésnek főcélja a termelt javaknak a termelőtől a fogyasztóhoz való eljuttatása,* még pedig olyan módon, hogy az mind a termelő, mind a fogyasztó számára a legtöbb hasznot s a legkevesebb gondot és költséget idézze elő. Két hatalmas üzem is tartozik ennek a tárcának ügykörébe, még pedig a magyar államvasutak és a posta. Ezeknek kérdései a közlekedéspolitikai kérdéseikhez kapcsolódnak, úgyhogy együttesen leszek bátor foglalkozni a közlekedéspolitikával és a két üzem kérdéseivel.

A kereskedelem jelentősége

Ami mindenekelőtt a tárcának első, a kereskedelmi részét illeti, sok szó hangzott el újabban a kereskedelem fontosságáról. Voltak olyanok, akik kétségbevonták ennek a foglalkozási ágának jogosultságát. Én nem tudok osztozni ebben a szempontban. Kétségtelen, hogy *a kereskedelem jelentősége és szerepe bizonyos mértékig eltolódott az utóbbi időkben;* különösen a közlekedés fejlődése és biztonsága következtében a kereskedelem mentesült olyan kockázatoktól és olyan teendőktől, ame-

lyek régebben, a kereskedői tevékenységnek szinte túlnyomó részét tették ki. Ennek ellenére a kereskedelemnek igenis megvan a maga szerepe; nevezetesen a termelő és a fogyasztó közt, különösen a tömegtermelés és fogyasztás közti kapcsolatnak fenntartása szempontjából feltétlenül szükség van közvetítő szervre, amely egyik részén az igényeket ki tudja tapogatni, azokat rétegezni tudja és a fogyasztóval való érintkezés alapján meg tudja állapítani és közvetíteni tudja a termelő felé azokat a kívánságokat, amelyeknek kielégítését a fogyasztó a termeléstől várja, másfelől meg tudja kedveltetni azokat az árukat, amelyeknek termelésével a technika gazdagítja az emberi civilizációt; tehát egy bizonyos piacutató, piacszeleltető tevékenységet lát el, amelyet az ipar a maga részéről megfelelően ellátni nem tud. Ezen a gazdasági tevékenységen kívül azonban a kereskedelemnek igen nagy társadalmi jelentősége is van.

Bevezető beszédemben utaltam arra, hogy egy új korszak kezd kifejlődni, amely az egyének a közszempontok alá rendelését kívánja meg számos tekintetben, de kifejezésre juttattam azt is, hogy nekünk Magyarországon, az egyéniségeknek ebben az országában, éppen az a feladatunk, hogy ennek a korszaknak a szintézisét teremtsük meg az individualizmussal. Ebben a tekintetben a kereskedelemnek igen nagy és jelentős szerepe van. Hiszen a kereskedelem kikapcsolása esetén a termelő és fogyasztó közötti kapcsolat szükségszerűen mechanizálódik és olyan gazdasági rendbe lennének kénytelenek átmenni, amely inkább emlékeztet a falanszterre, semmint individualista rendszerre, amely a közérdeket kellőképpen érvényesíteni tudja. Éppen ezért *a kereskedelem fenntartása, a kereskedői rétegnek megtartása kormányzati és 'politikai szempontból is jelentős érdek.* Éppen a kereskedő az egyik bástyája annak az individualista gondolatnak, amely most kényszerűen háttérbe szorul, de amelyet szükségszerű mértékben, mégis meg kell őrizni társadalmunkban.

Ugyanez a jelentősége *a kis- és kézműiparnak is* és ezért azok az áldozatok, amelyeket a kisipar és kézműipar érdekében hozunk és az a támogatás, amelyet főleg a kiskereskedő egyedeknek nyújtani kívánunk, nem kidobott pénz. Társadalompolitikai szempontból százszorosán visszatérül, ha ceruzával és papíron nem is lehet talán kiszámítani ennek közvetlen hasznát.

Keresztény elemek térfoglalása a kereskedelemben

Természetesen nagyon fontos társadalompolitikai szempontból és éppen azon jobboldali és keresztény világnézet szempontjából, amelyet képviselünk és amelyet a parlament túl-

nyomó többsége magáénak vall, hogy *a keresztény elemnek a kereskedelemben való térfoglalását minden tőlünk telhető eszközzel előmozdítsuk*. Nemcsak arra kell törekednünk, hogy a keresztény elem mint kereskedelmi alkalmazott a bankokban, az ipari vagy a kereskedelmi vállalatokban elhelyezkedjék, hanem arra is, hogy minél több önálló keresztény egzisztencia legyen. Én tehát egészen őszintén és nyíltan megmondom, hogy *a keresztény elem megerősítéséért a kereskedelemben anyagi áldozatokat is készek vagyunk hozni*, mert az a meggyőződésem, hogy amíg egy életerős és elég nagyszámú keresztény kereskedői réteget ki nem termelünk ebben az országban, addig társadalmi rétegződésünk és gazdasági életünk teljesen egészséges alapon nem fog állni.

Bátor vagyok utalni arra, hogy a kereskedelmi tárca ezen a téren bizonyos nevelő és irányító tevékenységet máris kifejt és hivatali elődeim kezdeményezésére a kereskedelemügyi tárca költségvetésében bizonyos összegek vannak arra a célra, hogy azokat az ifjakat, akik kereskedői pályára készülnek, *ösztöndíjakkal* támogassuk. Támogatjuk őket részben abból a célból, hogy belföldön kereskedelmi iskolát tudjanak elvégezni, részben pedig külföldi ösztöndíjakat is adunk nekik, hogy külföldön szerezzék meg a szükséges elméleti és gyakorlati ismereteket.

Különös fontossága van annak, hogy támogassuk a keresztény elemet ebben a tekintetben azért is, mert hiszen a társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról szóló törvény intézkedései következtében valószínű, hogy bizonyos átrétegződés áll elő, amely a keresztény elem hátrányára szolgálna a szabad kereskedői pályákon, ha ezt megfelelő kormányzati intézkedésekkel nem ellensúlyoznánk. Ebből a szempontból is szükség van tehát arra, hogy azokat a kiadásokat, amelyek a keresztény ifjúságnak a kereskedői téren való elhelyezését szolgálják, jószívvel teljesítsük és szavazzuk meg.

Erre a célra szolgál azonkívül a *Nemzeti önÁllító Alap* működése is, amely már több száz fiatal egzisztenciát indított el újtára megfelelő kölcsönökkel, örömmel tapasztaltam, hogy ezeket a kölcsönöket nemcsak intellektuális pályán működők, tehát orvosok, ügyvédek kapták, hanem kereskedői pályán működő egyének is szép számmal kaptak és magam is tudom s az ember látja még a hírlapokban is a nyomát annak, hogy ezek igen érdemes és ötletes tevékenységet fejtenek ki, *megcáfolván azt az állítást, amely szerint a magyar ifjúság nem való a kereskedői pályára*. Igenis való, csak elszokott tőle. Azokat az úttörőket tehát, akik újra elkezdték ezt a munkát és remélhetőleg maguk után fogják vonni példaadásuk által a keresztény ifjúság nagyobb részét is, igenis, segítenünk és

támogatnunk kell, akkor is, ha ez bizonyos beavatkozást igényelne. Éppen ezért például külkereskedelmi politikánk irányításánál figyelemmel leszünk arra, hogy azok a fiatal egzisztenciák, akik most kapcsolódtak bele a kereskedelmi életbe, megfelelően] kivehessék részüket az exportkereskedelemből is.

Kereskedelem és szövetkezetek

A kereskedelem kérdéseivel kapcsolatban minduntalan felmerül *a kereskedelem és a szövetkezetek viszonya*. Igyekeztem kihámozni, hogy jelenleg hogy áll a helyzet ezen a téren és hogy a kereskedelmi forgalom lebonyolításában milyen részt foglalnak el a szövetkezetek. Sajnos, ezek az adatok még meglehetősen hézagosak; a mezőgazdasági cikkek forgalombahozatalát illetőleg azonban máris megállapíthatjuk, hogy a mezőgazdasági termelésnek érték szerint körülbelül egyharmadrésze kerül kereskedelmi forgalomba. Ez nem azt jelenti, hogy a termelés kétharmad részét maga a mezőgazdaság fogyasztja el, mert hiszen egy részét a helyszínen, a falun közvetlenül adja el a fogyasztónak, hanem azt jelenti, hogy kereskedelmi forgalomban — tehát kereskedők útján — a mezőgazdasági termelés értékének körülbelül egyharmad része jut el a fogyasztóhoz. Ebből az egyharmad részből körülbelül 60 százalék belföldön, 40 százalék pedig külföldön kerül értékesítésre. A szövetkezetek a belföldön forgalomba kerülő mennyiségnek körülbelül 10 százalékát, a külföldi forgalomba kerülő mennyiségnek pedig körülbelül 35—40 százalékát hozzák forgalomba. Ez mutatja, hogy *a szövetkezeteknek az a nagy versenye, amelyről a kereskedelem panaszkodik, még a mezőgazdasági cikkekkel való kereskedésnél is legfeljebb csak a külkereskedelem terén áll meg, a belkereskedelem terén azonban a szövetkezetek részesedése aránylag igen csekély*. Ami pedig a külkereskedelmet illeti, itt szerepet játszik, természetesen, a termelés szempontja is. A kisembert, a kistermelőt megfelelő árakhoz juttatni és ezt ellenőrizni csak úgy lehet, ha a külkereskedelemtől maguknak az eladóknak tevékenységét ellenőrizzük, ebből a szempontból pedig a szövetkezetek szerepe egészen kétségtelenül előtérbe kell, hogy nyomuljon.

A kereskedelem képesítéshez kötése

A kereskedelem időszerű kérdései között szerepel *a kereskedelem képesítéshez kötésének* kérdése. A nézetek ebben & tekintetben meglehetősen eltérnek egymástól. Az alatt a rövid idő alatt, amióta a kereskedelmi tárcát átvettem, nem tudtam e kérdés részleteibe behatolni, annyit azonban meg kell állapítanom, hogy itt különböző szempontok játszanak közre,

amelyeket mind figyelembe kell vennünk, ha meg akarjuk találni a megfelelő megoldást. Így szerepet játszik nevezetesen & kontárkérdés is. Nyilvánvaló az, hogy amint az iparnál ki kell küszöbölnünk a (kontárokat, a kereskedelemnél is biztosítanunk kell a hozzáértést. Lehetetlen állapot volt az, amikor teljesen szabadon lehetett áttérni egyik napról a másikra esernyőkereskedésről sajtakereskedésre és így tovább. Egészen kétségtelen ugyanis, hogy ha a kereskedelemben vannak is bizonyos közös szempontok, maga az anyagismeret, az áruismeret mégsem sajátítható el egyik napról a másikra, ennek következtében tehát a kereskedőnek is szüksége van bizonyos szakképzettségre.

Szerepet játszik azonkívül bizonyos *morális kérdés is, a hitelbiztonság kérdése*. A kereskedőnek vigyáznia kell arra, hogy ne vállaljon túlzott kötelezettségeket és üzletét ne terjessze olyan mértékben, amely anyagi erejével és lehetőségeivel nem áll arányban. A hitelbiztonság kérdése bizonyos fokig összeköttetésben áll a kereskedelem képesítéshez kötésének kérdésével is, mert hiszen a képesítéshez kötés a nagyobb képzettség következtében maga után vonja az üzletnek szolidabb s biztosabb, megalapozottabb vitelét is.

Végül a kereskedelem képesítéshez kötésének kérdésével kapcsolatban meg kell fontolnom azt is, — és ez bizonyos fokig ellene szól, — hogy a kereskedelmi képesítésnek megszerzése részben anyagi kérdés, a nagyobb anyagi erőnek kérdése is, tehát a szegényebb néposztálynak gyermekei számára sokszor megnehezítjük a kereskedelmi pályára jutást akkor, ha túlzott akadályokat gördítünk a kereskedelmi tevékenység felvétele elé. Mindezeket a szempontokat összeegyeztetni rendkívül bonyolult munka. Ez folyamatban van a kereskedelmi minisztériumban. Méltóztassék meggyőződve lenni, hogy mihelyt lehet, megfelelő szabályozással elő fogunk állni, hogy ezt a kérdést végre a napirendről levegyük.

Kiskereskedői hitel

A kereskedelem kérdései közül meg kell még említenem *a kiskereskedelem hitelellátását*. Ezen a téren két *különböző akció* folyik. Az egyik azoknak a kereskedőknek hitelellátását célozza, akik *bankszerv, fedezettél rendelkeznek*, de megfelelő akcessusuk a hitel csatornáihoz nincs. Itt bizonyos veszteségi fedezet-alappal dolgozunk, amely meglehetősen jól működik; körülbelül kétmilliót meghaladó összegű hitel van állandó keringésben. *A másik a bankszerű fedezettél nem rendelkező*, tehát igazim kisemberek hitelellátásának kérdése. Itt a kiskereskedelmi és kisipari hitelakció együttesen bonyolódik le. Ennek lebonyolításában a kereskedelmi és iparkamarák vesz-

nek részt tevékenyen. Az igényelhető hitelösszeg 300 pengőben van maximálva, ez tehát egészen kisemberek számára való akció. Ez is igen jó eredményeket mutat, úgyhogy mind a két akció fenntartása — és amennyiben szükséges, kiszélesítése — programmunkba tartozik.

A kereskedői képzettségnek emelésére szolgáló eszközök között felemlítették *a kereskedelmi szakkönyveket is*. Ebben a tekintetben már előirányzatot is találunk a kereskedelmi tárcának költségvetésében, amennyiben programmunkba vettük, — s a megfelelő anyagi fedezet is rendelkezésre áll — hogy megfelelő kereskedői szakkönyveket írassunk. Ezek ismét két-félék. Lesznek olyan általános jogi, gazdasági, adóügyi, stb. ismereteket tartalmazó könyvek, amelyekre minden kereskedőnek szüksége van üzletének vitelében és olyanok, amelyek bizonyos szakmabeli ismereteket, így áruismeretet és egyéb precízebb, részletezettebb szakmabeli ismereteket tartalmaznak. Mind a két irányú munka előkészítése folyamatban van.

Vasárnapi munkaszünet és záróra

A kereskedelem kérdéseinek van egy csoportja, amely talán a szociális kérdések csoportjába utalható. Ide tartozik *a vasárnapi munkaszünetnek és a zárórának* kérdése. A vasárnapi munkaszünet tekintetében a kormányzatnak és a törvényhozásnak a törekvése először az volt, hogy a vasárnapi munkaszünetet minél teljesebbé tegye. A magam részéről, természetesen, már annál a valláserkölcsei beállítottságnál fogva is, amellyel szemlélem a világ eseményeit, amellett vagyok, hogy *a vasárnapi munkaszünet minél teljesebb legyen*. De amellett még sem lehet figyelmen kívül hagyni a mezőgazdasági és különösen a tanyai lakosság érdekeit, amelyek nem engedik meg a gyakran messze élő tanyai lakosság számára, hogy a vasárnapon kívül egyéb napokat a kereskedelmi centrumokban töltsön, úgyhogy a szabályozásnál ezekre a szempontokra is figyelemmel kell lenni.

A záróra kérdésénél az ezidőszerinti jogfejlődéstől kissé eltérő álláspontot foglalok el. Általában véve az a felfogásom, hogy az emberek nem csupán azért folytatnak valamely foglalkozást, hogy abból megéljenek, hanem, főleg talán azért is, hogy embertársaiknak szolgálatot tegyenek. A köztisztviselő nem azért van, hogy maga megéljen, — ez is célja — hanem a közösség szempontjából neki az a rendeltetése, hogy a jogkereső vagy pedig az állami támogatást kereső közönségnek igényeit minél jobban kielégítse. A kereskedő, a kereskedelmi alkalmazott sem azért van, hogy önös érdekét minél jobban szolgálja, hanem, hogy a közönség igényeit minél jobban kielégítse. Ezért a zárórakérdés szabályozásánál ezt az utóbbi

szempontot talán az eddiginél fokozottabb mértékben fogom figyelembe venni. Ez természetesen *nem jelenti azt, hogy a munkaidő szabályozása tekintetében retrográd lépést kívánnék tenni*. Egyáltalában nem, mert a munkaidő- és a munkabér-szabályozás kérdése és mindazoknak a szociális vívmányoknak biztosítása, amelyekkel a nálunk haladottabb államok dicsekedhetnek, idehaza határozott programpontomat alkotják e ennek következtében ezekkel a kérdésekkel és a szociális szempontok érvényesítésével, különös szeretettel fogok foglalkozni tárcám keretében is.

Idegenforgalom

A kereskedelemügyi tárca ügykörébe tartozó néhány ipar is, így elsősorban — amely talán a legnagyobb érdeklődéssel találkozik — az úgynevezett *vendéglátó ipar*. Ennek vannak különböző kontroverz kérdései. Nevezetesen a vendéglátó iparhoz tartozó különböző üzemek működési területének egymástól való elhatárolása, ahol bizonyos, sok kisembert érdeklő, kényes kérdés merül fel. Ezekkel nem akarnám a t. Házat fárasztani mostan, mert nagyobbára részletkérdések. Nagyban és egészen azonban azt akarom jelezni, hogy hazánk, hála Istennek, *az idegenforgalom terén igen szép eredményeket tud az utóbbi időben felmutatni*. Elég arra utalnom, hogy 1927-től 1937-ig, tehát 10 éves periódusban, az itt megfordult idegenek száma megháromszorozódott, 60 ezerről 180 ezerre növekedett, ami végül is rengeteg embernek jelent megélhetést és nyújt kereseti forrást, azonkívül pedig nemzeti szempontból is igen jó eredménnyel járt, mert nálunk az idegennek megvan a maga becsülete és, hála Istennek, szívesen és szeretettel foglalkozunk vele; de jelzem, hogy a vendéglátó ipar fejlesztése és igényeinek kielégítése tárcám keretében különös gondozásban fog részesülni.

Azt akarom azonban megjegyezni, hogy ehhez nem elegendő az állam és a közület tevékenysége, hanem mindazoknak, *akik munkásai ennek a vendéglátó iparnak, hozzá keU járulniok ahhoz, hogy idegenforgalmunk minél tökéletesebben elégítse ki az igényeket* és minél több idegent hozzon ide. Ebben a tekintetben azonban nem szabad szemethúnynunk azok előtt a bizonyos hiányosságok előtt sem, amelyek még mindig megvannak. Ami különösen a vidéket illeti, erről a helyről is nyomatékosan felhívom a figyelmet arra, hogy mindenütt, a legnagyobb tisztaságra kell helyezni a súlyt. A higiénia követelményeinek érvényesítése nélkül a vidéki idegenforgalmat nem lehet kifejleszteni.

Ehhez természetesen hozzátartozik azután még egy dolog, amivel *a közönség is hozzájárulhat ahhoz, hogy az idegen jól*

érezze magát. Ez egyrészt az előzékenység, másrészt a túlzott érdeklődés kerülése, amit, sajnos, Budapesten és vidéken egyaránt tapasztaltak egyes idegenek, akiknek minden lépését olyan érdeklődéssel kísérték, hogy majdnem elment a kedvük az egy helyen való hosszabb tartózkodástól.

Jónéhányan felvetették az idegenforgalom kérdéseit s többek között *a német idegenforgalomra* is felhívták a figyelmet. A német idegenforgalom és a németek ideutazása azzal jár, hogy bizonyos márkaösszeget kell felvennünk és erre bizonyos felhasználási lehetőséget kell találnunk. Minthogy a kivitelünk ellentételeit a behozattal kapcsolatosan megtalálni Németországban amúgy is igen nagy nehézségekbe ütközik, ez az oka annak, hogy a német idegenforgalmat nem tudjuk olyan mértékben fejleszteni, amilyen mértékű fejlesztését magam is igen szívesen látnám. A másik szempont, *a centralizáció kérdése, az idegenforgalmi szerveknek az összefogása és együttműködésüknek biztosítása.* Ez igen előrehaladott állapotban van, de azokat a hiányosságokat és sűrűlódásokat, amelyeket még tapasztaltunk, fokozatosan igyekszünk kiküszöbölni. Azt hiszem, hogy azok az eredmények, amelyeket eddig elértünk, azt mutatják, hogy az idegenforgalmi ügyek kezelése mind az Országos Magyar Idegenforgalmi Hivatalnál, mind pedig az Ibusznál igen jó kezekben vannak.

A kereskedelem átszervezése

A kereskedelem *szervezési kérdéseiről* bemutatkozó beszédemben már szólottam, nevezetesen *a kereskedelmi kamarák átszervezéséről és a kereskedelmi és iparkamarák ügyköreinek egymástól való elválasztásáról.* Meg kell azonban jegyezni, hogy ez nagyon gondos előkészítést igénylő munka, amely természetesen máról-holnapra nem történhetik meg, hiszen olyan összeszövődött érdekek zavartalan szétbontásáról van szó, amelyek már hosszú évtizedek óta egy érdekképviselő keretében nyertek lebonyolítást. Éppen ezért *a szétválasztásnál nagyon kell ügyelnünk, hogy a közérdek, az ipar és a kereskedelem érdeke hátrányt ne szenvedjen.* Amüyen gyorsan azonban csak lehet, ezt a kérdést is meg fogjuk oldani, mert meggyőződésem az, hogy ennek a mai helyzetnek a fenntartása nem szolgál magának a kereskedelemnek és az iparnek sem az előnyére, hiszen egyes olyan érdekeket kell összeegyeztetni a kamarák keretében, amelyek őket működésükben jóformán paralizálják, mert ezek összeegyeztetése érdekében nem tudnak világosabb érveket produkálni a törvényhozás és a kormányzat számára.

Nagyon nagy gondot fogunk fordítani ennél az átszervezésnél — mint már említettem — *a kereskedői etika és tisztaság*

tesség ápolására, mert meggyőződésem az, hogy a kereskedelmet csak úgy lehet visszahelyezni arra a piedesztálra, amelyen valamikor állott, ha a kereskedői tisztesség követelményei az egész vonalon érvényesülnek.

Fellendülés a külkereskedelemben

Legyen szabad most már áttérnem a külkereskedelem kérdéseire. *Külkereskedelmi vonatkozásokban az utóbbi években az egész világon fellendülés volt tapasztalható.* Ez körülbelül 1937 első felében érte el a tetőfokát és jellemző tünet az, hogy 1937-ben a vüágkereskedelem volumenje, tehát az értékingadozások figyelmen kívül hagyása mellett a forgalmazott áruk mennyisége körülbelül elérte az 1929. évi maximumot.

Ebben, természetesen, szerepet játszottak bizonyos olyan körülmények és tényezők is, amelyek nem tartoznak szorosan a gazdasági szektorba, amennyiben a felfegyverkezés folytán bizonyos nagyobb forgalom állott elő. E fellendülés ellenére, amely tapasztalható volt a vüággazdaságban, *igen nagy eltolódások állottak elő a világkereskedelem összetételében és irányjaiban.* Igen érdekes jelenség például, hogy ha az 1929. évet, amikor a világgazdasági konjunktúra körülbelül a delelőjén állott, összehasonlítjuk az 1936. évvel. Azt látjuk, hogy az ipari nyersanyagok termelése, ha az 1929. évi termelést 100-nak vesszük, 1936-ban 105 volt, tehát megnövekedett, ugyanakkor az ipari nyersanyagok forgalma 1936-ban csak 95 volt az 1929. évi 100-zal szemben, tehát egy körülbelül 10%-os visszaesést mutat az előző termeléshez képest. Az ipari nyersanyagtermelés és forgalom azonban nagyban-egészben párhuzamosan haladt, ami természetes is, mert az ipari nyersanyagok lelőhelyei adva vannak a természet által és ezeknek kereskedelmi forgalmában nagyobb eltolódások rövid időszakon belül nem szoktak előállni.

Az élelmicikkek termelésénél az a helyzet, hogy ott is ezt a két időpontot véve figyelembe 2%-os emelkedés állott elő a termelésben, de a forgalomban már 15%-os visszaesés mutatkozik; az ipari termelésben, a kész cikkek, a készáruk termelésében pedig előállott egy 15%-os emelkedés, de ugyanakkor a forgalomban 25%-os visszaesést látunk. Ez azt mutatja, hogy *lassankint minden állam) autarchiára kezd berendezkedni*, ennek következtében az élelmicikkek termelésénél, ahol a természeti adottságoknál fogva ez kevésbé lehetséges, kisebb! mértékben folyik az autarchiára való áttérés. Ez a két adat azért nagyon; jellemző, mert két úgynevezett prosperitási esztendőre vonatkozik, amikor meglehetősen jó konjunktúra volt.

A másik jellemző tünet a külkereskedelemben az, hogy *az úgynevezett bilaterális kiegyensúlyozás korszakát éljük*: az államok, és pedig 2—2 állam, kölcsönösen igyekszik egymással kereskedelmi forgalmát lehetőleg kiegyensúlyozni. Itt is érdekes számokat találunk, — amelyeket nem akarok itt most felsorolni — arravatkozól, hogy mennyire közeledett ez alatt a 7—8 éves periódus alatt a külkereskedelem a büateralizmus felé. Ez az utóbbi törekvés annál élesebben érvényesül, minél gyengébbek általában véve a gazdasági viszonyok. Az a körülmény, hogy Észak-Amerikában 1937 második felében meglehetősen gazdasági depresszió kezdődött el, amely máig sem ért még véget, az a körülmény, hogy a nyugateurópai államokban és a skandináv államokban is a konjunktúra —úgy látszik — már lefelé haladó irányzatot vett és az a körülmény, hogy az az óriási keletázsiai terület, amely különösen a nyugateurópai iparnak volt nagy felvevő piaca, Kína és Japán, a háború következtében fogyasztóképeségben nagyon visszaesett, — mind arra mutat, *hogy bizonyos visszaesésnek legalább is a lehetőségével számolnunk kell*, ennek következtében számolnunk kell ezeknek a bilaterális tendenciáknak a megerősödésével is, amiből természetesen bizonyos gyakorlati következtetéseket is le kell vonnunk.

Ami már most a magyar külkereskedelemben az utóbbi évek során való fejlődését illeti, ez nagyban, egészen párhuzamosan halad a világ gazdasági fejlődésével. Méltóztatnak tudni, hogy különösen *1987-ben igen szép eredményt értünk el. 113 millió pengős kiviteli feleslegünk volt* és maga az egész külkereskedelmi forgalmunk volumenje is igen jelentősen felfokozott. Nagyon figyelemreméltó a behozatalnál az a fejlődés, amelyre szintén utaltak a felszólaló képviselő urak, nevezetesen, hogy *a nyersanyag- és félgyártmánybehozatal aránylag milyen nagyon megnőtt*. Az utóbbi két-három év folyamán behozatalunknak körülbelül háromnegyed része nyersanyagokra és félgyártmányokra esett, ami azt jelenti, hogy ezeknek a nyersanyagoknak kész munkává való feldolgozása magyar munkásokat foglalkoztat, tehát a magyar nemzet foglalkoztatása szempontjából megbecsülhetetlen értékű.

A kivitel terén fel kell említenem azt, hogy *a mezőgazdasági termelésnek körülbelül egyhatoda az, ami kivitelre kerül és a gyáripari termelésünk összértékéből körülbelül 8—10 százalék jut kivitelre*. Ha ezt a két számot figyelembe vesszük, akkor látjuk, hogy a kivitelre való termelés mennyi magyar munkásoknak ad foglalkozást és hogy milyen jelentősége van a kivitelnek az egész népesség foglalkoztatása szempontjából.

A kivitel jelentőségére rá kell mutatnom a mezőgazdasági átalakulás szempontjából is. Számos mezőgazdasági cikkünk-

nek az árát a kivitel determinálja és azok a nagy fluktuációk, amelyek a kiviteli cikkek áránál előállnak, készítették a kormányt arra, hogy a *laisser faire* álláspontjával szakítva immár évek óta *mezőgazdasági árpolitikát folytasson*, még pedig azon a réven, hogy a kivitelre kerülő cikkek árát vagy bonifikációkkal vagy kiviteli konstrukciók révén magasabb színvonalon tartsa, mint ami a külföldi piacon elérhető árnak megfelel. Ezt a politikát sokáig helytelenítették, de én a magam részéről mindig barátja voltam és barátja maradok ezután is, mert a mezőgazdasági árpolitika nemcsak nemzeti, hanem mezőgazdasági érdek is, ugyanis a mezőgazdasági fogyasztás kikapcsolása végeredményben meg kell, hogy bosszulja magát az iparban is.

Árpolitika

Természetes, hogy *ez a mezőgazdasági árpolitika sok tekintetben jelentős áldozatokkal jár*. Számokat ismét nem szeretnék felsorolni, mert úgy érzem, hogy a parlamentben a tendenciák felsorolása sokkal lényegesebb, mint a számok felsorolása, amelyet az ember úgysem tud megjegyezni. Csak bátor vagyok arra utalni, hogy például a tejárak fenntartása a vaj-exporton keresztül történik, ami igen lényeges áldozatokkal jár és itt van például/ a búzaár fenntartása is, amelyért szintén meglehetősen áldozatokat kell hoznunk. Természetes, hogy ezeknek az áldozatoknak van egy fizetési oldala is, valakinek ezt a számlát meg kell fizetnie és ez a megfizetés vagy az adófizetők, vagy főként a fogyasztók részéről történik. Ez az oka annak, amiért ennek a mezőgazdasági árpolitikának természetesen bizonyos korlátok között kell maradnia. Minél kisebb a kivitelre kerülő mennyiség, annál könnyebb megtalálni a megfelelő konstrukciót és aránylag minél nagyobb a kivitelre kerülő mennyiség, annál nagyobb az a teher, amely az adófizetőre vagy pedig a belföldi fogyasztóra esik. Itt nem lehet programot felállítani, a viszonyokat gondosan kell lemérni, hogy mi hasznosabb a nemzet egyeteme szempontjából s hol van az a határ, amely az optimumot nyújtja a különböző érdekek összeegyeztetésénél. Méltóztassék meggyőződve lenni, hogy ez az a politika, amelyből már az utóbbi esztendő folyamán mindig kiindultunk. Ezt a politikát fogjuk fenntartani s ismételen aláhúzom, hogy a mezőgazdasági árpolitika stabilitását én nemcsak mezőgazdasági agrárérdeknek, hanem nemzetgazdasági érdeknek is tartom az összefüggések szempontjából, amelyek a nemzet különböző termelő rétegei között fennállnak.

Ebbe az ártartási politikába igyekeztünk azután a külföldi adósságok fizetésének a kérdését is belekapcsolni. Méltóztat-

nak tudni, hogy olyan rendezés jött létre, hogy a külföldi adósságoknál kisebb kamatot fizetünk devizában, mint amilyen kamatot befizetésre kerül pengőben. Ez a különbség teszi lehetővé számunkra *olyan export megteremtését, amely nemcsak devizát 'produkálhat, tehát adósságfizetésre képessé tesz.* Ezen a réven is sikerül azután megfelelő termelői árakat elérni, mert kivinni csak azt lehet, amit előbb termeltünk, termelni pedig nem lehet, ha nem rentábilis a termelés. Ennek következtében az ártartás kérdése abból a szempontból is szerepet játszik, hogy termelést tesz lehetővé, amelynek kivitele ismét az adósságszolgálat alapja.

Egy szempontra vagyok bátor itt a figyelmet felhívni, amelyet sokszor figyelmen kívül hagynak, de szeretnék bizonyos fogalomzavarokat, vagy mondjuk, legalább is nem egészen tiszta fogalmakat; tisztázni. A mezőgazdaság és az ipar kivitelének támogatása közt a hatások szempontjából igen lényeges különbség van. Ha tudniük egy ipari! kivitelévé teszünk, ezáltal az illető iparüzem, amelynek a termelését kivisszük, nagyobb foglalkoztatáshoz jut, tehát az úgynevezett általános rezsije csökken. Ez az úgynevezett hozzávetőleges, addicionális export addicionális termelést is jelent, aminek következménye a belföldön az, hogy az általános rezsije csökken, tehát a belföldi árucikkek eladási ára mérséklődik. A mezőgazdaságnál a helyzet némileg más. Ott adottságokkal állunk szemben. A termelés fokozása csak igen hosszú perióduson át lehetséges. Vannak szerződések, ahol ezt el lehet érni megfelelő politikával. Ez csak befektetés, amely hosszú idő után termeli meg a maga gyümölcsét. Ellenben a mezőgazdasági áraknak a kivitel útján való alátámasztása a belföldi áraknak is magasabb színvonalon való tartását eredményezi, a fogyasztó szempontjából tehát az ipari árakhoz képest ellentétes hatást vált ki. Ezzel tisztában kell lennünk, ez azonban mit sem változtat mindazon, amit idáig a mezőgazdasági termelés és a mezőgazdasági kivitel fejlesztését illetően mondtam.

Itt kell azután kitérnem, ha már az árkérdésnél vagyunk, az árkormánybiztosság kérdésre. Az *árkormánybiztosság* működése tekintetében a miniszterelnök alá tartozik, azonban a kereskedelmi tárcaánál említem meg, mert viszont az árkormánybiztosság költségeiről a kereskedelmi tárca költségvetésében történt gondoskodás. Az árkormánybiztosság működéséről méltóztattak már értesülni. Magam nagy örömmel regisztrálok, hogy az utóbbi napokban, nem hosszú ideje tartó működése alatt az árkormánybiztos úr már a következő figyelemre méltó eredményeket érte el. Elsősorban a kenyér árának elhatározott emelését akadályozta meg, másodsorban a bőrárúknál 8—14%-os csökkentést, az üvegárúknál körülbelül 4%-os, a papírárúknál 4—5%-os, a jutazsákoknál pedig 5%-os csökken-

tést ért el rövid néhány hetes munkálkodása alatt. Azt hiszem, ez a tevékenység valamennyiünk elismerésével kell, hogy találkozzék.

Közeli és távoli piacok

Ami *külkereskedelmi politikánkat* illeti, világos, hogy elsősorban *a természetes piacokat kell kultiválnunk*, különösen olyan termékeknél, amelyek vagy romlandóságuknál fogva, vagy azért, mert a szállítás folyamán értékvesztést szenvednek, nem jól szállíthatók, így például az élő állatok, vagy pedig amelyeknél a szállítási költségek az áru egységárával nem állanak arányban, tehát aránylag kis egységértékű áruk. Világos, hogy ezeket a természetes, legközelebbi piacokon kell elhelyezni. Ebbe a csoportba tartoznak különösen a mezőgazdaság bizonyos termékei.

Ez az oka azután annak, hogy mezőgazdasági exportunkból *53 százalékot az Ausztriával megnövekedett német piac vesz fél, 15 százalékot pedig Olaszország*. Olaszország szerepe különösen az állatexport szempontjából jelentős, mert hiszen *szarvasmarha-exportunk 70 százaléka az olaszoknál nyer elhelyezést*. Ezeknek a piacoknak ápolása mezőgazdasági érdekből is feltétlenül kívánatos. De természetesen számolnunk kell azzal, hogy ezeknek a piacoknak fizetőképessége korlátozva van, — mert hiszen ezek fizetési korlátozásokban élő államok — s a megszerzett fizetési eszközöket szabadon nem válthatjuk át. Ezeket csak Németországban vagy Olaszországban válthatjuk átj áruvá, tehát csak olyan mértékig fokozhatjuk exportunkat, amilyen mértékben az onnan való ellentéteket meg tudjuk teremteni. Már ezidőszerint is a Jegybank közreműködésével sikerült bizonyos elaszticitást teremteni, amely elaszticitás nagyon nagy mértékben ki van használva német vonalon, amennyiben a Jegybanknak meglehetősen nagy márkakészletei vannak. Természetszerűleg arra kell törekednünk, hogy az ellentételeket a behozatal oldalán a lehetőséghez képest megteremtsük.

A külkereskedelem megszervezése

Következménye azonban ennek a helyzetnek az is, hogy azokat az exportcikkeket, amelyek elhelyezhetők más piacokon is, igyekeznünk kell más piacok felé terelni s ezért a távolabbi piacok kultiválása is állandó törekvésünk. Bátor vagyok itt, ennek a törekvésnek illusztrálására néhány számadatot felolvasni, amelyek azt mutatják, hogy az elmúlt körülbelül 12 éves periódusban, — tehát 1925-től 1937-ig — ezekre a

távolabbi piacokra való kivitelünk milyen mértékben növekedett. 1925-ben a magyar kivitel értéke Nagy-Britanniába és Írországba nem érte el a 10 millió pengőt, 1937-ben azonban már 42 millió pengő volt, Franciaországba körülbelül megháromszorozódott, mert 4 millióról 12 millióra emelkedett fel. A közeli Keletre 1.7 millióról 16 millióra emelkedett, a távolabbi Keletre pedig 1.8 millióról 10 millióra. Az Egyesült Államokba és Kanadába irányuló kivitel pedig 2.5 millió pengőről 17.8 millió pengőre emelkedett fel.

Ezek a számok azt mutatják, hogy ez a törekvésünk nem csupán törekvés maradt, hanem valósággá változott és *a távolabbi piacok felkeresése most már valósággá vált*. Ebben a kivitelben természetesen igen nagy szerepet játszik örendetesen fellendült ipari kivitelünk s itt utalnom kell arra, hogy például Dél-Amerika számos államának vasúttársasága Ganz-féle motoros vonatokat járat s ezekre a rendelések fokozatosan futnak be, ami azt mutatja, hogy ezek a magyar termelvények és gyártmányok megállják a helyüket a külföldi versenyben.

Kereskedelmi szerződések

A kivitelnek és a behozatalnak azok a nehézségei, amelyek a számos külföldi államban életbeléptetett deviza- és kereskedelmi korlátozásokkal kapcsolatosak és a mi helyzetünk is, amely szükségessé teszi a távolabbi piacok felkeresését, maga után vonja, hogy *a kivitelt és behozatalt nem lehet szabadjára engedni, hanem ezeknek irányítására szükség van*. Irányító és szabályozó tevékenység nem merülhet ki a kereskedelmi és fizetési szerződések letárgyalásában, piackutatásban és bizonyos közvetítésben, hanem ennek igenis ki kell terjednie az értékesítés lebonyolítására is. Bátor vagyok utalni arra, hogy nemcsak az úgynevezett tekintélyállamokban, hanem az úgynevezett demokratikus államok némelyükében is — különösen Csehországban — a behozatalnál egylizek működnek és ha az ilyen bevásárló egykézzel szemben sok kínáló áll, (ennek következménye csak az lehet, hogy az egykéz diktálja az árakat és egyik kiviteli kereskedőt a másikkal licitálhatja alá. Ennek következtében az egykéz felvevővel szemben csak egykéz kínáló szerepelhet. De még azokban az országokban is, ahol nincs egykéz, mint felvevő szerv, a kivitel szervezése, összefogása igen hasznos eredményeket produkál az áru bevezetése, a minőségi hírnév megalapozása és fenntartása tekintetében. Ezzel kapcsolatban azt is közölhetem, hogy kíméletlen leszek azokkal szemben, akik a magyar áruk hírnevét nem megfelelő szállítással ássák alá. Az alákínálás meggátlása és a kivitel racionalizálása és ezzel versenyképesebbé tétele

még a szabad piacokon is indokolják a kivitelnek megfelelő organizációkban való egyesítését.

Van még egy *árpolitikai szempont* is. Méltóztatnak tudni, hogy a különböző államokban az árpolitika tekintetében különböző álláspontok érvényesülnek s az úgynevezett világpiaci ár ma nem létezik. A különböző értékesítési piacokon különböző árakat lehet elérni, viszont nem lehet azt biztosítanunk, hogy a legjobb piacon adjuk el egész kiviteli feleslegünket. Ebből az a helyzet áll elő, hogy ha egy kiviteli organizáció és valami kiegyenlítődézés az elérhető árak között nincs, akkor az a kiviteli kereskedő, aki a legjobb piacra szállít, előnyben részesül azzal szemben, aki rosszabb piacra szállít, a belföldi piacon pedig a leggyöngébb külföldi piac determinálná az árat! Ez liberális megállapítás szerint kétségtelenül így van, de így van a gyakorlatban is, ami az úgynevezett határhaszon elméletének konzekvenciája. Ha ezt el akarjuk kerülni, s egyrészt a kiviteli kereskedelemben kiegyenlítést akarunk elérni, másrészt ezen kiegyenlítés folytán a közép-ámap megfelelő termelői árakat biztosítani akarjuk, ez csak megfelelő szabályozással lehetséges. Ezért bármennyire is diffiultálták némelyek ezeket a kiviteli organizációkat, *'ezekre szükség Van és ezeket az organizációkat fenn fogjuk tartani* addig a mértékig, ameddig azok hasznos munkát fejtenek ki.

Egy további követelménye a kiviteli kereskedelem racionalizálásának az is, hogy a kivihető feleslegeknek időbeli beosztása és terjedelme tekintetében is bizonyos beavatkozásra kell, hogy sor kerüljön. El nem adható termékek produkálása kész nemzetgazdasági veszteség, nemcsak azért, mert hiába dolgozunk, hanem azért is, mert a túlkínálat a piacon olyan árrombolást idézhet elő, amely a többlettel semmiféle arányban nem áll, hanem annál sokszorososan nagyobb káros hatást ér el. Ennek következtében különösen az állattenyésztés terén megfelelő statisztikai felvételekkel s azonkívül a termelőknek és a hízalási tevékenységnek irányításával is foglalkoznunk kell, mert ezeket a hullámzásokat, amelyek minden kalkulációt lehetetlenné tesznek, fel kell számolni és racionalizált külkereskedelemre kell áttérni, aminek bizonyos kihatásai természetesen a termelés oldalán is kell, hogy bekövetkezzenek.

Vigyáznunk kell a külkereskedelem irányításánál azután arra is, hogy *a behozatalt lehetetlenné ne tegyünk*. Ezért olyan iparágak fejlesztésére és felállítására, amelyek a belföldi fogyasztás csekélyége folytán amúgy sem tudnának termelni, nem kerülhet sor. Erre nagyon gondosan fogunk ügyelni, mert végül külkereskedelmünk ellentételeinek megteremtésére

vigyáznunk kell. Meggyőződésem az, hogy az ipar sem fog itt ráfizetni, mert végeredményében ha mezőgazdaságunk megfelelő áron tud értékesíteni és nem kell okvetlenül alákínálással elhelyezkednie a nem természetes piacokon, hanem a mezőgazdaság jobb árakhoz jut, akkor ez a belső fogyasztásnak, a belső piacnak olyan megnövelését fogja eredményezni, amely azokkal az áldozatokkal, amelyeket itt az ipar hoz, feltétlenül felér.

Kivitelünk egyes országokba

Ami az egyes államokat illeti, *a német tárgyalások lezáródtak*, s mint, méltóztatnak tudni, ezeknek az eredménye a német és osztrák szerződéseknél megfelelő keretbe való egyesítése volt. *Azokat a kiviteli kontingenseket, amelyeket Ausztriában élveztünk, nagyban és egészben biztosítottuk a német piacon*, sőt meg vagyok győződve róla, hogy némely kontingensnek a kihasználása a német piacon intenzívebb lesz, mint volt az osztrák piacon. Igyekeztünk természetesen előzékenységet tanúsítani a német behozattal szemben is, hogy megfelelő ellentételeket teremtsünk. *Olaszországgal* a közeli napokban fognak kezdődni a kereskedelmi és fizetési egyezmények megújítására vonatkozó tárgyalások. Ami pedig a nyugateurópai államokat illeti, *Nagy-Britanniának* jelentősége, mint ez a számokból, amelyeket az előbb felolvastam kitűnik, egyre jobban növekszik. Az angol piac, mint a baromfi, a tojás, vaj, szalonna, prém, bőr és konfekcionált áruknak felvevője igen jelentős s azt hiszem, hogy ezen a téren még további eredményeket is tudunk elérni, feltéve, hogy a magyar ipar és kereskedelem és a magyar mezőgazdaság megfelelő minőségű árut fog produkálni, mert az angol piacnál a minőség, a minőség állandósága a leglényesebb tényező.

Svájcban újabban szintén jelentős piacunk alakult ki, ott a szarvasmarha tekintetében is bizonyos lehetőségek nyílnak meg. Svájc különösen mint búza-, bor- és malátapiac szerepel a mi külkereskedelmünkben. Francia és belga vonatkozásban külkereskedelmünk zavartalanul bonyolódik le az új fizetési megállapodások keretében. A skandináv államokkal is igen szépen emelkedik a kivitelünk, ezek közül *Svédország és Norvégia* főleg iparcikkekben felvevő, *Dánia és Finnország* mezőgazdasági, illetve mezőgazdasági ipari termékeket is vesz fel. Az utódállamoknál, *Csehországgal és Romániával* és Jugoszláviával meglehetősen változatlan keretekben folyik külkereskedelmünk. Románia és Jugoszlávia mint gépipari, nehézipari piacok jönnek elsősorban tekintetbe, Csehszlovákia mint sertéspiac áll a második helyen. Mind a három ország-

ból fontos alapanyagokat, fát, vasércet, ásványolajat stb. kapunk. Viszonyunk külkereskedelmi tekintetben a három Állammal zavartalanul bonyolódik le. Az egyéb *Balkán felé* volnának kiviteli lehetőségeink, de sajnos, a behozatali, ellen-tétek megteremtése meglehetősen nehézségekbe ütközik, azon-ban törekvésünk arra irányul, hogy a magyar iparnak és kereskedelemnek terjeszkedését, főleg a Balkán felé indítsuk meg, mert úgy érezzük, hogy ez a mi természetes fejlődési irányunk.

A lengyel piac szempontjából törekvéseink, sajnos, eddig még nem jártak lényegesebb eredménnyel, azonban természet-szerűleg azon leszünk, hogy a magyar bor (számára a lengyel piacot is minél előbb megnyissuk. Nagyon nagy és vérmes reményekkel, különösen a közeljövőt illetőleg nem szabad magunkat kecsegtetnünk, de azt hiszem, fokozott' munkával, annak a barátsági viszonynak alapján is, amely a két állam között fennáll, bizonyos eredményeket el fogunk tudni érni.

A közlekedésügyi programra

Legyen szabad most már áttérnem a kereskedelmi tárcá-nak *közlekedési ágazatára*. Itt mindenekelőtt arra vagyok bá-tor utalni, hogy *a közlekedésügyi programra a honvédelem fej-lesztését követőleg második helyen áll az úgynevezett győri beruházási tervben. Az egész milliárdos keretben 210 millió pengő van közlekedési célokra előirányozva*, ami a költség-vetésben szereplő beruházási és felújítási tételekkel együtt igen jelentős konjunktúra-stimuláló tényező is. Ebből a 210 millióból állami utak építésére 50 millió, bekötő utakra 30 millió, a magyar államvasút fejlesztésére 96 millió* hajózásra 12 millió, a nemzeti és szabad kikötőre 2 millió, a postára pedig 20 millió van felvéve. Azt is be kell vallanunk magunk-nak, hogy az ideális igényeket nem elégíti ki ez a program, de mindenesetre hatalmas lépést jelent közlekedésünk fejlesztése szempontjából.

Ami mindenekelőtt az *útprogramot* illeti, erről a kérdés-ről igen bőven szóltak. Az idő előrehaladott voltára való tekintettel csak néhány rövid reflexziót fűzök hozzá. *Az állami közutak 4477 kilométeréből modem útpálya csak 1618 kilométer*, a többi vízzel kötött makadampálya. A további ki-építési program most abban áll, hogy 1938/39-ben 12 milliót fogunk fordítani elsőrendű utak építésére. Megépít-jük 162 kilométer hosszúságban a transzverzális dunaföld-vár—kecskeméti utat, amely különösen a keresztösszeköttetés szempontjából nagyfontosságú, azután a dunakeszi—váci sza-kasz következik a budapest—balassagyarmati útból. A győr—soproni útnak jelentős szakaszait építjük meg, de ez a

munka két évre húzódik át s most csak az egyik része kerül lebonyolításra. Azonkívül megépítjük a keszthelyi útnak akarrattyá—aszófüi szakaszát. Ezek az útépitési munkálatok, kivéve a győr—sopronit, amely még előkészítés alatt áll, már ki vannak írva és a legközelebbi hetekben kiadásra kerülnek, úgyhogy ez az útépités már ez év nyarán megkezdődik.

Az útfenntartás kérdését illetően nagyon helyeslem azokat a felszólalásokat, amelyek ennek fontosságára hívták fel a figyelmet. Talán nem került el a figyelmet, hogy *a'z útfenntartási hitel e költségvetésben 5 mMHóról 6.8 millióra emelkedett.* Még mindig nem elég, de mindenesetre igen jelentős lépés a korább! tényezőkkel szemben. Többen felemlítették a kövezetvámok kérdését. Bemutatkozó beszédemben említettem, hogy az úgynevezett közbülső vámok lebontását programpontomnak tekintem. Bátor vagyok azonban megemlíteni, hogy ez meglehetősen tuskés anyagi kérdés, mert hiszen a városoknak ebből lényeges bevételük van, amit pótolni kell és amire fedezetet kell találni. Kétségtelen azonban, hogy tovább kell ebben az irányban menni, mert magam is abszurdumnak és a belső forgalom akadályának tekintem ezeket a vámokat, amelyeknek eltörlése meggyőződésem szerint a mezőgazdasági lakosságnak nagymértékben javára szolgál. Egyelőre arra törekszünk, hogy azt a kezdeményezést, amelyet idegenforgalmi szempontból legalább az idegen autósoknak átmenetileg megadtunk, fenntartsuk és véglegessé tegyük.

Nyolcszáz község kap bekötőutat

Rátérek most arra a bizonyos kérdésre, amelyet némi gúnyjal úgy említettek, mint egy állandóan visszatérő programot, amely mintegy misztikumként lebeg a magyar közlekedéspolitikáégen: *a bekötőutak kérdésére. 30 millió pengő van előirányozva a bekötőutak építésére,* ami az állami hozzájárulást jelenti. Ehhez hozzájönnek természetesen azok az összegek, amelyeket a közvetlenül érdekelt községek és törvényhatóságok fognak saját útalapjaikból, vagy egyéb eszkezeikből erre fordítani. Hogy az állami hozzájárulás milyen arányban nyújtatik, természetesen attól függ, hogy az illető törvényhatóság vagy község anyagi ereje milyen, kétségtelen azonban, hogy közel kétszeresét fogjuk produkálni ezzel a 30 millió pengővel annak, amit maga ez a szám jelentene. Ez azt jelenti, hogy *az a 800 község, amely idáig nem volt bekötőúttal ellátva, az ötéves program, lebonyolítása után megfelelő úttal fog rendelkezni.* Ez óriási eredmény, sőt, remélem, hogy a tanyai központok egy részét is bele lóhet már kapcsolni ebbe a programba. A tanyákon való életnek és főleg a gazda-

sági termelés megélénkítésének nélkülözhetetlen előfeltétele a megfelelő közlekedés. Az összes törvényhatóságok véleményét bekértük és összefüggő, átfogó programot és lebonyolítási módszert fogunk megállapítani ezen bekötőút-építéseknél, ahol természetszerűen figyelemmel kell lenni a munkáltatás kérdésére is és azokat a vidékeket kell előnyben részesíteni és az útépítést időbelileg előbbrehozni, ahol bizonyos munkanélküliség uralkodik.

Ebben a kérdésben idáig is minden lehető megtettünk. Amíg júliusban s augusztusban megkezdődik a nagy mezőgazdasági munkálatok ideje, most júniusban, amikor még van feles munkáskéz, megindítottuk a bekötőútépítési munkálatokat. Tegnap reggel indultak meg ezek és azóta már az ország különböző nyolc legínségesebb megyéjében 4000 munkást állítottunk munkába a bekötőutak építésére. Ezzel azt is jelezni akartam, hogy a kormány nemcsak ünnepel és programokat ad, hanem dolgozik is és olyan tevékenységet is fejt ki, melynek eredményét a kisember fogja érezni keresetén; Ez a 4000-es munkáslétszám azonban, amelyet említettem, csak a mai állapotot jelenti, a következő napok folyamán ez még növekedni fog.

A hídépítések terén *as óbudai és a tiszapolgári híd* munkálatai vannak soron, ezek az ősz folyamán már meg fognak indulni.

A sportrepülés fejlesztése

Ami *a repülés* kérdését illeti, a kormány a közeli napokban foglalkozik *a sportrepülés fejlesztésének kérdésével* és meg fogja állapítani azokat a kereteket, amelyekben belül a célt el lehet érni. Amint méltóztatnak tudni, képviselők és felsőházi tagok fordultak hozzám pártkülönbség nélkül nagy számban azzal a kéréssel, hogy nemzeti repülőalap létesíttessék, amely alkalmas volna a polgári repülés fejlesztésére. Arra nézve, hogy milyen szervezési mód szerint valósítsuk ezt meg, a tanulmányok folyamatban vannak. Méltóztatnék meggyőződve lenni, hogy a legrövidebb időn belül ezt a kérdést is elindítjuk a maga útjára. Ismétlem, feltétlenül szükségesnek tartom a polgári repülésnek minél erősebb és minél gyorsabb tempóban való fejlesztését.

A MÁV új beruházásai

Legyen szabad most áttérnem a közlekedés egyik legfontosabb tényezőjére, a magyar államvasutakra. Felfogásom szerint *a magyar államvasutak* természetszerűleg üzem; ennek következtében ennek az üzemnek vezetésénél is vigyázunk a pénzügyi szempontokra és a rentabilitásra. Mivel azonban az

államvasút elsősorban mégis csak a nemzeti termelésnek, illetve forgalomnak eszköze — nem öncél, — ennek következtében világos, hogy ha összeütközésbe ikerül a nemzet egyetemes gazdasági érdekeivel, akkor nem az önös szempontnak szabad érvényesülnie. Ennek a politikának szolgálatában állanak egyébként is a magyar államvasutak, hiszen díjkedvezményi politikája, a díjkedvezmények fenntartása és kiterjesztése mutatja, hogy a termelés érdekeit messzemenő módon kívánja szolgálni.

A fuvarozás gyorsítása és javítása, főleg a romlásnak kitett áruk gyorsabb szállítása és a Ikülföldi piacokon való elhelyezésének biztosítása szempontjából, hűtökocsik, tartányók és gyors tehervonatok beállítása mindannak a Szerves munkának része, amely állandóan folyik. Azt hiszem, azok az eredmények, amelyeket elértünk, felmentenek attól, hogy itt részletekbe bocsátkozzam.

Ami a helyi közlekedés gyorsítását illeti, a helyzet az, hogy ezeknek a helyi érdekű vonalakon futó, kézfékkal ellátott mozdonyoknak légfékkel való ellátása folyamatosan programba van véve. Ebben a költségvetési évben is százezer pengő van felvéve erre a célra, amiből körülbelül 65 mozdonyt lehet légfékkel ellátni. A forgalom gyorsítása azonban nem ezen múlik, sőt igen kis mértékben múlik ezen. A forgalom gyorsítása szempontjából főképpen az alépítmény kérdése játszik szerepet, mindaddig tehát, amíg az alépítmények nincsenek kifejlesztve, hiába látjuk el a mozdonyokat légfékkel, a közlekedést nem gyorsítjuk meg.

Az államvasút üzleti eredményeit egyébként az előadó úr is kiemelte. Hangsúlyozni vagyok bátor azonban, hogy a tavalyi 43.5 millió pengős deficitel szemben az idén már csak 20 millió az államvasút deficitje. Ez az eredmény még szembe-tűnőbb akkor, ha figyelemmel vagyunk arra, hogy az államvasútnak, sajnos, 77 millió pengős nyugdíjterhet kell viselnie.

Az új győri beruházási program lehetővé teszi a MÁV-nál a beruházásoknak sokkal nagyobb mértékben való folytatását. Az államvasút költségvetésébe felvett összeggel együtt 38.1 millió pengő az az összeg, amely az 1938/39. évi költségvetésben elő van irányozva beruházásokra. A nevezetesebb munkák közül kiemelem a Dinnyés—Kápolnásnyék közötti 13 kilométernyi kettős vágány kiépítését s a Dunaföldvár és Pülöpszállás közti vonal építési költségeinek a jövő évre eső részét. A legnagyobb rész — körülbelül 30 millió pengő — azonban a jármű- és kocsipark felfrissítésére, kiegészítésére, a műhely- és vontatási berendezések tökéletesítésére, azonkívül tehergépkocsik beszerzésére szolgál. Ezzel kapcsolatban vagyok bátor utalni arra, hogy a MÁV programjába tartozik a teherautó-fuvarozás szerves beillesztése az általános közlekedési politi-

iába. A konkurenciát ki kell küszöbölünk és verseny helyett együttműködést kell létesítenünk. Ez a törekvésünk eddig is elég szépen haladt előre és jó eredményekkel járt, de azt hiszem, még tökéletesebb lesz a jövőben.

A MÁV egyébként a beruházási program keretében 200 új tehergépkocsit rendelt meg. Ezeknek gyártása már folyamatban van s ennek a 200 tehergépkocsinak üzembeállítása lehetővé fogja tenni olyan területeknek a vasúti hálózatba való bekapcsolását, amelyek ebben a tekintetben még el vannak hanyagolva. Az automobilizmussal kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy az utóbbi évek folyamán növekedett gépkocsiállományunk és pedig 1937-ben a személygépkocsinál 267-tel, a tehergépkocsinál 210-zel, ez azonban még mindig nem elég s ezért szükséges teher- és személygépjárműállományunk fejlesztése.

A hajózás fejlesztése

A hajózást illetőleg szintén nagy eredményekről lehet már beszélni. A Magyar Királyi Folyam és Tengerhajózási Részvénytársaságnak reorganizációja befejeződött. Az úgynevezett pool-szerződések, amelyek a külföldi folyamhajózási vállalatokkal kötettek, a MFTR üzleteredményét annyira megjavították, hogy a *MFTR most már nem jár veszteséggel*, hanem elég tetemes nyereséget produkált az utóbbi évben. Egyébként a hajózás fejlesztésére 12 millió pengő szolgál a győri programban. Ebből két vontatót, egy motoros áruszállítót, egy kerekes vontatót, két tankuszályt, 12 uszályt, egy tiszai személyhajót és két már meglévő motorhoz szükséges hajótestet fogunk beszerezni. *A Duna-Tengerhajózási Társaság 1937. évben 42 millió tonnamérföldes igen tiszteletreméltó teljesítményt produkált.* Az 1937. évből előreláthatólag mintegy 140.000 pengős felesleggel fogja az üzletét bezárni, úgy, hogy pénzügyi szempontból is bevált vállalatnak látszik. Erre való tekintettel ennek a vállalatnak továbbfejlesztése is tervbe van véve és 1.3 millió pengő költséggel *új hajó fog beátlítani.* Ez szintén a beruházási program keretébe tartozik. A kikötőügyről is meg kell emlékezni. *A csepeli Mkö*tő ügyében átszervezés van folyamatban, amennyiben a budapesti vámmentes és szabadkikötő üzemé szerveztetett, amely magába foglalja az úgynevezett szabadkikötőt is. A „punto franco” létesítésétől a nemzetközi kereskedelem fellendítése tekintetében jogos várakozásokkal lehetünk eltelve. Figyelembe kell vennünk, hogy a Dunán a tengeri hajók számára a legészakibb állomás Budapest. Ennek következtében természetes átrakodó és elosztó helyül kínálkozik. Ezt a szabadkikötőt üzleti szempontok szerint kell vezetni, mert egyébként, ha kizárólag bürokratikus szem-

pontok szerint vezetnök, nem tudnók elérni azt az eredményt, amelyet tőle várunk. Egyébként négy millió pengő fordítatik a szabadkikötőre. Ebből kétmillió pengő még ebbe a beruházási programba van beállítva. Ezzel a kikötő kiépítése legalább a mai szükségletet illetőleg befejezést nyer. A kikötő forgalma egyébként — nemcsak a szabadkikötőé, hanem az egész csepeli kikötőé — a 7 millió tonnát már az 1936. évben meghaladta.

Emelkedik a posta forgalma

A postát illetőleg csak annyit vagyok bátor megemlíteni, hogy *a posta beruházásai öt éven keresztül 20 milliót fognak kitenni* és a nagy beruházási programon kívül az ötévi időszak alatt a saját költségvetése keretében még 25 millió pengőt fog beruházásra fordítani. A posta aktív üzemünk. Aktivitása körülbelül 10 millió pengőt fog kitenni az előirányzat szerint a következő évben.

A posta a foglalkoztatás szempontjából is igen jelentős intézmény, mert ha számításba vesszük mindazokat az összegeket, amelyeket a posta részben a nagy beruházási program, részben a felújítások és a rendes költségvetés keretében mint folyamatos rendelést kiad az iparnak és kereskedelemnek, akkor ez évenként körülbelül 20 millió pengőt tesz ki. *A posta tehát igen nagy alimentálója a foglalkoztatásnak ebben az országban. Forgalma egyébként örvendetesen emelkedik.* A távbeszélőállomások száma 1934 április 1-e óta, amikor megolcsósbítottuk a bevezetést, 78.000-ről 118.000-re emelkedett. A rádióelőfizetők száma 1937-ben 18.000-rel emelkedett, de a rádióknak elterjesztésére egyébként is különös gondot fogok fordítani, mert szerintem ez a népnevelésnek és az izlésfejlesztésnek egyik legkitűnőbb eszköze. Azonkívül a falusi otthon kellemességét olyan mértékben növeli, hogy ezáltal a városba való tudulás megakadályozásának is egyik hathatós eszköze lesz.

Körülbelül végére értem fejtegetésemnek, amelyben csak vázlatosan érintettem mindazokat a problémákat, amelyek a kereskedelem- és közlekedésügyi tárca ügykörébe tartoznak. Igyekeztem ennek keretében kidomborítani azt is, hogy egész politikám alapelve, hogy én *a gazdaságpolitikának egyes szektorait nem külön-külön szemlélem, hanem csak mint egységes gazdaságpolitikának az elágazásait tekintem.* Nemcsak most mondom, hanem már 10 év előtt is hangoztattam, hogy eredményes gazdaságpolitika csak úgy képzelhető el, ha egységes szempontok irányítják a mezőgazdaságot, az ipart, a kereskedelmet és a közlekedést. *Ezeknek össze kell működniök,* úgy, mint a fogaskerekeknek, egymásba kapcsolódva kell dolgozniok, akkor fogják a nemzet ügyét előrevinni.

Végül legyen szabad még valamit hozzátennem s ez az,

hogy az összefogás szintézise itt sem állhat meg, mert *a gazdaságpolitika csak része az általános nemzeti politikának* és a gazdaságpolitikában ugyanazoknak a szempontoknak kell érvényesülniük, amelyeknek érvényesítését már hangoztattam bemutatkozó beszédemben is, nevezetesen a szociális haladásnak, a népiességnek és még egynek, a közélet jelszavak nélküli szolgálatának. Ne méltóztassanak ezt az utóbbit, mint egy frázist tekinteni. Minden egyes kérdést minden előítélet nélkül kell elbírálnunk a nemzet java szempontjából és sem liberális, sem szocializáló jelszavakra ne adjunk, hanem *menjünk azon az úton, amelyet a nemzet jól lemért érdeke számunkra előír*. Akkor fogjuk a legbiztosabb és a legnagyobb eredményeket elérni.

Befejezésül legyen szabad még utalnom arra a felemelő ünnepre, amelyről előttem szóló igen t. képviselőtársaim közül annyian megemlékeztek. Az eucharisztikus kongresszus sikere az idegenforgalomtól eltekintve is méltán tölthet el bennünket büszkeséggel, de eltölthet minket ezenkívül még egy nagy tanulsággal is, nevezetesen azzal, hogy a mai anyagi korban milyen szerepe van a szellemnek az emberi életben. Mert milyen megható volt látni, hogy ez a főváros, amelyet igaztalanul cinikusnak akartak nevezni, ezekben a napokban hogyan érzett együtt azokkal az ideálokkal, amelyeknek szolgálatában a kongresszus állott! Köszönetét kell mondanom erről a helyről is mindazoknak, akik ennek megszervezésében magyar részről résztvettek, a rendezőségnek, a vasútnak és postának, amelyek kifogástalanul látták el szolgálatukat és természetesen az egész magyar közönségnek is, amely példát adó fegyelmettséggel állott a nagy gondolat szolgálatában.

Ígéreték és tettek.

Képviselőházi beszéd a megajánlási vitában
11938 Június 15-én

T. Képviselőház! Mindenekelőtt köszönetét mondom az apropriációs vita szónokainak azért a jóindulatáért, segíteni-akarásért és építőszándékért, amely felszólalásaikban javarészt megnyilvánult. Ez a köszönetmondás egyben némi elnézést is jelent, részemről, ha nem megyek bele esetleges egyes kérdések taglalásába, — mert hiszen alig egy hónapja, hogy erről a helyről programomat kifejtettem s azóta is több ízben szoltam már a nyilvánossághoz. Azok a gondolatok, amelyek engem vezetnek, az a program, amelyet magam elé tűztem s azok a módszerek, amelyeket követni kívánok, többé-kevésbé világosan állanak a t. Ház és a közvélemény előtt. A felszólalásokból örömmel állapíthattam meg azt is, hogy *bizonyára alapvető elvi kérdésekben messzemenő egyetértés áll fenni* ennek a Háznak különböző pártjai és árnyalatai között és azt hiszem, hogy a nemzet széles rétegeire is ugyanez áll. Mégis indítatva érzem magamat azért, mert a mai időkben nem lehet elmulasztani egyetlen alkalmat sem, hogy az ember hozzájáruljon az eszmék tisztázásához és ezeken keresztül a politikai helyzet tisztázásához is.

Nem félek az eszmék küzdelmétől

Nem félek az eszmék küzdelmétől; nem félek azért, mert erős a hitem, hogy *az igazság velünk van*; mert erős az akaratom, hogy ezeket az igazságokat a gyakorlatba átváltsam, bízom abban, hogy az Úristen megadja a képességeket, hogy ezt a tervemet valóra is váltsam. Szóval és tettel arra törekszem, hogy *azt az irányt, amerre haladnunk kell, egyre világosabban rajzoljam a nemzet elé*. De nemcsak az irányt, hanem azokat a kereteket és határokat is megvonjam, amelyekben belül a mi politikánk mozoghat. A közlekedési politikából méltóztatnak ismerni az ölelkező Szakaszok rendszerét, amely abban áll, hogy valamely útvonal egy előtte lévő útvonallal együtt képez egy szakaszt; ugyanaz az útvonal a következő útdarabbal együtt egy következő szakaszt is képvisel. így tehát bizonyos folytonosság és ölelkezés érvényesül az egyes szakaszok között. Ez lehet a közlekedési politikában helyes, azonban az országos és nemzeti

politikában az ölelkező szakaszok rendszerét nem kedvelem, mert konfúzióra, a körvonalak elmosódására, sokszor bizonytalanságra és ezen keresztül nyugtalanságra vezet.

Ennek a vitának illusztris szónokai közül többen — köztük Eckhardt Tibor is — szóvátették azt az eszmei zavart, amely ma uralkodik s amely *eszmei zavar* azt is maga után vonja, hogy ugyanaz a szó különböző értelmet nyer, a szerint, amint egy évvel ezelőtt vagy egy évvel utóbb mondják el. Sőt, állítom, hogy ezentúl még *ugyanazon időpontban is ugyanaz a szó mást jelent az egyik ajakról, mint amit jelent a másikról*. Így például az a szó, hogy *alkotmányosság*, egészen mást jelent, ha olyanok mondják, akik annak mindig hívei voltak, mint ha annak újdonsült „hívei” veszik szájukra ezt a szót. Ennek az eszmei zavarnak tisztázásához igyekeztem hozzájárulni akkor, amikor első felszólalásom alkalmával — ma épp egy hónapja — kifejtettem annak a keresztény, nemzeti és jobboldali politikának az alapvetését, amelyet követendőnek tartok és amelyet — úgy tudom és úgy érzem — az egész pártunk helyesel. Kifejtettem azt is, hogy a jövő politikája útját néhány vezéreszme jelöli meg, így nevezetesen a szociális haladás eszméje, a népi egység érvényesítése, és az egyéni szabadság és a közösség érdekei között a megfelelő szintézis megteremtése.

A vita első szónoka, Rassay igen t. képviselő úr, az egyéni szabadságnak és a rendnek antitézisének vélte felfedezni beszédében. Nem ez volt szándékom, de viszont rá kell mutatnom arra, hogy az ő emelkedett szellemű felszólalása elméletileg talán bír némi helyességgel; a gyakorlatban azonban azt látjuk, hogy *az egyéni szabadság csak akkor egyezhetik teljesen a rend eszméjével, ha az egyéni szabadságot nagy belső fegyelem iádnítja*. Ez a belső fegyelem csak bizonyos örök értékekből fakadhat. Sajnos, a helyzet az, hogy azok a politikai irányok, amelyekhez az igen t. képviselő úr közel áll, — ha nem is ő személyében, hiszen őt valamennyien jól ismerjük — nagyon sokszor és nagyon sokban hozzájárultak ahhoz, hogy ezek az örök értékek, amelyek a belső fegyelmet teremtik meg az emberekben, elhomályosuljanak, s ezáltal a belső fegyelem, amely az egyéni szabadságnak valóban támasza lehet, megintogjon.

Mértéktartás az ígéretekben

Rá kell mutatnom azonban arra is, hogy annak a politikának érvényesítéséhez, amely keresztény, nemzeti és jobboldali politika, szükség van a keresztényi erényre, *a mértéktartás erényére az ígéretésben*. Beválthatatlan ígéretekkel szédíteni egy nemzetet, lehetetlenné tenne minden építő munkát. Szükség van mértéktartásra a *módszerekben* is, mert lehetetlen, hogy a

rágalmazásoknak, gyanúsításoknak, rosszindulatú sejtetőségeknek tömegével lejárassanak tekintélyeket és erkölcsi értékeket. Ennek a felszólalásokban éppen úgy, mint a sajtóban érvényesülnie kell és ezért a kormány rendelkezésére álló eszközökkel oda fog ihatni, hogy *a közügyek tárgyalásának tónusa méltó legyen* ennek az országnak múltjához és ahhoz a jövőhöz, amelyet számára biztosítani akarunk.

Szükség van arra, hogy *ez a közhangulat az opszágbavgyökeret verjen, megizmosodjék* s ezáltal lehetővé váljék a nemzet problémáinak nyugodt megtárgyalása és sikeres megoldása. *Ehhez szükség van megfelelő nevelő és felvilágosító munkára is.* Ennek következtében nem tudok osztozni abban a nézetben, mintha propagandára — elismerem, nem egészen jóhangzású ez a szó, de nem tudjuk mással pótolni — nem lenne szükség. Szükség van azért, mert mint éppen a túloldalról mutattak rá ma ékesszólóan, igen nagy veszély van abban, hogy félművelt emberek kezdenek foglalkozni politikával, akiket jelszavakkal, leegyszerűsítésekkel könnyen félre lehet vezetni. Ezeket a félművelt elemeket művelté tenni csak hosszú nevelő munkával lehet, hiszen látjuk, hogy magyarul megtanulni is meglehetősen hosszú és nehéz munka, némelyeknek pedig nem is sikerül. A nevelő munkán kívül, amely, ismétlem, csak hosszú és következetes működés által válhatik eredményessé, szükség van *egyszerű, közvetlenebb propagatív tevékenységre is,* amely az eszméket egyszerű, közérthető formában hozza közelebb az egyedekhez és azáltal, hogy igyekszik ezeket az ő műveltségi színvonalukon megvilágítani, meg tudja őket nyerni a jó és helyes út számára. Ez az oka annak, hogy ebben a költségvetésben gondoskodtunk arról, hogy e propagatív és felvilágosító munka céljaira megtehető költségvetési fedezet álljon rendelkezésre.

A győri program végrehajtása

A szavak azonban nem elégségesek. A szavakon kívül *szükség van a tettekre is.* Mivel pedig látom, hogy ismét kezd érvényesülni egy olyan irányzat a népgyűléseken és tribünökön, amelyekhez nehéz hozzáférni, olyan irányzat, amely azt hirdeti, hogy ebben az országban a tettek ismét háttérbe szorulnak a szavak mögött, ezért legyen szabad röviden vázolnom azt a munkát, amelyet idáig elvégeztünk, az alatt a rövid hónap alatt, amióta átvettük a kormányt.

A mi munkánk, amint bevezető beszédemben mondtam, részben folytatása annak a munkának, amelyet az előző kormány az én igen t. és érdemes elődömnök, Darányi Kálmánnak vezetésével kifejtett. Ebben a vonatkozásban annak a programnak megvalósítását tűztük ki célul, amely *győri pro-*

gramm néven ismeretes. Ennek a nagyjelentőségű beruházási programnak a végrehajtása sürgősség szempontjából első feladata a kormánynak. Ezent a téren a pénzügyminiszter úr öexcellenciája múltkori felszólalásában volt szíves megemlíteni azt az eléggé nem méltányolt tény, hogy *a rendelések kiadása* — főleg ami a honvédelmi rendeléseket illeti — *gyors ütemben folyik* és a kiadott rendelések már igen tekintélyes, *százmiliót is meghaladó összeget érnek el*. Aki ilyen rendeléseknek kiadásával és felülvizsgálásával valaha is foglalkozott, tudja, hogy milyen munkát jelent ez a végrehajtó személyzet számára. Ezenfelül azonban még azt is bejelenthetem, hogy a tegnapelőtti nap folyamán írtam alá kereskedelemügyi miniszteri minőségben azokat a rendeléseket, amelyek *az állami közutak építésével kapcsolatban* az első évi; programúiban foglaltatnak. Ezenkívül, amint méltóztatnak tudni, *nyolc vármegyében* igen nagy terjedelmű, ezidőszert megközelítőleg 6000 munkást foglalkoztató *bekötőútépítéseket is folyamatba tettünk*. A programúinak azt a részét tehát, amely munkaszerzést jelent, s amely a győri ötéves program végrehajtását jelenti, igen eredményesen folyamatba tettük.

Hozzá kell fűznöm ehhez még azt is, hogy az anyagi fedezet előteremtése természetesen kisebb gondot okozott, mert, hála Istennek, a kincstár anyagi felkészültsége jó és pénztári készleteink lehetővé tették az ezzel kapcsolatos kiadások előlegezését. Ennek ellenére a pénzügyminiszter úr öexcellenciája igen előrehaladott tárgyalásokat folytat az első kölcsönrészlet kibocsátását illetőleg, amire már a közeli hetekben sor kerül.

Végül báton vagyok bejelenteni, hogy — a beruházási törvénynek az úgynevezett *beruházási hozzájárulást* illető részére vonatkozóan — a meglehetősen hosszú és bonyolult *végrehajtási utasítás* az érdekeltségekkel már megvitatás alatt van és szintén a legközelebbi időben meg fog jelenni. Ebből mindenki, akit érint, teljes tájékozódást szerezhet a reáharuló terhekről, illetőleg azoknak befizetési módozatairól. A győri program végrehajtása tehát programszerűen és a legnagyobb gyorsasággal bonyolódik le.

Végrehajtási rendeletek és új törvényjavaslatok

Van egy másik feladatkörünk is, amely részben az előző kormány által, részben az általunk betervezett törvények végrehajtásával kapcsolatos. Kiemelem *a sajtórendészeti törvényt, a társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról szóló törvényt és azt a két törvényt, amelyet éppen egy hónappal ezelőtt nyújtottunk be*. Ezek közül három törvénynek, nevezetesen *a sajtótörvénynek és a két rendtörvénynek*

végrehajtása, máris folyamatban van. Mint méltóztatnak tudni, tiszta helyzetet igyekeztünk teremteni a köztisztviselői kérdésben is és a még esetleg vitás kérdések rövidesen itt is rendezésre fognak kerülni.

Ami a *társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról szóló törvényt* illeti, ebben a tekintetben a helyzet az, hogy épp ma jelent meg egy *átmeneti rendelkezés*, amely azt a célt van hivatva szolgálni, hogy addig is, amíg a kamarák tagfelvételéről a végleges rendelkezések megjelenhetnek, ne fordulhassanak elő olyan jelenségek, amelyek a törvényintencióival ellentétesek.

E törvény 8. szakaszának, a *gazdasági életre vonatkozó szűkasznak végrehajtási utasítása mwnkába/n van.* Elkészült a szöveg, s az egyes minisztériumok most szólnak hozzá. Így biztosra vehető, hogy már a jövő hét folyamán meg fog jelenni ez a rendelet. A törvény egyéb szakaszaira vonatkozó végrehajtási rendelkezések körülbelül egy hónapon belül szintén közzé fognak tétetni, úgyhogy a rendelkezésünkre álló *3 hónapos idő helyett valószínűleg 6—7 heti időtartam alatt* fogunk ennek a törvénynek végrehajtásával elkészülni. Méltóztatik látni, hogy a tempó, amelyet követünk, aligha kifogásolható.

Bátor vagyok még azt is bejelenteni, hogy a mai nap folyamán — mint méltóztatik tudni — benyújtásra került a *szesz-törvényjavaslat és a hegyközségi törvényjavaslat*. Két olyan javaslat, amelynek előkészítése az előző kormányok érdeme, de amelynek betetőzése és a politikai elhatározás kialakítása mégis ennek a kormánynak idejében történt.

A jegybanktörvény reformja

Végül a jövő hét folyamán fog benyújtásra kerülni a *jegybanktörvényjavaslat*, amelynek rövid ismertetése ma már megjelent a lapokban és amelyről mégis szeretném a t. Házat egy-két szóval tájékoztatni. Meggyőződésem az, hogy egész gazdasági újjáépítésünknek, tehát nemcsak a győri program végrehajtásának, hanem az ország gazdasági és ennek hatása alapján szociális fejlődésének is egyik alapkövét fektetjük le a jegybanktörvény megfelelő módosításával.

Ez a jegybanktörvény három elgondoláson alapszik. Az első elgondolás az, hogy a jegybankok működésében az utóbbi egy-két évtized folyamán tapasztalt összes jelenségeket figyelembe véve, a lehetőség szerint *modern jegybanktörvényt alkossunk*. A reform azokat a gátakat, amelyeket az 1924. évi jegybanktörvény az infláció ellen emelt, — és amely gátak beváltak, mert örnek az országnak gazdasági élete egészen másképpen jelentkeznék ma, sőt merem állítani, romokban heverne, ha e törvény gátakat nem szabott volna az inflációnak — épségben tartja, de

ugyanakkor ezeken a gátakon belül *megadja a jegybanknak mindazokat a lehetőségeket, amelyeket a gazdasági életnek nyújtani tud*, hogy annak a működését felfokozza és ezáltal a nemzeti munkának nagyobb termelékenységét biztosítsa.

A jegybank tehát ezentúl felhatalmazást nyer arra, hogy a rövidlejáratú hitelműveleteken kívül alaptőkéje és tartaléka erejéig úgynevezett *nyíltpiaci műveleteket is lebonyolítson*, tehát segédkezet nyújtson a pénz- és tőkepiac kiépítéséhez. Erre azért van szükség, mert az ötéves tervnek végrehajtása és a mezőgazdasági záloglevélpiacnak kiépítése lehetetlen anélkül, hogy bizonyos szabályozó erők ne érvényesüljenek. Ezeket igyekszünk megteremteni a jegybank-törvénynek evvel az igen jelentős módosításával.

Második alaptételként számot vetettünk azzal, hogy az országnak mégis mezőgazdasági jellege van, bár iparunk igen jelentős mértékben kifejlődött az utóbbi két évtizedben. Az *agrárjelleg* érvényesül abban az igen messzemenő rendelkezésben, amelynek példáját más jegybanktörvényekből nem ismerem, legfeljebb talán a régi orosz jegybanktörvényből, hogy *9 havi mezőgazdasági termelési váltókat* számíthat le. Ez lehetővé teszi azt, hogy a gazdának 9 havi váltóhitel álljon rendelkezésére és ennek visszafizetésére csak akkor kényszerüljön, amikor a rendes értékesítés menetében a megfelelő fedezetet az áru eladásával meg tudja magának teremteni.

Igen jelentős változás ez, amit ki fog egészíteni egy másik kormányzati intézkedés, amely az illetékkérdésben nyújt segítséget. Idáig a havi váltónál 1 ezrelékes illeték, azonfelül 5 ezrelékes illeték terhelte a 9 hónapi váltót, ennek a 9 hónapi váltónak egy külön 2 ezrelékes illetéktételt fog a pénzügyminiszter úr megállapítani, ami lényegesen megolcsóbbítja ennek a hitelnek az igénybevételét.

Hozzá kell tennem még azt is, hogy a jegybank nem lehet hivatva a hosszúlejáratú mezőgazdasági hitelnek olyan értelemben való művelésére, hogy bankót nyomtat hosszúlejáratú mezőgazdasági kötelezvények ellenében. Ez tiszta inflációra vezetne, mert semmiféle termelési jószág a kibocsátott jegymennyiséggel szemben nem állana, tehát a pénz vásárlóereje megromlanék. Viszont *a jegybank azáltal, hogy nyíltpiaci műveletekben részt vehet és kötvénnyásárlásokat is bonyolíthat le, hozzájárul a mezőgazdasági záloglevélpiac felépítéséhez*. Ezt a kapcsolatot személyileg is megteremteni és intenzívvé tenni van hivatva az a rendelkezés, amely a jegybank főtanácsának összetételében fog érvényesülni. Az a négy hely, amely idáig a hitelintézetek képviselőinek volt fenntartva, ezentúl olyképpen kerül betöltésre, hogy a négy közül három helyen a Pénzügyi Központnak, az Országos Központi Hitelszövetkezetnek és az Országos Föld-Hitelintézetnek képviselői fognak ülni. Ez megteremti majd a

személyes kapcsolatot a hosszúlejratú mezőgazdasági hitel, a kisember mezőgazdasági hitele és a jegybank között is.

Még azt is hozzá kell tennem, hogy *a Jegybanknak ez az átalakítása az állammal szemben való viszonyok normalizálását is szükségessé teszi* és ez volt a reform harmadik elgondolása. Méltóztatnak tudni, hogy az államnak meglehetősen sok befagyott rövidlejratú tartozása van a magyar magángazdasággal szemben, ami a befagyott gazdasági hitelek mellett az a másik vérrög, amely a gazdasági circulációt akadályozza ebben az országban. Ennek a feloldására is szükség van, mégpedig éppen az ötéves terv finanszírozására és egy későbbi gazdasági fellendülés lehetővé tétele érdekében. Ezért van az a rendelkezés, amely lehetővé teszi, hogy a Jegybank újabb *100 millió erejéig hitelt nyújtson az államnak*. Ezt a hitelt azután az állam arra fogja felhasználni, hogy visszafizessen olyan rövidlejratú tartozásokat, amelyek túlnyomó részben a Jegybanknál vannak refinanszírozva. Ez az állam szempontjából egyrészt egyszerűsítést, másrészt a kamattételben igen jelentős olcsóbbítást jelent, tehát az állam részére nagy megtakarítás jelentkezik itt. A mellett a Jegybank és az állam között kötendő szerződés hosszúlejratú törlesztést fog provideálni, ami által az állam a minduntalan való prolongációk gondja alól is mentesül.

Meg kell még jegyezni, hogy *ez nem fog inflatorius hatásai járn*i, mert tulajdonképpen a (Jegybanknál refinanszírozott követelésekről) szó; ellenben a hitelszervezet mozgékonyágát oly mértékben emeli, hogy ez sokkal nagyobb mértékben fog tudni bekapcsolódni az ötéves terv finanszírozásába s ennek következtében az egész program lebonyolítása lényegesen meg fog könnyebbé válni.

Hozzá kell tennem ehhez még a következőket. A (Jegybank felhatalmazást és az állam jogosultságot nyer arra, hogy a Jegybank az államnak átmenetileg idényszerű hitelt nyújthasson s az állam ilyet igénybe vehessen a Jegybanknál. Méltóztatnak tudni, hogy az állami bevételek befolyása nem egyformán oszlik el az egész év folyamán, ősszel, szeptembertől kezdenek erősebb mértékben befolyani a bevételek. A jó periódus körülbelül február-márciusig tart, akkor jön a tavaszi visszaesés és többnyire augusztusban van a mélypont, amikor is az államkassza a legkisebb álladékokat tünteti fel. Előfordulhat, hogy egy rossz gazdasági évben az állam kasszája teljesen kimerül — amint az 1931. évet követő esztendőben ki is merült —, amidőn az állam kénytelen volt a piacra appellálni rövidlejratú kölcsönökért, amikor is hosszadalmasabb tárgyalásokra van szükség és a feltételek mindenkor az adott helyzettől függenek.

Ezt elkerülendő, a Jegybank felhatalmazást nyer arra, hogy *30 millió erejéig átmenetileg hitelt nyújthasson az államnak*. De ennek a hitelnek nem szabad állandósulnia, mert minden év november 30-án, amikor az állampénztár bevételei meg-

javulnak, ismét ki kell egyenlíteni. Ez tehát ismét olyan rendelkezés, amely az állam javát szolgálja, úgy a könnyebbség, mint a kamattétel tekintetében, de egyben olyan intézkedés, amely inflatórius eredményeket vonhat maga után.

Végül meg kell még jegyezni azt, hogy a jegybank politikájában — minden tévhit ellenére — külföldi behatás soha nem érvényesült. Ama bizonyos „külföldi titkos kezek», amelyekről annyit beszélnek és amelyek a Jegybank politikáját állítólag befolyásolhatják, soha nem éreztették befolyásukat, már csak azért sem, mert részvényeik nem voltak és mert a főtanácsban nem voltak exponenseik. Abból a célból, hogy még ez a tévhit is eloszlattassék, olyan rendelkezés fog történni, amely *intézményesíti azt, hogy a jegybank magyar kezekben maradjon*, mert a közgyűlésen ezentúl csak olyan részvényes vehet részt, aki magyar állampolgár, kivéve azt a néhány, igen csekély részvénytörédket, amely ezidőszert is külföldi kezekben van és amelyeket a szerzett jogoktól megfosztani nem lehet.

Az állam és a jegybank közötti viszony normalizálását célozza még az is, hogy a nyereségelosztási kulcs is lényegesen meg fog változni az állam javára és ennek az intézkedésnek a révén lehetővé fog válni, hogy a jegy kibocsátás kérdése az állam érdekével teljes parallelításba helyeztessék.

Ezzel a nagyvonalú és hosszú látra szóló rendelkezéssel kapcsolatban természetesen szükségessé válik a jegybankprivilegium meghosszabbításának rendezése is, amely ugyanabban a törvényjavaslatban fog elintéztetni.

Mélyen t. Ház! Kénytelen voltam ezeket a felvilágosítókat megadni azért, hogy ez a valóban nagyjelentőségű reform kellő megvilágításba helyeztessék. *A magyar állam és a magyar közgazdaság látják ennek a reformnak hasznát*, még pedig olyan mértékben, amely — remélem — valóban üdvös lesz és lehetővé fogja tenni nemcsak az ötéves terv végrehajtását, hanem az országnak azt a gazdasági megerősítését is, amely valamennyiünknek szeme előtt lebeg.

A termelés fokozása nélkül megelégedést teremteni nem lehet

A ma benyújtott két törvényjavaslat és a jegybank-törvényjavaslat mindenesetre megmutatja azt is, hogy ennek a kormánynak nemcsak bátorsága van, hanem a készsége is megvan ahhoz, hogy olyan kérdéseket, amelyek a magyar közélet, főleg a gazdasági politika gyújtópontjában állanak, megoldjon.

Ugyanezzel a megfontolt bátorsággal fogunk hozzányúlni az egyéb problémákhoz is. Azonban egyet kérek: ne méltóztas-

ának tőlünk gyorstalpalást várni. A gyorstalpalás maradandó eredményekre nem vezethet. Ne méltóztassanak tőlünk azt várni, hogy jelszavak után fussunk, mert ebben az országban a kérdéseket csak a szakszerűség és a közérdek által kívánt módon lehet elintézni.

Rá kell térnem most olyan kérdésekre, amelyek ezidő szerint előkészületben vagy vizsgálati stádiumban vannak.

Felmerült ennek a vitának során is a *birtokpolitika* kérdése. T. uraim! Nem célja ennek a kormánynak az, hogy mindenáron jogalkotásokkal jöjjön a Ház elé. Ez az oka annak, amiért a földművelésügyi miniszter úr is tartózkodóan nyilatkozott ebben a kérdésben. De a kormány politikáját ő is — úgy, mint én tetten — igen világosan leszögezte és ez azt jelenti, hogy *a földbirtokpolitika ütemét meg akarjuk gyorsítani*. Amennyiben ez a jelenlegi törvények és jogszabályok keretében lehetséges, ezeknek keretében fogjuk tenni, de ha a keretek szűkeknek bizonyulnak, vagy új jogszabály alkotásának szükségét látjuk felmerülni, habozás nélkül rá fogunk térni erre az útra.

Mind a földbirtokpolitikának, mind pedig az egyéb gazdaságpolitikai intézkedéseknek is egy szempontot kell parancsolólag maguk elé tűzniök és ez: *a termelés fokozásának szempontja*. Felszólalásaimban ismételten hangsúlyoztam és egyetlen alkalmat sem mulasztok el, hogy rámutassak annak fontosságára szociálpolitikai szempontból is, hogy a termelés fokozását kell minden eszközzel szolgálunk. Bármilyen tökéletes gazdasági rend mellett is *addig megelekedést ebben az országban nem fogunk tudni teremtem, amíg az, amin osztozunk, olyan csekély lesz, mint ma*. Ezt méltóztassanak mindig szem előtt tartani. Vannak kívánatos szociálpolitikai célkitűzések, amelyek, ha talán igazságosabb elosztást eredményeznek is, — de csak talán — a termelést csökkentik s végeredményben visszavetnek bennünket azon az úton, amelyen haladnunk kell. Ne adjuk el a holnapi tűzokot a mai verébert, hanem menjünk azon az úton, amelyen a jövőnek és jelennek érdekeit lemérve, azt találjuk, hogy tartózkodás mellett, jövőre tízszer akkora eredményt tudunk elérni, mint amilyent egy elhamarkodott intézkedéssel ma elérhetnénk. Válasszuk habozás nélkül a tízszeres eredményt holnap, a ma egyszeres eredményével szemben.

* Felmerült ebben a vitában az a szempont is, hogy *az ipari termelés terén bizonyos dekonjunkturális jelenségek mutatkoznak* és hogy ennek következtében az ötéves terv végrehajtása, de az egész gazdasági és szociális program végrehajtása is fennakadást szenvedhet. Elismerte az illető felszólaló képviselő úr is — azt hiszem, Rassay Károly képviselő úr volt —, hogy bizonyos iparágak az állami rendelkezések következtében erősebb foglalkoztatáshoz jutnak. Ami az egyéb iparágakat illeti, bá-

tor vagyok rámutatni arra, hogy maga az a körülmény, hogy *egyed iparágakban erősebb a foglalkoztatás, tehát több ember jut munkához és jövedelemhez, a fogyasztáson keresztül kihat a többi, különösen a fogyasztási iparágakra is.* Méltó itassanak meggyőződve lenni, hogy minden egyéb eszközt s ezek közt a hitelpolitikai eszközöket is annak szolgálatába fogjuk állítani, hogy az ipari termelést más vonatkozásokban is felkaroljuk és emeljük. Meggyőződésem az, hogy az ipari lakosság foglalkoztatása egyben a legjobb fellendítést hozza a mezőgazdasági lakosság számára is és ez maga után fogja vonni a termévényék kedvezőbb értékesítésén keresztül a mezőgazdasági termelés fokozását is. Itt tehát nem vitiosus, hanem — hála Istennek — üdvös cirkulussal állunk szemben, amelyet, ha kellő módon fogunk meg, meggyőződésem, hogy az állami rendelkezéseken, mint központon keresztül újabb gazdasági fellendülésbe tudjuk átvinni az országot.

Mélyreható változások a közéletben

Előkészületeink folynak egyéb vonatkozásokban is. Az *ipariügyi minisztérium* foglalkozik azokkal a *szociálpolitikai alkotásokkal*, amelyeket én bemutatkozó beszédemben érintettem és amelyeket az ipariügyi miniszter úr expozéjában felemlített. Foglalkozunk továbbá nemcsak szociális, hanem termelési szempontból is *az adóügyeknek* bizonyos tekintetű reorganizálásával, amire *a pénzügyminiszter* úr ő excellenciája célzott. *Az igazságügyminisztérium* és a szakminisztériumok foglalkoznak olyan kérdésekkel, amelyeket talán kevésbé gazdasági természetűek, mint inkább erkölcsi kihatásuk révén kell megítélni, *gy bizonyos kettős foglalkoztatások, kettős állások, összeférhetetlenségek* megszüntetésének kérdésével és *az örökösödés kérdésével* is, amelynek az egyke elleni küzdelem szempontjából van jelentősége.

Végül foglalkoznak az érdekelt gazdasági tárcák azokkal *a gazdasági társadalmi szervezési problémákkal* is, amelyekről szó volt. Ezekről addig, amíg megfelelő javaslatok el nem készülnek, nem akarnék elhamarkodott, vázlatos nyilatkozatokat tenni, mert ezek csak kombinációkra és nyugtalanságra adhatnának alkalmat. Ezzel kapcsolatban csak azt volnék bátor még leszögezni, hogy mindezek a folyamatban lévő munkálatok és részben azok a javaslatok is, amelyeket idáig benyújtottunk, *mélyreható változásokat* idéznek elő a magyar közéletben, a társadalmi életben és a gazdasági élet szerkezetében. Ezek a változások *nem lesznek mindenkire nézve kellemesek*, de méltóztatassanak meggyőződve lenni, hogy sem agitációval, sem pedig a közvélemény befolyásolásával sem engem, sem kormányom

tagjait attól a meggyőződéstől, vagy annak érvényesítésétől el-
téríteni nem lehet, hogy ezekre a változásokra szükség van.

T. Ház! Ez a munka, amelyet most itt vázoltam és amely
részben befejeződött, részben folyamatban, részint pedig előké-
születi stádiumban van, az állami adminisztrációra — méltóz-
tassék elhinni — hihetetlen munkát és erőfeszítést jelent.
*Tisztviselőkarunkrunk valóban a legnagyobb elismerést kell nyil-
vánítanom* erről a helyről azért, amit az utóbbi hónapok folyam-
mán teljesítményben nyújtottak. Ezek a férfiak éjjelt nappallá
téve dolgoznak azért, hogy valóra váltsák azokat a gondolatokat,
amelyek a kormány programjában megnyilvánultak és én azt
hiszem, hogy kötelességet teljesítek akkor, amikor ezért nekik
itt, erről a helyről köszönetét mondom.

Ugyanakkor, amikor ezt teszem, nem mulaszthatom el azt
sem, hogy az állami adminisztráció terén szerzett tapasztalatok
alapján kijelentsem, hogy ennek az *adminisztrációnak* sok te-
kintetben az *átépítésére van szükség*. Nevezetesen a belügymi-
niszter úr őexcellenciája is említette azt, hogy nemcsak hogy
szociális szellemmel kell megtölteni az adminisztrációt, hanem
szociális igazgatást is kell bevezetnünk ebben az országban,
mert valóban számos olyan kérdés van, amelynek az adminisztrá-
cióban vagy nincsen gazdája, vagy pedig annyi gazdája van,
hogy azok között elvész a gyermek. Szükségünk van emellett
arra is, hogy bizonyos *centrális szerveket építsünk ki*, amelyek
a minisztériummal, tehát elhelyezésileg a miniszterelnökséggel
állanak szorosabb kapcsolatban. Varnak olyan kérdések, ame-
lyek több tárcát érdekelnek és amelyeknek összefogására, de
szervezeti összehangolására van szükség. Ezen a téren szükség
lesz tehát bizonyos változtatások keresztülvitelére.

Racionalizálás és a tisztviselők helyzete

Végül, — hogy ne nagyon terheljük meg az állami bud-
get-et, mert valóban az a cél, hogy minél kisebb kiadással ér-
jük el ezeket az eredményeket — szükség lesz arra is, hogy az
egyszerűsítés és racionalizálás kérdésével foglalkozzunk. Na-
gyon sok oly felesleges munka folyik, amely mellőzhető, vagy
amelynek, ha talán van is valamelyes értelme, mégsem oly fon-
tos, hogy miatta súlyosabb és fontosabb feladatokat elhanya-
goljunk.

Ha már az adminisztráció kérdéséről beszélek, nem mu-
laszthatom el azt sem, hogy rá ne mutassak arra is — amint
a pénzügyminiszter úr őexcellenciája is tette —, hogy tudatá-
ban vagyunk annak, hogy *az az ellenérték, amelyet az egyes
tisztviselőknek nyújtunk, nem fejezi ki az ő munkájának meg-
becsülését és értékét*. Ha azonban méltóztatnak megnézni azt a

terhet, amit egyrészt a fizetések, másrészt főleg a nyugdíjak összességükben jelentenek — amelyek végeredményben szintén régebben végzett munkák ellenértékei —, akkor azt is méltóztatnak látni, hogy ez az ország ezidőszerint többet valóban nem bír el, mert hiszen különben a termelés sorvadna el.

Azonban hozzátette a pénzügyminiszter úr — és ebben osztozom én is —, hogy mihelyt haladást érünk el és a termelés fokozása ebből a szempontból is jelentős, hiszen a termelés fokozása automatikusan nagyobb adófizetési képességet, tehát nagyobb bevételeket is jelent és jelenti a büdzsének kedvezőbb helyzetbe való hozatalát, a bevételi többletet meg fogjuk osztani a legfontosabb célok között, amelyek közé beletartozik a *tisztviselők helyzetének javítása is*, különösen és elsősorban a családos tisztviselőké. A családvédelem terén a tisztviselőkre is kell gondolnunk. Addig is méltóztassanak azonban figyelembe venni, hogy nem ez az egyetlen fontos kérdés, amely ma van, mert hiszen előttünk áll, mint legégetőbb, legfontosabb, legjelentősebb kérdés, annak a biztosítása, hogy ez a nemzet megfelelő védelmi eszközökkel, *jól felszerelt hadsereggel* rendelkezék. Azokat a pluszokat tehát, amelyek a költségvetésben keletkezhetnek, már a vázolt programon felül is részben arra kell fordítanunk, hogy hadseregünk felszerelését minél jobban tökéletesítsük.

Pártatlan folyóirat az ifjúság részére

Szociális viszonyaink javítása és az ezekkel kapcsolatos kiadások teszik a harmadik fontos csoportját azoknak a feladatoknak, amelyeknek megoldása anyagi eszközöket igényel. Én elismerem azt, amit Rassay képviselő úr mondott, hogy *a szociális viszonyoknak rossz színben való ecsetelése sokszor túlzás-sal történt* ebben az országban. Mert haladás volt, kétségtelenül volt haladás, akár a háború előtti viszonyokkal, akár a háborút közvetlenül követő viszonyokkal hasonlítjuk össze a mai viszonyokat. Azonban azt sem hallgathatom el, hogy *ez a haladás távolról sémi elégít ki bernüinket*, úgy, hogy a szociális gondozás fejlesztése és felfokozása az a harmadik fontos programpont, amelyet szem előtt kell tartanunk, amikor a költségvetésben netán jelentkező többletek mikénti felosztásáról van szó.

Elismerem, hogy sokszor hiba és nehézségeket s ellentétet szít fel az, ha valaki a szociális viszonyokat rossz színben ecseteli. Elismerem azt is, hogy a külföld felé is nagyon kell vigyázni arra, hogy túlzásokba ne essünk. De azért mégis azt mondom, hogy azok között, akik e szociális viszonyok tanulmányozására fordították a maguk idejét és tehetségét, sok értékes

egyéniség van, akiket meg kell találnunk, akármelyik oldalon vannak. A fiatalság mindig túlzásokkal jár. Ezeket a túlzásokat el kell néznünk és a túlzások mögött kell találnunk a tehetséget.

Én tehát *bárhol is talállok tehetséges fiatalokat, igyekezem lenyenesni róluk a túlzásokat*, de nem fogom őket eltaszítani. Ennek a nemzetnek nincsenek felesleges értékei. Ezeket a fiatalokat tehát, akik sokszor igazán csak tiszta meggyőződésből, sokszor talán elvakulva vagy megtévesztve teljesítik a maguk munkáját, igenis, be kell fognunk a nemzetépítő munkába. Ezért egyik programpontom az, hogy a magyar fiatalság részére — és pedig most nemcsak az egyik vagy másik oldalon, hanem a középenállókra is gondolok, mert hála Istennek, ilyenek is vannak szép számmal —, akik értékesek és túlzások nélkül szolgálják a nemzetet, tribünt nyissak egy *pártatlant folyóiratban, amelyben előkelő és a nemzet múltjához, jövőjéhez és jelenéhez is méltó módon — pörtieülönbség és világnézeti különbség nélkül — tárgyaljuk meg a közéleti problémákat*, hogy ebből kialakuljon a magyar fiatalság lelki szintézise. Természetesen gondosan ügyelni fogunk arra, hogy izgatás, félrevezetés, felelőtlen ígéretetés ne férközzék be ezekbe a hasábokba. Végül is az, hogy ez a fiatalság, annak leggondolkozóbb agyai miként gondolkoznak a mi problémáinkról, az minket, akik most a nemzet sorsáért felelősek vagyunk, hidegen és közömbösen nem hagyhat.

A tekintélyek védelme

Amikor azonban a fiatalsággal így törődni akarunk, akkor törődni akarunk azzal a generációval is, amely a közélet porondjáról mindinkább kifelé szorul, mert hiszen az idők eljárnak valamennyiünk feje fölött. Erről a helyről újból leszögezem és itt csatlakozom Eckhardt Tibor képviselő úr felfogásához, hogy *a tekintélyek lejáratását és sárbarántását semmi szín alatt sem fogom megengedni* akkor sem, ha ezek a tekintélyek nem ezen az oldalon ülnek. Ne méltóztassék azt hinni, hogy a tekintélytisztelet ma hiányzik. Ez a tekintélytisztelet meg van, csak valami egészen csodálatos, eltorzult formában érvényesül. A meglévő régi tekintélyeket nem mint tekintélyeket tisztelik, hanem mint valami „sötét hatalmakat” látják, félnak tőlük és állandóan mumusként rajzolják őket a falra, mintha az ő titokzatos befolyásuk irányítaná itt az eseményeket.

All ez a személyekre és intézményekre is. Ma például ennek az épületnek a másik szárnyában székelő igen tisztelt testület, a felsőházat állították be úgy, mintha annak valami titokzatos machinációja idézte volna elő Darányi Kálmán igen t.

barátomnak a kormányelnöki székből való távozását. Én csak az igazság kedvéért jegyzem meg, amit ő más helyen már megmondott, hogy Darányi Kálmánnak ez az elhatározása már sokkal előbb kialakult, mielőtt a felsőházi tagok egyrésze megmozdult volna.

Az apropriációs vita során igen sok érdekes pénzügyi és közgazdasági kérdést is felvetettek. Én ezekre ma azért nem válaszolok, mert az apropriációs vita nagy vonalainak keretébe szerintem kevésbé illenek bele. Azonkívül az egyes szakminiszterek ezekre a kérdésekre már többé-kevésbé válaszoltak, vagy pedig megfelelő módon és időben meg fogják adni a választ. Én ma csak arra törekedtem, hogy újból és újból — amint már tettem és tenni fogom ezután is — lefektessem azokat *az irányokat és határokat; amelyekben és amelyek között a mai politikánk mozog*, hogy, mint bevezetőleg mondtam, hozzájáruljak az eszméknek és a helyzetnek tisztázásához.

Ennek a nemzetnek politikáját mi keresztény, nemzeti és jobboldali irányban akarjuk vezetni, műiden tétovázás nélkül. De emellett, hogy ezt tesszük, még módszerbelileg is határozott irányt kívánunk követni. *Ne méltóztassék azt hinni, hogy a kemény ember egyenlő a komisz emberrel és hogy a szeretet a puhaságot jelenti.* Nekünk is sokszor fojtogatják a könnyek a torkunkat, de ezeket belül kell az embernek elintéznie. *Érmeik a nemzetnek ma keménységre van szüksége* és akik ma kormányon vannak, azoknak kötelességük, hogy saját politikájukban, érvényesítsék ezt a keménységet és vigyék át azt a nemzet lelkébe. Úgy érzem, hogy ebben a nagy magyar épületben az ősök galériája is féltő gonddal néz erre a nemzedékre és a jövőre is ránk tekint, mert nem hiszem, hogy volt még nemzedék, amelyre olyan súlyos feladat hárult volna, mint a mienkre. Ennek a feladatnak másképp, mint nagy keménységgel, nagy önmegtágadással, nem lehet eleget tenni. Azt kérem az igen L. Háztól, hogy ebben a munkában legyen pártkülönbség nélkül a mi segítségünkre.

Szemtől-szemben a néppel

A tiszántúli nagygyűlésen Debrecenben elmondott
beszéd 1938 június 26-án

Magyar testvéreim! Reggel óta dübörgött velem a vonat a budai halmok alján elterülő körengetegből az áldással terhes rónaságon át a tiszta, hamisíthatatlan magyarságnak ősi fész-ikébe, *Debrecenbe*. Hálát adok a sorsnak, hogy a falu népének széles tömegeivel itt állok} szemben először, amióta az első magyar embernek, a mi hódolva tisztelt s szeretett Főméltóságú Kormányzó Urunknak és a törvényhozás többségének támogatásával viselem a legsúlyosabb, de a magyar embernek a legnagyobb megtisztelést jelentő keresztet.

Nem először állok szemben a Tiszántúl népével. Találkoztunk mi már régen. *Találkoztunk húsz testtendeje lent a Piavenál. Szabolcs és Szatmári megye huszáraival*, akik együtt küzdöttek a komáromi huszárokkal, akiknek soraiban ott voltam én is. Első szavam az emlékezés szava, a régi bajtársak felé, akiket itt üdvözölhetek, ide azok felé is, akiket már csak kegyelettel tisztelhetünk, mert elestek a becsület mezején.

Szólok itt Debrecen és a Tiszántúl népéhez, nemcsak mint miniszterelnök, hanem mint vezetője a *Nemzeti Egység Pártjának*, amely immár hosszú esztendőök óta osztozik abban; a súlyos felelősségben, amelyet a kormány visel. *Súlyos ez a felelősség* azért, mert mérhetetlenek a feladatok és végesek az eszközök. Mennyi jogos kívánság, mennyi indokolt óhaj, mennyi szívhez szóló panasza száll hozzánk s milyen súlyos a felelősség kiválogatni ezekből és megállapítani a sorrendjét annak, amit mi véges eszközeinkkel teljesíteni tudunk.

Az előző kormányok alkotásai

A magyar ember igazságérzete, messzenézése, felelősségérzete megérezte ennek a feladatnak terhét és súlyát s ennek köszönhető, hogy az országházban az én bölcse s előrelátó elődömmnek, *Darányi Kálmánnak* kormányzása alatt olyan légkör alakult ki, amely lehetővé tette, hogy a legnehezebb alkotmányjogi problémák síma megoldást kapjanak. Alig egy-két évi munkájával törvényé vált *az a három javaslat, amely új formát ad a magyar nemzet*

akarata megnyilvánulásának és új korszakot nyit a magyar alkotmány fejlődésében. De nem állt meg ennek a kormánynak és pártjának működése a közjogi alkotások terén, hanem nekifogott a munkának, ama népi politika megvalósításának, amelynek alapvetését Gömbös Gyula állapította meg, tervezte ki, de amelyet a sors kegyetlen rendelkezése folytán valóra váltani már nem tudott. Egymás után láttak napvilágot Darányi Kálmán kormánya alatt a szociális népi alkotások.

Emlékezzünk csak rá, hogy ezelőtt négy-öt esztendővel a magyar agrárértékesítés kérdése minő állapotban volt. Minő emberfeletti munka, mennyi gondosság és mennyi áldozat vállalása volt szükséges ahhoz, hogy a búzaár, amely tíz pengő körül volt akkoriban, megkétszereződjék. S így járt el ez a kormány más téren is. A súlyos terheket, amelyek a gazdák váliaira neheztedek, megkönnyítette. A gazdavédelera(megteremtésével és végrehajtásával ötvenezer kisgazda feje felől vette el az otthon elvesztésének veszélyét. Visszatéríti a tíz holdon aluli kisgazdák földadóját,; megfelel a közmunkaváltságot, megteremti a mezőgazdasági munkásság számára a nyugodt öregséget biztosító öregségi biztosítást és végül megveti az alapját a hitbizományi reformmal és a telepítési javaslattal az új magyar földbirtokpolitikának.

A kisiparos, a kiskereskedő és a kisemberek egyéb gondja sem került el a kormány figyelmét. Állami rendelkezések fordultak a kisipar felé s a kiskereskedő és kisiparos hitelellátása nagy lépéssel haladt előre. Ennek a munkának vezetője a kormány, de hordozója ez a párt volt, amely bölcsen lemérte, mi a lehetséges és azt megvalósítani segített, de nem sürgetett lehetetlent. Ez a párt nyugodtan tűrte a rászórt ivádat, összeszorított ajakkal hallgatott és elfojtotta érzelmeit, mikor úgy érezte, hogy ez a kötelessége. És négy-öt év következetes, fáradságot nem ismerő munkájának eredményeképpen valóra vált Magyarország pénzügyi és gazdasági konszolidációját, Megteremtettük a pénzügyi alapjait annak, hogy, ezelőtt három hónappal a kormány és a párt kiállhasson az ország elé olyan programmal, amihez hasonlót a magyar politika még nem látott. A győri programon a megvalósulás állapotába juttatja a legelső magyar álmot: o magyar hadsereg fejlesztését.

A győri program két főcélja

Ez a nemzet mindig tudta kötelességét a világgal és Európával szemben. Évszázadokon át vérzett és verte vissza a kereszténység elleni támadásokat. Ez a nemzet most is teljesítette kötelességét és minden igazságtalanság ellenére békés, de aktív politikát folytatott. Barátokat szerzett és ezzel megalapozta a magyar igazság érvényesítésének útját. De jól tudta a kormány és

a párt — s ezért vetette meg a hadsereg fejlesztésének alapjait — hogy a jogos magyar érdekek megvédése, a nemzet biztonságának megóvása nem lehetséges másként, csak úgy, ha jól felszerelt, jól kiképzett, egységes szellemű hadseregre támaszkodik.

A győri program másik főpontjában *a falu felemelését* tűzte ki céljául. Bekötőutak fogják az Összes községeket a nagy közlekedési hálózatba bekapcsolni. Kutak, orvosi szolgálat, a falu egészségügyét szolgáló intézmények fognak létesülni, azonkívül a mezőgazdasági értékesítés előmozdítása céljából tárházak, hűtőházak fognak épülni. Vonatok fognak megindulni a magyar föld terményeivel a messze nyugat felé új és biztos piacot keresve a magyar gazda munkája termésének.

Vigyázzatok a túlzókra!

Gazdag volt az örökség, amelyet átvettem, egy mindenképpen keresztény, nemzeti és jobboldali politikának a gyümölcse. Azt hihetné bárki, hogy ezzel a gazdag örökséggel könnyű sáfárkodni. Könnyű is volna, ha nem támadtak volna a magyar népben *új és álpróféták*, akiknek a lekicsinylés és az ígéretés a mindennapi kenyere, s akik a magyar fülnek nehezen érthetők, mert *idegen nyelőről betűről-betűre fordított szavakból összehordott ködös zűr-zavarón*, vagy egynéhány fenegyerekstílusban megírt s a modem izgatási technika minden vívmányával felszerelt röplapon kívül vajmi kevéssel ajándékozták meg ezt a nemzetet.

Tiszántúl keresztény magyar népe, akiknek lelkébe nem kellett belecsöpögtetni a jobboldaliságot, mert ez veletek született, *vigyázzatok a túlzókra!* Nagy eszméket sohasem az ellenség tett tönkre, hanem a saját túlzásai!

Mi különbözteti meg *a mi jobboldaliságunkat* ettől a *túlzó programtól*? Ha végig pillantotok a történelem során, azt látjátok, hogy nem volt talán más nemzet, amely annyira meg tudta volna valósítani a nemzeti és társadalmi boldogulás két alapvető és látszólag ellentétes elvének: *a tekintély és a szabadság elvének az összeegyeztetését*. Ennek a nemzetnek a kormányzói nem voltak zsarnokok. Tisztelték a kormányzottak szabadságát s e nemzetnek a népe, amikor ragaszkodott a maga szabadságához, mindig tisztelte, elismerte, sőt kívánta és követelte a tekintélyt. Ez az ősi magyar jobboldali program és ennek letéteményese, őrzője és legelső harcosa ez a párt.

Nem különös-e, hogy Magyarország miniszterelnökének, akinek a tekintélyt kell képviselnie és képviseli is, kell beszélnie a szabadság értékéről? Nem ferdült-e el a magyar lélek, hogy erre van szükség? Nem ötlött-e eszetekbe, vájjon nincs-e hiba a kréta körül abban a táborban, amely most *az alkotmányosság szélidebb húrjait kezdi pengetni, holott még nemrégiben a diktatúra dicséretét zengte?*

Nem torzképet alkot-e magának a szabadságról, nem él-e vissza a szabadsággal az, aki gyakorolja, élvezi és követeli a maga számára a szabadságot, de akinek programjáról nem tudni, hogy a nemzet többi hű fiának véleményét tiszteli-e és megadná-e nekik a politikai érvényesülés lehetőségét?

Sok köd terjengett a magyar rónákon az utóbbi hónapokban, de úgy érzem, hogy *ez a köd már oszlóban van*. De még mindig tapadnak ködfoszlányok a talajhoz, mert még működnek a köd-fejlesztő gépek. Ennek a ködnek csak akkor lesz vége, ha mindenki, aki úgy érzi, hogy mondanivalója van a magyar nép számára, nem burkolózik mesterséges ködbe, nem rejtí véka alá a maga véleményét és nem burkolózik misztikus/ homályba, hanem kiáll a porondra, megmondja, hogy mit akar.— s azután állja is azt.

Vannak azonban más kritikusok is és ezek azt mondják, hogy Magyarországon kezd megint sok lenni a beszéd. Hát igen. Én is, barátaim is *sokat beszéltünk mostanában, de ezekre a beszédekre szükség volt*. Szükség van három okból. Ködöket kellett eloszlatni és a szavaknak, az igazság szavainak fénycsóvjával kellett világosságot deríteni a félhomályban. Kellett is, kell is beszélnünk, mert a munka, amely szerte ebben az országban, faluban, műhelyben, irodában folyik, csak akkor ad egészséges erőt és akkor segíti elő a nemzet boldogulását, ha azonos, egységes szempontok szerint áll a nemzet szolgálatában.

Kellett beszélni azért is, mert *amikor őrsváltás van és új kormány áll a posztra, akkor meg kell annak mondania, hogy merre vezet az útja, merre akarja vezetni a rábízott drága kincset: a nemzetet*.

Elismerem, lehet hiba is a sok beszéd. De mikor? Hiba, ha a cselekvést gátolja, akadályozza, ha visszatartja a kormányost attól, hogy a hajót előre vigye és a szirtek között átvezesse.

A hathetes kormányzati munka eredményei

Ha visszatekintenek arra a hat hétre, amióta barátaimmal együtt a kormány kerekéhez álltunk, nincs okunk szégyenkezniünk. Örököltünk egy nagy és nemes feladatot: *a győri program végrehajtását. Ez megindult*. Számillió pengőt meghaladó rendeléssel dolgozik a magyar nagy- és kisipar a hadsereg érdekében. Százötven küöméter új elsőrangú közút építésére adtuk ki már a megrendelést. Közel hatezer magyar munkás! dolgozott júniusban, amíg a nagy mezei munka meg nem indult s míg máshol munkát nem talált, a bekötőutak építésén. Néhány nap múlva a magyar gazdasági élet lejegyzí a győri program végrehajtásához szükséges *kölcsön első 125 millió pengős részletét*.

Más örökség is maradt ránk: *a társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának biztosításáról szóló törvény, az úgynevezett*

zsidótörvény. Ezt a zsidótörvényt képviseltük és elfogadását biztosítottuk a felsőházban és ennek a törvénynek gazdasági szempontból legfontosabb rendelkezéseire a végrehajtási utasítást a mai napon, tehát a törvény által engedélyezett három hónap helyett egy hónapon belül kiadtuk.

Beterjesztettük és törvényerőre emeltünk két javaslatot, amely *az egyesülési szabadsággal való visszaélés és az izgatás ellen* tartalmaz szigorú, hatékony, de igazságos rendelkezéseket.

Hozzányúltunk a magyar agrárélet egyik legfájóbb kérdéséhez és beterjesztettük *a szesztörvényt.* Megvetettük az alapját a magyar *szőlői és gyümölcsstermelés okszerű fejlesztésének,* a hegyközségi törvényjavaslatnak, amelyet jeles elődeink készítettek elő gondosan. Végül benyújtottunk egy javaslatot, amely az új magyar hitelélet alapjait van hivatva megteremteni: *a Magyar Nemzeti Bank reformját,* amely a magyar érdekek, elsősorban pedig a magyar agrárérdekek szolgálatának jegyében áll.

Ennek a törvénynek a megszavazásával egyben valóra válik egy másik programpontra a gyakorlati keresztülvitele is; a Magyar Nemzeti Bank tartalékjaiból *10 millió pengős veszteségi tartalékalapot létesítenek,* amely arra szolgál, hogy a kisembernek, kiscgazdának, kisiparosnak és kiskereskedőnek bővebb hitel-ellátását tegye lehetővé.

Az árpolitika terén belenyúltunk az események folyásába s az árkormánybiztos tevékenysége már számos, a mezőgazdaság szempontjából igen jelentős cikknek, a szérumoknak, zsáknak és más cikkeknek árcsökkenését érte él S végül a nemzetnevelés és a nemzetpolitika szempontjából egyik legfontosabb teendőnek: *a magyar repülésnek alapjait* teremtettük meg, amikor a kormányzó úr hetvenedik születésnapjának emlékére Horthy Miklós Nemzeti Repülőalapot létesítettünk.

Aki még ezekután kritizálni akar, hogy sok a beszéd; annak felelnek majd a tettek. Én többé nem foglalkozom ezekkel a kritikussal!.

Az őszi munkaprogram előkészítése

Nem fog szünni ez a serény munka a nyári időben sem. Dolgozunk és előkészítjük *az őszi munkaprogramot,* amely a törvényhozásnak és közvéleménynek bőséges alkalmat fog adni a hozzászólásra és a kritikára. A földművelés körében *értékesítési politikánkban* tervezünk további, éppen a Tiszántúl szempontjából nagyjelentőségű lépéseket. Nem veszem el az én igen tisztelt barátom, a földművelésügyi miniszter úr elől az ő mondani-valóját, ő fog — s erre ő a leghivatottabb — beszámolni nektek mindezekről, magyar testvéreim, ő fogja elmondani azt is, hogy a Tiszántúl mezőgazdaságának egyik legérzékenyebb pontja: az állattenyésztés fellendítése terén mit tervez. Foglalkozik majd a földművelésügyi miniszter úr a mezőgazdasági igazgatás átszer-

vezésével is. A mezőgazdasági kamarák bevonásával és kiépítésével meg akarja teremteni annak lehetőségét, hogy a falu népe tanácsért és oktatásért közvetlenül fordulhasson a mezőgazdasági igazgatás hivatott szerveihez. A mezőgazdasági oktatás tekintetében is lesz neki Debrecen számára kedvező mondanivalója.

Végül foglalkozik a földművelésügyi miniszter úr annak a gyakorlati ledolgozásával, miként lehet elérni egyik legfontosabb programpontunk megvalósítását: a földbirtokpolitika ütemének és a házhelyhez juttatásnak meggyorsítását.

Az ipar és kereskedelem terén nagy átszervezési munka vár reánk. Országgyűlési bemutatkozó beszédemben megmondtam, hogy *a kereskedelmi és iparkamarák bevált intézményét át akarom szervezni*, fel akarom frissíteni és be akarom iktatni az új magyar, keresztény, nemzeti és jobboldali politikába. Debrecen kereskedői és iparosai, ti, a régi híres tradíciók őrzői, rá fogtok ismerni ezekben a reformokban azokra az eszményekre, amelyek éltetnek benneteket, amikor a nemzet szolgálatában kereskedtek és ipart üztök. A kereskedői és iparosi becsület és tisztesség lesz a vezérlő elve ezeknek az új reformoknak.

Szociális és gazdasági problémák

A gyáripari munkásoknál bevezetjük a *családi munkabér rendszerét*, amely 1939 január 1-től kezdve életbe fog lépni. Megszervezzük a munkás szabadidejének eltöltésére szolgáló kereteket, Megvalósítjuk az *állami munkaközvetítést*, mert azt nem lehet idegen kezekben hagyni. Gyakorlati tέρre visszük át azt a programot, amelynek alapjául 10 millió pengős tartalékot teremtettünk a kisembereknek, köztük a kisiparosoknak és kiskereskedőknek hitellel való ellátására.

A közlekedési politika terén a *Körös hajózhatóvá tétele* nagy lépést jelent az Alföld szolgálatában. 1940-re készen lesz ez a nagy munka, amely a szentandrászi duzzasztónál folyik és amely lehetővé fogja tenni, hogy a Hortobágy Túrkevéig, a Sebes-Körös Körösladányig, a Kettős-Körös Békésig hajózható legyen.

A pénzügyminiszter úr, akinek keze alatt csak úgy ég a munka, *az adózás terén* dolgozza ki és készíti elő az őszi program során bevezetendő! reform-intézkedéseket, amelynek célja, hogy *könnyítést adjon, a kisembereknek*, a sok gyermekek gondjaival küzdő családapáknak és ezzel igazságosabban elossza a terheket. Foglalkozik majd! a pénzügyminiszter úr a belső forgalom felélénkítésével és e forgalom akadályainak, *belső vámonak a lebontásával*, de úgy, hogy ez ne bolygassa meg a városok pénzügyi gazdálkodását.

A kultuszminiszter úr *az ifjúság kérdésével* foglalkozik nagy szeretettel és nagy hozzáértéssel, mint régi barátja és bajtársa az ifjúságnak. A nemzetnevelés nagy munkája az ő legszebb fel-

adata. A kultusz-, a honvédelmi és belügyminiszter urak dolgozzák ki *a magyar munkaszolgálat tervét*. Eddig is a főiskolás fiatalság százai dolgoznak munkatáborokban kinn az égő nyári nap hevében, hogy megtanulják becsülni a kérges tenyerek munkáját. Ez a megismerés, ez a közeledés, ez a munkában való testvéri osztozás teremti majd meg a nemzet legigazibb, legtartósabb egybeforrását.

Belügyi téren *az új magyar szociális igazgatás megteremtése* a belügyminiszter úr legfőbb programpontja. Beletartozik a beMigyminiszter úr programjába *az egészségügy színvonalának emelése*, a tüdőbetegség és nemibetegség elleni küzdelem és a családvédelem alapja, az anya és csecsemő védelme és ápolása.

Az igazságügyminiszter úr *a magyar jogalkotás erkölcsi problémáival* foglalkozik, mint aminő az összeférhetetlenség kérdése. Ezt a kérdést meg kel oldani úgy, hogy a mérgező anyag eltűnjék a magyar közéletből. Foglalkozik az igazságügyminiszter úr *az álláshalmazok terén tapasztalható visszaélések* kérdésével is. A nemzet egészséges szelleme a legerősebb biztosítéka annak, hogy az erkölcsi elvek e téren is érvényesüljenek. Nem járja például az, hogy olyanok, akik a nemzeti önállósítási alapból Önálló egzisztencia megteremtésére segítséget kaptak, — utána állást vállaljanak.

Ne nyugodjunk, míg nyomor és szenvedés van!

Elmondottam, hogy milyen gazdag örökséget vettem át. Rámutattam, hogy mi a különbség *az építő jobboldali politika és a túlzások között*. Megemlítettem, hogy mit cselekedtünk és mik a , legközelebbi programpontjaink s azt hiszem, nyugodtan bocsáthatóm a ti bírálatotok és ítéletetek alá, hogy keresztény-e ez a politika, nemzeti-e ez a politika, jobboldali-e ez a politika.

Keresztény ez a politika valóban, mert a krisztusi igazság talajából fakad. Annak az igazságnak a talajából, melyen felépült a magyar protestantizmusnak is ez a fellegvára. Keresztény azért, mert a földi dolgokkal való bajlódásban az Úristenbe veti horgonyát. Keresztény azért, mert ennek a törzsökös magyar népnek a boldogulását szolgálja és mert elhárít annak újtájból minden akadályt.

Jobboldali ez a politika, mert a legnemesebb magyar hagyományok éltető vizéből táplálkozik, jobboldali, mert a tekintély tiszteletét a szabadság szeretetével egyesíti. Jobboldali, mert a családnak és a tágabb családnak: a magyar fajnak a szeretete és védelme fűti. És jobboldali azért, mert a magyar lelkeségből egy szemernyit és annak megőrzéséből egy tapodtat sem enged.

E nemzeti építő politika célja *a népi egység jegyében összefogni a népet*. Ez a népi egység abban áll, hogy tiszteljük egymás emberi méltóságát, hogy megismerjük és kölcsönösen segít-

sük egymást, hogy ápoljuk az összetartás érzését minden rendű és rangú magyar között, legyen az öreg vagy ifjú, legyen az tanár, orvos, kereskedő vagy iparos. Jelenti a népi egységnek ez a politikája azt, hogy a falut felemeljük arra a kultúrszintre, arra a polgáriasult színvonalra, amelyen városaink vannak. *E népi politika a szociális gondolat jegyéből alakul*, a szociális igazságnak annak a jegyében, amely azt parancsolta nekünk, hogy *addig ne nyugodjunk, amíg nyomor és szenvedés van*, amíg az apa nem tud kenyeret adni éhező gyermekének és amíg munkáskezek tétlenül hevernek, amíg nincs meg a szociális igazság új, magyar, modern értelemben vett szentistváni birodalma.

Ha ezt a politikát röviden két szóval jellemezni akarom, azt kell mondanom, hogy *ez az igazi nemzeti egység politikája*, Tiszántúl népe! Én bízom bennetek és tudom, hogy nem fogok csalatkozni! Ti megértitek ennek az igazi nemzeti egységnek a hívó szavát és követni fogtok minket azon az úton, amely elvezet a magyar feltámadáshoz!

Az olasz-magyar barátság

A Duce ünnepi ebédjén, Rómában, a Palazzo
Veneziában elmondott pohárköszöntő
1938 július 18-án

— Hálásan köszönöm Nagyméltóságod meleghangú meg-
tisztelő szavait, amelyeket hozzám s rajtam keresztül az egész
magyar nemzethez intézni száves volt.

— Ezek a szívélyes szavak és az a meleg fogadtatás,
amelyben az olasz határ átlépte óta szerencsénk volt részesülni,
őszinte hálával és meglelégedéssel töltenek el, mert azokban
újabb tanúbizonyságát látjuk azoknak az egyre mélyülő jó-
baráti érzelmeknek, amelyek a két nemzetet egymáshoz fűzik
s amelyek nehéz és válságos időkben kölcsönösen kiállották a
tűzpróbát.

— Felesleges hangsúlyoznom, milyen nagy örömmel léptem
át a fasiszta Itália földjére, amely Nagyméltóságod immár 16
éven át tartó bölcs vezetése és irányítása mellett nehéz viszonyok
között a hatalom és dicsőség legmagasabb polcára emelkedett.

— Ez a tény mindenkit meg kell, hogy ragadjon, különösen
pedig minket, magyarokat, akik őszinte csodálattal adózunk
Nagyméltóságod teremtő géniusának, amely a régi és mégis
mindig új latin szellem ragyogását tárja szemünk elé.

— Nagyméltóságod hangsúlyozni volt szíves, hogy az
Olaszország és Magyarország közötti baráti kapcsolatok alap-
ját a béke és az igazság magasabbrendű ideálja felé való törekvés
jellemzi.

— Ennek a békének és igazságnak célját szolgálják a mi
jelenlegi római útunk és Nagyméltóságoddal folytatott meg-
beszéléseink is, amelyek éppen azért, mert békés célúak és
igazságot keresők, nem exkluzívak és senki ellen sem irányulnak,
hanem ellenkezőleg olyan szomszéd-államokkal való baráti
kapcsolatok kifejlődésének lehetőségét célozzák, amelyeket
hasonló békülékeny szellem hat át.

— Az Olaszországgal régi idők óta egybekötő szoros kapcsolatok,
valamint az a tradicionális és őszinte barátság, amely politikai,
gazdasági és kulturális téren áll Magyarország és a szomszédunkká
vált Német Birodalom között, szóval a roma—berlini tengelyhez
való baráti viszonyunk azzal a reménnyel tölt el, hogy a tartós és
igazságos béke megteremtésére írá

nyúló közös törekvéseink meg fogják hozni gyümölcsüket és kontinensünk békés fejlődését szilárdabb alapokra fogják helyezni.

— Ettől a meggyőződéstől vezéreltetve emelem poharam a baráti olasz nemzet jólétére, ő királyi és császári felsége és családja egészségére, valamint Nagyméltóságod személyes boldogulására!

A Déli pályaudvaron, a Rómából való hazatéréskor
mondott beszéd
1938 július 25-án.

— Végtelenül meghat és mélységes hálával tölt el az a kedves fogadtatás, amelyben részem volt. Azok a szavak, melyeket szónokokok hozzám intézett, talán érdemünkön felül hangsúlyozza munkánkat jelentős utunknál, de méltó ahhoz a felejtetetlenül szívélyes fogadtatáshoz, amelyben Olaszországban részünk volt s amelyből újból meggyőződést szerezhettünk arról, hogy Olaszországban őszinte és megértő barátokra találtunk, kiknek lelkében él a meggyőződés, hogy szükség Van egy erős és viruló Magyarországra. — Nagy örömmel utaztam Rómába és nyugodtan mondhatom: megelégedéssel térek vissza.

— Ami a külpolitikai vonatkozásokat illeti, a római beszélgetésekről kiadott hivatalos közlemény világosan körvonalazza a helyzetet. A magyar-olasz barátság kölcsönös rokonszenvből fakad és egyben kölcsönös érdeken nyugszik. Ezt a barátságot alátámasztani nem szükséges újabb diplomáciai eszközökkel. Magyarország és Olaszország közös célokat követ, amelyek az igazság és a béke kettős eszméjéből táplálkoznak, amelyek tehát senki ellen nem irányulnak, sőt az ezekben való bekapcsolódás megkönnyíthetné más államoknak azt, hogy a konstruktív béke útján hatékonyabb erővel haladjanak előre.

— A római jegyzőkönyvek, amennyiben a Magyarország és Olaszország közti viszonyt érintik, változatlanul fennállanak. Teljes a két kormány között az egyetértés, a két országot és a Dunamedencét illető kérdésekben és megvan mind a két országban a törekvés baráti körüknek kiterjesztésére. Ha állítom is azt, hogy a magyar-olasz viszonyban ma már felesleges fejlődési időszakokat felállítani, mégis nyugodt lelkiismerettel mondhatom, hogy a római látogatás hasznos és szükséges volt, mert megfelel a fejlődés ama alaptörvényének, hogy a legszorosabb barátság mellett is szükséges új helyzeteket közvetlenül megbeszélni.

— Azonban nemcsak azért volt hasznos és tanulságos a mi római utunk, hanem azért is, mert közelről szemlélhettük egy nagy nemzet munkáját a termelés fokozása, a szociális igazság érvényesítése és a társadalom erőinek megszerzése terén egyaránt. Láthattam közelről azt a munkát, amelyben a hagyományokban való gyökerezés és az újítás szelleme csodálatos harmóniában olvadnak össze, láttam munkában azt a férfiót, akit ésszel és szívvel, de emellett az örök latin erénnyel: az arányoknak és az egyensúlynak ösztönös megérzésével párosult hatalmas akarat és egyéniség irányít, fog össze és lendít előre.

— Mielőtt most búcsúzunk, nem mulaszthatom el, hogy rajtatok keresztül köszönetét ne mondjak az egész magyar társadalomnak, amely pártkülönbség nélkül fegyelmezett együttérzéssel kísért útunkon és ezzel erőt adott nekünk feladataink elvégzéséhez. Ha ugyanaz a fegyelmezettség, ugyanaz az egység érvényesül az otthoni munkában, meg vagyok győződve, hogy ez az ország ismét hatalmas, erős és boldog lesz.

A vitézi eszmény

Székesfehérváron, a vitézi avatást követő áldomáson
elmondott pohárköszöntő
1938 május 22-én.

— Főméltóságú Kormányzó Úr! Nemzetes Főkapitány Urunk!

— Szent István évében a birodalomalapító magyar király városában gyűltünk össze Főméltóságod hívó szavára, régi és új vitézek, hogy a Vitézi Rend, Főméltóságodnak ez a nagyszerű alapítása, kivegye a maga részét abból az ünneplésből, amellyel az egész nemzet övezi első szent királyának emlékét.

— Tele van a mi lelkünk csordulásig érzéssel. Tele van mindenekelőtt köszönettel és hálával Főméltóságod iránt, hogy méltónak tartott minket arra, hogy a Vitézi Rendbe felvegyen. Tele van a mi lelkünk büszkeséggel is, büszkeséggel, hogy nevünkben viselhetjük azt a szót, amely a magyarnak — ennek a katona-nemzetnek — a nyelvkincsében az első helyet foglalja el. Büszkeségünket növeli az, hogy ezt a szót és ezt a nevet át örökítjük a mi utódainkra és ezzel megindul a maga útján egy új magyar hagyomány egy olyan nemzet életében, amely mindig fel tudta ismerni és értékelni tudta azt a nemzetfenntartó értéket és erőt, amelyet a hagyomány képvisel.

— Tele van a mi lelkünk emlékezéssel is. Mi, régi harcosai a nagy háborúnak, emlékezünk ezen a napon mindazokról, akik velünk együtt álltak kint az ellenség tüzében és akiket a mostoha sors letörölt az élet mezejéről s akiknek hőstetteiről nem emlékezik meg a történetíró. Emlékezünk egyfelől, nézünk a múltba, de ugyanakkor nézünk a jövőbe is és tele vagyunk reménységgel, tele vagyunk bizó hittel, hogy ennek a nemzetnek a csillaga ismét felragyogóban van.

— S végül tele van a mi szívünk egy nagy szent fogadással. Mit fogadtunk máma? Azt, hogy becsülettel élünk és vitézül halunk. Vitézül halunk — ezt magyarnak nem kell magyarázni, tudja mindenki; a hívó szót sem kell kiejteni, megérezzük mindnyájan, mikor van itt az óra.

— De becsülettel kell élnünk is. Becsülettel élni annyit tesz, mint megtenni a kötelességet hiánytalanul. Aki vitéz, ha földműves, legyen első gazda. Ha iparos, készítsen remeket. Ha hivatalnok, legyen atyja a népnek és oszlopa előljárójának.

Ha író, nevelje nemzetét. Bármilyen legyen, legyen mindig első és legyen mindig példaadó. Adjon példát nemcsak a munkában, hanem a törhetetlen akaratban, a csüggedést nem ismerő kitartásban is.

— Nehéz idők jönnek néha és nehéz idők járnak feletünk; a magyarnak kétszeresen nehezek, amikor nem annyira az a legény, aki vágja, hanem az, aki állja. Állnunk kell nekünk is az idők viharait és mostohaságát s bízunk kell törhetetlen a jobb jövőben. Ezt a hitet, ezt a szent meggyőződést kell árasztanunk magunkból, hogy soha ez a nemzet a kishitűség rabja ne legyen.

— De példát kell adnunk abban is, hogy elsők legyünk a rendnek, a fegyelemnek megtartásában, elsők legyünk a hűségben az első magyar ember iránt.

— Vitézek, újonnan avatott vitézek, bajtársaim! Ma az ősi szép szokáshoz híven egy kard érintette a vállunkat. Ezt a kardot ugyanaz a kar vezette, amely valamikor egy nagy birodalom büszke csatahajóit irányította az oly messzi tengeren és amely immár közel húsz éve irányítja ennek a nemzetnek a hajóját. Irányítja a magyar úr felsőbbbséges biztonságával, a haza atyjának bölcsességével és a katonának bátorságával. Isten áldja őt, Isten áldja őt mindkét kezével! Nagybányai Horthy Miklós, Magyarország kormányzója, nemzetes főkapitányunk éljen!

A család a szeretet hajléka.

Ünnepi beszéd az Eucharisztikus Kongresszuson
1938 május 27-én

Ünnepek sorát üljük s ez ünnepek mindegyike egy központban fut össze, az Eucharistiában, amelyből a szeretet sugarai áradnak szerte világítva és melengetve minden élet. A vinculum caritatis, a misterium fidei ünnepeinek sorában ma a családról beszélünk, amely a házasságon, a legmagasabbrendű emberi szeretetközösségen épül fel, amely szintén misztérium: misterium caritatis.

Egymás mellett áll ma tehát a két misztérium s felmerül a kérdés, minő vonatkozásba hozhatók egyfelől a megváltás legmonumentálisabb emléke, örök vetítődése, a köztünk élő Kenyér, másfelől az Isten emberteremtő művének paradicsomi hajótöréséből megmaradt mentősajka: a család, amely a megváltás előtti történelem csillagtalan éjszakájának roppant hullámjárásában hanyódvá, átmentette az Újszövetség (kikötőjébe a szeretet parazsát, hogy a Megváltó lehellete újból lángalobbantsa. Mily durva kéreg rakódott az emberi szívre az ősbűn nyomán, micsoda mérhetetlen és céltalan üresség kongott az ember érzelmvilágában! Az a gazdag hangszer, amely az Isten képére és hasonlatosságára teremtett paradicsomi ember kedélyében kincsünk volt, bennünk volt, elkorhadt, húrjai megrepedtek, de egy-két húrja épen maradt az anya kínlódásából sarjadt szürelem magasságáig szökken fel és megmaradt az anya kínlódásából sarjadt szülői csüggés, féltés, gyengédség.

Mennyei kalóriák fűtsék a családi élet kazánját

De ha eddig fenn tudott maradni a család, ha eddig meg tudott küzdeni egy szeretetlen, kietlen világ viharával, mi szüksége van akkor ennek a kipróbált, ennek a vészeket kiállt intézménynek, a családnak erősítésre, mi szüksége van a szeretet isteni kötelékére? Nem jár-e helyesebb úton, ki azt hirdeti, hogy a család a természet rendjébe tartozik s a természet mindennél erősebb, tehát győzni fog, fenn fog maradni akkor is, ha oly kötelékekkel, melyek nem önmagából sarjadtak, nem fűzzük is össze? Nincs-e igaza annak, áld e két misz-

térium egymásmellé állítását elhárítva, úgy véli, hogy inkább más teret keressünk a szeretet kötelékének gyakorlati alkalmazására és ne akarjuk a szeretet kötelékének hatásait igazolni ott, ahol a szeretet a természet törvényeinél fogva úgyszólván élő és ható valóság?

Nem, tisztelt ünneplő közönség, ez a kétkedő hang nem a keresztény bölcsesség hangja. Akinek szemei vannak a látásra és fülei a hallásra, nem zárkozhatik el annak a felismerésétől, hová fajul el a család gondolata a történelem folyamán és nem utolsó sorban a történelem ama lapjain, amelyeket mi forgatunk és amelyeknek forgatásáért mi vagyunk felelősek. Ha visszanezünk a múltba, a törzsi alakulat, amely a vérségen, tehát a családon épült fel, inkább a védelmi és munkamegosztási, tehát célszerűségi gondolatnak a gyakorlati megvalósulása, de nem — szeretetkötelék. A nemi erkölcs eltorzulásai, a szülő- és gyermekgyilkosságok sorozata, az Istengyermekség gondolatának elhomályosulása, mind arra mutat, hogy a misterium caritatis legfeljebb ha csira állapotában volt meg a régi pogány családi gondolatban, legfeljebb parázként izzott az átok salakja alatt. Amit ma oly természetesnek találunk a családi kötelék melegében, a szeretetnek abban a légkörében, amely a szobát, a házat otthonná teszi, nem egyéb, mint hosszú keresztény évszázadok kegyelmi kincseinek maradványa, lendület, amelyből hiányzik a hajtóerő, mint amikor a vonat még fut a síneken, ha gőzt már régen nem is kap, — a lendület azonban egyszer csak kifogy s a mozgás megáll.

Vájjon nem ezt a képet mutatja-e ma a családi élet válsága? Közhely volna sopánkodni a család szétzúllásán, és ez a szónoki emelvény nem közhelyek hangoztatására készült. De mégsem lehet egészen hallgatással mellőznöm azt a különös jelenséget, amelynek a művelt emberiség történelmének néhány még elég friss emlékü évtizedeiben tanúi voltunk, amikor a családi erkölcs és kötelék szárait egyre-másra bontogatták. Mert mit láttunk? A társadalomban időről időre kialakult egy közfelfogás, amely a családi kötelék szabályozásának meglévő értékeit terhesnek tartotta, megmozdult erre a törvényhozó és a társadalom közfelfogásához alkalmazkodva, leszállította a mértéket. De mire munkáját befejezte, már az új mérték is terhessé vált s élőiről kezdődött a lefelé licitáló játék. Így folyt az eszmény és norma versenytusa a lejtőn, míg végre odaért a kommunista rendszer eredeti házasságjogához, amelynek anarchiát keltő voltától még a legedzettebb istentagadók is visszariadtak immár.

S mindennek mi az oka, mindez miért van így? Mert a család borának tömlőjét nem küldik az úr szőlőjébe töltekezni, mert a család vonatjának kazánját nem fűtik mennyei kaló-

riákkal, mert a szeretet forrásától, az Istentől, egyre távolodunk kényelemből, értetlenségből, emberi dölyfből, — mit tudom? — a modern ember belső problémafáradtságából, — mindegy! Ő család, ó házasság, ó szeretet misztériuma — honnan meríts erőt gyengeségedben, támaszt ingadozásodban, vigaszt hajótöréseidben, honnan végy zászlót, inspirációt harcaidban — mert mint minden élet, te is harc vagy — honnan végy, ha nem a szeretet misztikus kötelékéből, a vinculum caritatisből?

Szeretet a családban

És most fordítsuk meg a kérdést, vajjon a Szeretetenyér, amely elindult útjára az Utolsó Vacsorán, hogy meghódítson minden népeket, keressen-e támaszt és lelhet-e segítséget a családban?

Isten gondolata, hogy közöttünk éljen, hasson a Kenyér, a szeretet köteléke és Istennek ez a gondolata a teremtett világban kell, hogy érvényesüljön. Abban a teremtett világban, amelynek törvényei szintén isteni gondolatok, s amelynek törvénykönyvében lapozva láthatjuk, hogy minden magasabbrendű fejlemény a szervesség jeleit tünteti fel, a fizikai világban éppúgy, mint a szellem világában. A szeretet sem kivétel. A szeretet Istentől jött, Isten ajándéka, de itt van e világon, e világra való, e világ útjait járja, e világ törvényeit követi, e világ törvényei szerint tudja csak áthatni a társadalmat. A szeretetnek is szervesen kell kifejlődnie, a szeretetnek is az alapokon, a sejteken kell a maga munkáját elsősorban kifejtetnie. Az a társadalom, ahol a családban nincs meg a szeretet, nem lehet a szeretet hazája. Botor gondolat volt, amely — nem is olyan régen — az emberszeretet, a humanizmus korszakát akarta földi paradicsomként megvalósítani és kiteljesíteni, de ugyanakkor megtagadta a szeretet két pólusát, az égit éppúgy, mint a földit. Krisztus áldozatját éppúgy, mint a természet egyetlen közösségét, amely a szeretet csiráját képes volt megőrizni, a családot Ennek a beteg elgondolásnak, ennek a balga kísérletnek árát fizetjük ma is. Palotát akartak emelni a szeretetnek, de alapjait üreges talajra rakták s a palota összedőlt.

S most itt áll a jelen a nagy feladat előtt: újra építeni a szeretet hajlékát. Ehhez az építómunkához egybe kell fogni azt az isteni gondolatot, amely a teremtésben nyilvánult meg, azzal az isteni gondolattal, amelyből a keresztfá és az Utolsó Vacsora áldozata született. A szeretetet, amelyről Szent Pál énekelte a legfelségesebb himnuszt, s melyet a világ kovászává tett egy maroknyi had, a szeretetet, melynek jegyében újjá aka-

runk születni, nem szabad csak érzelemnek tekintenünk, a szeretet eszmény is, — nemcsak lelkek egymásba felejtkezése, hanem program is, feladat, melyhez gyakorlati eszközökkel kell hozzányúlni, melyet megvalósítani, melynek bevehetetlen várat építeni: történelmi feladat, emberteremtői feladat.

Szeretet: a lélek kisugárzása, misztikus hullám, melyet titokzatos adó bocsát ki a lélek mélyéről, melyet egy más lélek mélyén dolgozó felvevő állomás vesz fel és vált át dalra. Vannak állomások, amelyek gyengébb felvevőképességűek, csak olyan hullámot tudnak felfogni, amelyet közletről bocsátottak ki, vannak, amelyek csak szűkebbi skálában tudnak rezonálni a különböző hosszúságú hullámokra s vannak, amelyek még a közeli rezgést sem értik, ha nem az ő hullámhosszukon szólal meg. S akik szembe szeretünk nézni a tényekkel, bevallhatjuk, ma a gyenge felvevőállomások vannak többségben, a felvevőgépek megromlottak, primitívek lettek, a lelkek gépezeten túlságos nagy pusztítás folyt a betűk és golyók ólmával. A történelem nagy műhelyében ma egyre kevesebb készül a valóban nagy sugárral, széles skálával dolgozni tudó felvevő és leadó állomásokból s ezek a ritka állomások magányos és csendes éjszakákon néha átsímak egymáshoz, de hovatovább már nekik sem telik többre, mint S. O. S. jelekre.

Egészséges nemzet csak egészséges családon épülhet fel

Még nincs helye a kétségbeesésnek, de várni sem lehet. Az idő sürget, inkább ma, mint holnap munkába kell állani a szeretet feladatának megvalósításához. Gátat kel vetni a bábéli zürzavarnak, amely a lelkek megértésének lehetőségét hovatovább elsorvasztja. Az első feladat: elejét venni, hogy akik ma még megértik egymást, holnap farkasok gyanánt törjenek egymásra, össze kell fűzni a szeretet misztériumának gyümölcsét, a családot a vinculum caritatis-isszal, át kell itatni az Eucharisziából eredő áldozatos szellemmel. A végvárat, melyekkel a szeretet országa a családban, a család intézményében rendelkezik, bevehetetlen erődökké kell kiépítenünk. Bevehetetlen erődde, mert apokalyptikus idöket élünk, a nemi szabadság nyílt destrukciójának seregei koránt sincsenek még verve s lehet, hogy a szeretet még kénytelen lesz visszavonulni a család végváraiba. De ki kell építeni azért is, hogy egészséges legyen az az építömunka, amely a tágabb család, a vérségi kötelékkel egybefűzött törzs, a faj és a történelmi család, a nemzet tagjai közt a szeretet parancsainak megvalósításán fáradozik. Harc! Ez a kiáltás hangzik el ma sokfelé és sokan elrettennek tőle, — mert csak azt látják, hogy itt is, ott is a

gyűlölködés miazmáit kavarja fel. De ne felejtjük el, hogy a harc hirdetése sokszor csak a tespedés tagadását érzékeltető divatos frazeológia, tüskés külső és negatívum, amely mögé belát a látni akaró szem, s amely mögött észre kell vegye a pozitívumot, a szociális gondoskodás formájában megnyilvánuló hatalmas építőmunkát, amelynek indokai között ott vannak katonapolitikai, célszerűségi szempontok is, de amelyen mégis csak ott ég Mária szeretetének, a szorgos és tevékeny szeretetnek a bélyege. S mi mindnyájan, akik a szeretet bármely művének csak tapsolni tudunk, reméljük és kívánjuk és imádkozunk érte, hogy ennek a munkának a hősei soha szem elől ne tévesszék, hogy a nagyobb szervezet egészsége előtt kell járnia a kisebb szerv egészségének: egészséges nemzet csak testben, lélekben egészséges családon épülhet.

Vérközösség a család, vérközösség az Eucharisztia. Az egyik a természet vérközössége, a teremtés gondolatának, a történelem értelmének, — a „teremtsünk embert” gondolatának a nemzedékek során átörökítője, formálásának, valórváltásának örök eszköze.

A másik az Isten és ember vérközössége: Krisztus véret önti belénk s így munkálja ugyanazt az emberteremtői gondolatot. Itt a mélyebb kapocs, itt a közösség, amely egybefonja a *mysterium fidei*-t és a *mysterium caritatis*-t.

Vér — ez a szó itt nem átok, hanem áldás. Ez a szó itt nem szörnyűség és nem halál, hanem édes odaadás és élet. Vér itt nem gyilkolásra omlik, hanem életet ad. Vérpatakon úszik a történelem hajója, e patakot vér kell, hogy táplálja. Megadatott nekünk, hogy ez a vérpatak ne Kain gyilkos tettéből, hanem az Isteni Bárány vérontásnélküli véráldozatából fakadjon!

S ezért méltán ünnepelhetünk!

Három frontharcos erény

Az Országos Frontharcos Szövetség gyűlésén
elmondott beszéd 1938 június 12-én

Frontharcosok! Bajtársak! Itt vagyok köztetek, régi bajtársak között s amint itt állok, úgy érzem magam, mint *a hazatérő gyermek*. Lefoszlik rólam minden kéreg és lehámlik minden máz, mert itthon vagyok és úgy beszélhetek, ahogy testvér beszél a testvérehez.

Húsz év előtti emlékek elevenednek fel bennem, s az emlékvilágba visszaszállni szép. Szép akkor is, ha ez a történet, amelyre emlékezünk, telve volt megpróbáltatással, amikor átéltük. Három nap múlva éppen húsz esztendeje lesz annak, hogy egy meleg nyári éjszakán a Piave partján megbődültek az ágyúk és négy óra hosszat ontották a gránátot az ellenséges állásokra, amikor egyszerre döbbenetes csend szállt a vidékre. De utána egetverő ordítással ezer és ezer magyar férfi dobta át a magas töltésen a hajókat és csónakokat és ment szembe a halállal a folyón. Hajók és csónakok pusztultak el s úsztak le, hősi halottakat víve a megáradt folyó sodrában, — de átjutottunk. Ugyanezt élte meg ti is, élte meg mindnyájan, ki a Doberdón, ki az Isonzónál, ki a Kárpátok téli varázslatában vagy egy selymes fényű lengyel délutánon. De mindnyájan ugyanezt értük meg s ez a közös átélés, ez a közös emlék fog össze bennünket. Nemcsak összefog bennünket, de megadja' nekünk a jogot, nem arra, hogy apró kis előnyöket csiholjunk ki magunknak, hanem arra, hogy a mi áldozatos frontharcos szellemünknek és fegyelmünknek a bélyegét rányomjuk a magyar életre.

Önfeláldozó hazaszeretet, kötelességteljesítés és önzetlenség

Ezért jöttem ide szívesen. De szívesen jöttem azért is, mert *a frontharcos szellemben látom megelevenítve azokat az erényeket, amelyekre szüksége van a nemzetnek*. Ezek a frontharcos erények az *önfeláldozó hazaszeretetet, a kemény kötelességteljesítést és az önzetlenséget*.

Sokan talán azt mondják, hogy ma békeidőket élünk és a békében nagyobb szükség van a polgár csendes szorgalmára,

gondos takarékoságára és békét kereső nyugodtságára. Igaz, ezek is polgári erények, de ma mégis azt vallom, azt hirdetem, hogy a frontharcos erényeknek még ilyen időkben is nagyobb becsük, nagyobb értékük van.

Szükségünk van önfeláldozó hazaszeretetre, mert számunkra, magyarok számára, még nem ért véget a küzdelem. Küzdenünk kell a külső és belső magyar igazságért, küzdenünk kell annak a szerepnek biztosításáért, amelyet a történelem a magyarságnak szánt ezen a vérrel áztatott földdarabon és küzdenünk kell azért, hogy ez a hon úgy legyen berendezve, hogy minden fiának valóban édes otthona legyen. Ezt csak úgy érhetjük el, ha önfeláldozó hazaszeretetet hat át bennünket és ha ráismerünk annak a sorsnak a fontosságára és egyben tragikus szépségére, amelyet nekünk szánt a történelem forgandósága. Hiszen azt lehet mondani, hogy 1914 óta néhány röpke év álvirágzásától eltekintve, szakadatlanul küzdünk. Küzdöttünk hol a lövészárokban, hol az élet gondjainak őrlő malmában. Erőt csak az tud nekünk adni, ha a hazát történelmi távlatból szemléljük, ha a hazának a történelmi képe áll szemünk előtt, a hazáé, amelynek ölében pihennek a mi őseink és amelyben születésre várnak késő utódaink, ha látjuk, hogy a nemzedékek végtelen láncolatában a mi mostani nemzedékünk nem egyéb, csak apró láncszem, amelynek fontossága eltölpül az egész lánc fontossága mellett. *Mit jelent egy nemzedék szenvedése, ha az egész nemzet boldogul?* De kicsinyességünk mellett mégis rá kell eszmélnünk arra, hogy milyen fontosak vagyunk mint láncszem is. mert ha egyetlen láncszem kettétörik, meghasad, vége az egész láncnak. *Egyetlen nemzedék nem nyerheti meg a nemzet örök csatáját, — elveszíteni elveszítheti.*

„Akkor a menetelésben több kockázat volt, mint ma a vezérkedésben“

Bennetek megvan! a biztosíték, hogy ez a nemzedék nem fogja ezt a harcot elveszíteni. Ellenség nem állt ennek a hazának a földjén, amikor az ármány és a túlerő a központi hatalmak frontját szétörte. Ti megtettétek a kötelességet és ez biztosíték a jövőre is. Megtettétek a kötelességet, példát adtatok arra, hogyha újból vérzivataros idők törnek a nemzetre, mikép kell állni a harcot.

De példát kell adnotok és példát tudtok adni most is — másban is. Példát kell adni és példát tudtok adni abban, *hogy a rendet és fegyelmet hogyan kell megtartani akkor is, ha né tán kisebb-nagyobb mellőzések érnének.* Példát kell adni és példát tudtok adni abban, hogyan kell napi gondokkal küzdve

mégis a nemzet érdekében dolgozni és helytállni. S példát fogtok adni akkor is, hogyha eljön az idő, hogy a vezetést átadjuk az új nemzedéknek. Félre fogunk állni az öregek helyére, hogy tapasztalatainkból tanácsot kovácsoljunk számukra, a cselekvést pedig átengedjük nekik, az új harcosoknak. De addig, amíg ez bekövetkezik, bármilyen értékes és tehetséges — hála Istennek — ifjú nemzedékünk, a legfőbb kötelességet: *hogyan kell a hazát fenntartani és átalakítani a jövőre, legalább olyan jól tudjuk mi is. Abban az életkorban, amikor ma sokan vezérkedni akarnak, mi meneteltünk, fegyelmezetten meneteltünk, pedig akkor ál menetelésben több kockázat volt, mint ma a vezérkedésben!*

Fantáziátlan fantaszták és magyartalan magyarok

Frontharcos Bajtársak! Nem elég példát adni a kötelességteljesítésben, hanem, *ha szükséges, erőt kell mutatni, hogy a kötelességet mással is megtartassuk.* Nemcsak érezzük, tudjuk is, hogy ez a képesség megvan bennünk, mert a régi rohamok lendülete még nem veszett ki belőlünk és *a zászló alatt való menetelésben még sokáig nem fáradunk ki. Ez a tábor mindig készen állt arra, hogy mutassa az utat, de arra is, hogy a tévelygőket a helyes útra ráterelje és nem fog engedni erről az útról letérni senkit, aki a nemzetet ingoványba akarja vezetni. Ez a tábor példaadással, oktató, szerető szóval, de, ha kell, imponáló hatalmával fogja érvényesíteni erejét.*

Keresztény és nemzeti volt ez a tábor mindig és szolgálta a népi egység jegyében való megújhodást. Keresztény, nemzeti és népi fog maradni ezután is s arra kérlek benneteket, *ne engedjétek azt, hogy soraitok közé befurakodjanak oda nem való elemek, akiknek nagyon rosszul áll a keresztény és nemzeti meÜdöngetés.* Ne hallgassatok a csábításokra, akár milyen bülbül-szóval jelentkeznek, ha olyan berkekből jönnek, amelyekből húsz évvel ezelőtt a „Nem akarunk katonát látni” sakál-üvöltésével törtek a nemzetre. *De azt se engedjétek, hogy megbontsák soraitokat a világot hatalmi vágyaik torzító tükrében néző fantáziátkm fantaszták és magyartalan magyarok.* Ez a tábor felismerte azt a keresztény utat, amelyen a nemzetnek haladnia kell és követni fogja azt. Meg vagyok győződve és tudom: *ezen az úton elvisszük a nemzetet a megújhodásra, a győzelemre.*

De él bennetek, Bajtársak, a harmadik frontharcos erény, *az önzetlenség.* S ezt vájjon hol lehetne jobban megtalálni, mint nálatok, akik otthagytatok családot és otthont, kockáztattatok életeteket s tettétek mindezt nem pénzért, jutalomért, hanem a szívekben élő erkölcsi parancsnak engedelmeskedve.

Nem tették hiába, mert magatoknak és a nemzetnek soha el nem vesző erkölcsi tőkét gyűjtöttetek. Tudom jól, hogy ez a tábor nem akarja ezt az erkölcsi tőkét aprópénzre váltani.

Becsüljék meg a tűzharcos eszmét!

Ha valami kívánsága van, az csak annyi, hogy megadják nem is annyira neki, hanem a tűzharcos eszmének a megbecsülést, mert nincs destruálóbb, mint az a tudat, hogy az, aki becsülete után a legfőbb javát, az életét tette kockára, a megbecsülésben, a jogos érvényesülésben háttérbe szorul. A köz-igazgatásnak, épügy, mint a társadalomnak üzenem erről a helyről, hogy *becsüljék meg a tűzharcost*, mert ez a tábor, amelyhez tartozónak érzem én is magamat, *nem fámán egyebet, mint azt, hogy emlékezzenek rá, mit tett a hazáért*. Ez a tábor nem akar illetéktelen előnyöket kicsiholni magának abból, hogy kint volt a frontokon, hanem törvényes] jogai mellett csak azt kívánja, hogy ahol egyenlők az adottságok, a feltételek, a képességek és a tudás, ott azoknak a szíve, akiké a határozás joga, feléje dobbanjon. Ezen a szép ünnepen, amikor először állok itt előttetek, nem akarok ennek a beszédnek keretébe apró-cseprő gondokat és bajokat belefűzni. Ezekről már beszéltem és a honvédelmi miniszter úrral együtt beszélünk s beszélni fogunk még sokszor a ti vezetőségetekkel. Csak annyit mondok, hogy ez a tábor éppen azért, mert együtt voltunk kint a fronton s éppen azért, mert azokkal az erényekkel ékeskedik, amelyeket említettem, *nálunk Örömeivel és gondjaival mindig tárt ajtókra fog találni*.

Frontharcos Bajtársak! Ha elmúlik ez a mai ünnep és ti visszamentek holnap a küzdelmes életbe, a ti őrhelyetekre, ne felejtsetek el azt, amit a háborúban tanultatok: *mindig a hajnali órák a legveszélyesebbek. Most is dereng. S ti vigyázzatok kettőzött figyelemmel és éberséggel figyeljetek őrhelyeteken, hogy a reggel mire felvirrad, egységes, erős, egészséges és fegyelmezett nemzetre ragyogjon*.

CSODA TÖRTÉNT SZEGEN ...

rádiószózat a Kormányzó Úr hetvenedik
születésnapján, 1938 július 18-án

Magyar Testvéreim!

Az első magyar embert köszöntöm: az ország főméltóságú Kormányzóját, aki a mai napon töltötte be életének 70-ik esztendejét. Köszönti velem együtt a nagy magyar családnak: a nemzetnek apraja-nagyja a férfit, aki közel 20 éve viseli erős vállain a „pater patriae”, a hasza atyjának nehéz gondjait és felelősségét. Tisztelettel hajlottunk meg az ő legmagasabb kívánsága előtt, hogy az ország, amidőn e najpon emlékezik, mellőzzön dísz és (külsőségeket. Szíve mélyén azonban ünnepe van ma minden magyarnak és az egész nagy magyar család e pillanatban az emberi elme egy csodálatos találmánya segítségével hallja és lélekben együtt mondja a köszöntést, amely az ország fővárosából száll most az est csendjében fűvő magyar földek felett a kenderesi ősi fészek felé.

A nemzet örök küzdelmében a világháborút átélt magyar nemzedéknek óriásiak a feladatai. *Előbb a romokat kellett eltakarítania, majd egy új, szebb, gazdagabb hajléknak a felépítésébe fogott bele.* A munka sürget; rohan a világ s e rohanásban a magyarnak nem szabad elmaradnia. *Feszüljenek hát az idegek és izmok, forogjon szakadatlanul minden kerék, éjjen a munka láza minden magyar lélekben!*

A nemzet életosztöne megtalálta a vezért

De néha mégis jó ünnepet tartanunk. Szükségünk van pihenőre, szükségünk van ünnepre, mert a munka köznapjainak forgatagában őrlődik és szürkül a lélek s ezt a lelket friss energiákkal, ragyogó színekkel az ünnepek töltik, meg.

Ünnep: számvetést is jelent, visszapillantást a múltra; tanulságok merítését, ha hibáztunk, de büszke elégtételt is, ha jól végzett munka eredményeire tekinthetünk.

S ezen a mai ünnepen nem kell félnünk a számvetéstől. Két évtizedre sem kell visszaszállnia az emlékezetnek. A viharokban oly gazdag magyar történelem lapjain alig találni párját annak a megpróbáltatásnak, amely a nemzetre zúdult.

amikor az elvesztett világháború rombadöntötte boldogabb nemzedékek nagy magyar alomvárait s a vérvesztéstől félig ájult csonka nép egy idegen bódulat gőzében tévelygett e földön. A hagyomány csak arra szolgált, hogy gúnyos élcet faragjanak róla, a tekintélyeket a rágalom sarába rántották, az erkölcsi értékeken lábbal tapostak s a nemzeti lelek szétszülése a nemzettestet is egyre erőtlenebbé tette. A nemzeti munka gépezete már-már alig forgott s a szántóföldek tőszomszédságában az éhínség ütötte fel a fejét.

A legjobbak lelkében Vörösmarty szörnyű víziói, a nemzet sírjának rémképei (kísértettek. De meet már tudjuk, hogy a magyarok Istene nem akart minket elveszíteni. *A nemzet életösztöne feltámadt s — mint annyiszor már a történelem során — megteremtette a vezért,* megadta a szilárd pontot, amely körül testet ölthetett a magyar akarást és megszülethetett a magyar akarásnak új eszköze: a nemzeti hadsereg.

Csoda történt lent Szegeden: a semmiből élet lett. Felcsillant a kristály, amely köré ki tudott jegecesedni az új magyar élet, felcsillant a kristály, amelynek sutfártörésében a magyar színek hamisítatlan tisztaságukban jelentek meg. Mert ne felejtjük el, magyar Testvéreim, hogy ez a szintiszta magyarság az a mágnes, amely valamennyiünket vonz, összefog és egységbe kovácsol.

Feltűntek Szegeden Horthy Miklós katonái és megváltozott egyszeriben a magyar Glóbusnak a képe. Csüggedés, kishitűség, lemondás, melyet a legjobbaknál! egy-egy keserű, de múltó fellohbanás tarkázott, ez volt a magyar élet alapszíne a sötétség eme hónapjaiban. Most egyszerre hittél télt él minden lélek, hittél, bizalommal és reménykedéssel. S mindez, mert egy központi forrásból áradni, bugyogni kezdett a nemzet minden fia felé a jövőbe, a feltámadásba vetett erős, törhetetlen s a maga gondviselésadta erejében bízó hit. *S ez a hit azóta ts árad szerte a kormányzói szék magasságából, élteti, táplálja és fel-felrázta ezt a mi hevülni, lelkesedni, de hamar elkeseledni is tudó fajtánkat.*

Új lángolásnak indult a magyar férfierény

Nézzünk más (képet: maroknyi kalandor s egy félrevezetett töredék magához ragadta a hatalmat s a nagy többség ájultan hever előtte. De jött pár bátor férfi *élén a magyar hadsereget újjáteremtő fővezér s az elcsüggedt szívekben új lángolásnak indult a magyar férfierény, a bátorság s az önfeláldozó hazaszeretet.*

A nemzeti sötétség napjaiban mily nyomorúságosak vol-

tak célkitűzéseink! Kiki a holnapra gondolt s a holnapután már nem merte kémlelni... Megszűkült látóhatára e alig vette észre, hogy a megszűkült látóhatáron túl egyik darab a másik után törik le a haza testéből. De az első katona-nótával, amely a felszabadításra induló nemzeti hadsereg katonáinak ajkán felgyűlt, *új értelmet kapott az élet, új célok tárultak fel, glédába álltak ismét az egyéni sorsok, hogy együtt meneteljenek a közös célok felé.*

Ő hogyan, voltak e nagy megújulásnak is ábrándkergetői, az erővel számot nem vető kalandos lelkesedői, de *a vezért nemcsak szívvel áldotta meg az ég, hanem bölcsességgel is és az adottságok bölcs mérlegelésével biztos kézzel szabott irányt és emelt korlátot ott, ahol azt a nemzet érdeke megkívánta.*

Széthúzás tépte a nemzetet, mint már annyiszor az évezredek történelem sötét lapjain. S ime, *alig egyikét esztendő alatt kiépült a nemzet erőit egységbe foglaló rendszer, új fényt kapott az ősi magyar alkotmány s egy nagy magyar szívnek a kormányzói székéből áradó szeretete előtt elhallgatott a gyűlölködés.*

Tekintély és szabadság az emberi lét két pólusa. Természetes feszültség van közöttük, amelyet megszüntetni nem lehet úgy, hogy az egyik pólust eltüntetjük, mert akkor elsorvad, elcsenevészedik a társadalomnak az élete. *Boldog az a nemzet, boldog az a kor, amely e hét pohost úgy tudja egymáshoz állítani, egymáshoz arányítam, hogy a feszültségből ne romboló villámlások törjenek élő, hanem életet adó áramlás induljon meg.* A magyar államvezetésnek a művészete épp abban áll, hogy történelme folyamán oly gyakran meg tudta teremteni ezt az egészséges éltető áramlást.

S ha azt kutatjuk, mi lehet az oka, hogy minden külső csapás a történelmi igazság vak elfordulása, s annyi napi kenyérgond közepette ebben az országban mégis a nyugalom derűje és optimizmusa él a lelkekben, a megoldást ott találhatjuk meg, hogy *a nemzeti megújulás óta a tekintély és a szabadság egyensúlyát egy csodás találkozás biztosítja és erősíti egyre, a szabadságot szerető tekintély és a tekintélyt szeretve tisztelő szabad nép találkozása.*

Mert bírálhatjuk, ostromozhatjuk, a mi magyar fajtánkat, de egyet ne felejtünk el: *ez a nép amennyire szereti a szabadságát, annyira tiszteli, annyira vágyik az erő és tekintély után is.* Erő nélkül nem lehet boldogulni, az épp úgy kell, mint a lélek, a hit. Erő csak ott van, ahol egység van: *egység pedig csak ott várnak, ahol igazi tekintély van, amely nem mondva-csinált üres keret, de nem is az ökölnék az erőszaka, hanem erős kéz, amelynek ereit simogató meleg szív táplálja vérrel.*

Áldja meg a Teremtő a mi Kormányzó Urunkat

Erős kéz, igen, ilyen erős kéz tartja immár 18 esztendeje kezében a kormányt s én azt hiszem, nemcsak e nemzet, de az egész világ kezd tudatára ébredni, hogy *ennek a nemzetnek a hajója, mióta ez az erős kéz van a kormányon, nyílegyenesen halad a maga útján.* Ő, voltak e közel két évtized alatt is csillogtalan éjszakák és sűrű ködök, de a hajón mégis eligazodást talált, mert az ő magyar lelkiismeretének csalhatatlan iránytűjét követte.

Ott áll most is a kormány rúdjánál töretlen, friss erőben hittel, messzenéző bizalommal. Ott áll a legmagasabb polcon, amelyet nem keresett, de amelyre elhívták és mivel elhivatott, *tudta, hogy ez kötelesség és vállalta.* S azóta példát ad és példájával elkötelez mindnyájunkat, hogy higgyünk e nemzetben, bízunk jövőjében és tegyük meg mindenben, mindenhol kötelességünket.

Ő maga mondotta országlása tizedik évfordulóján, hogy mit vár el minden jóérezsű magyar embertől: *hitet a nemzet életerejében, harcot a kétkedés ellen, bizakodást a csüggedéssel, szembeszállást a mindent lekicsinyléssel szemben. A haza iránti odaadó kötelességteljesítést; az önzés leküzdését, amikor a haza áldozatokat kíván; az egyéni és osztályérdekek félretételét, amidőn a nemzet egyetemes javát kell szolgálni; összefogást a széthúzással, összetartást a pártoskodással szemben.*”

Amikor ünnepi ajándékol azt a hűséges szent Ígéretet ajánljuk fel néki, hogy ezeket a mindig időszerű szavait szívünkbe vessük, *megfogadjuk és követjük, arra kérjük a 'Teremtőt, áldja meg a mi főméltóságú Kormányzó Urunkat és 'az ő szeretteit mind a két kezével és engedje meg, hogy az ő bátor, bölcs és biztonságos országvezető erejének csorbítatlan birtokában még sok-sok évig álljon felettünk és haladjon előttünk, mint a magyar fajta államvezető és államfenntartó Géniusának gondviselészerű küldötte.*

Szent István, fajtánk ragyogó fia

Ünnepi beszéd a Szent-István év megnyitása
alkalmából 1938 június 25-én

*Főméltóságú Kormányzó Úr! Igen tisztelt Országos
Bizottság!*

Önmagát becsüli meg a nemzet, amely nagyjait tiszteli és a jelen gondjait feledni tudja, hogy a múltat ünnepelje. Negyvenkét esztendeje, hogy ez a nemzet ünnepévet szentelt a legendás honszerző Árpád emlékének és most ismét ily ünnepi esztendő virradt ránk, ünnepi esztendő, amely a birodalomalapító *Szent király emléket* idézi és egyesíti a nemzet minden fiát minden idők legnagyobb magyar állami férfianak tiszteletében.

Ennek a tiszteletnek a tüze nem szorul mesterséges szításra. Él tisztelet mindig a magyar léleknek a mélyén, felzúgott a pásztorát vesztett nyájnak kereső, kutató fohászában, de oly mélységesen tudatossá a történelem folyamán talán még soha nem vált, mint most, amikor újra megnehezült az idők járása a magyar felett.

Válaszútra került a nemzet

Betegnek fájdalmát beteg, szegénynek gondját szegény érti meg legjobban. Csoda-e hát, ha most, *mikor a válságok sorát éli nemzedékünk, elevenen áll előttünk annak a válságnak képe, amely az évezred-forduló táján a magyarságot meglátogatta.* A honfoglalás katonai művelete lezárult, a Kárpátok medencéjében úr lett a magyar, de otthont, biztonságos fészket berendezni magának még nem tudott. A birodalomalapítás nehéz feladatainak megoldására a vándorlások századaiban kialakult életformája nem felelt meg. Ellentétes fejlődési irányok ütköztek egymással. A harcos kalandvágy és a békés művelődési törekvések sehogyan sem fértek össze. Régi nomád szokások és már a régi hazában megindult szilárd megtelepedési törekvés, kóbor pásztorokodás formájában végbemenő állattényésztés és a földművelő foglalkozással kapcsolatban kifejlődött magánbirtok, ősi pogányság és terjedő kereszténység

állottak egymással szemben. A vándorlás idején megfelelő laza törzsszervezet a megtelepedési törekvések korában megkönnyítette ugyan idegen elemek csatlakozását és beolvadását, de ugyanekkor egy nagyobb veszélyt, a *szétesés veszedelmét* is felidézte. E feszültségek feloldását sürgette a nyugati kalandozások vérvesztése és Augsburg kudarca. A lelkek mélyén talán öntudatlanul, de egyre erősebben élt a vágy a nemzet fennmaradásának biztonságot nyújtó, szilárdabb, kijegecesedettebb társadalmi és gazdasági rend után. *A magyarság válaszüire került.* Lehetetlenné vált, hogy a társadalmi és gazdasági életformáknak, az erkölcsi felfogásoknak és a politikai irányzatoknak ezek az ellentétei megoldatlanul álljanak egymás mellett. Az ellentétes erők megemésztették egymást, irányvesztetten állt a nemrég diadalmas fiatal nép az európai kultúra határán, a bomlás vészeli fenyegették mint annyi más elődjét, amely a Kárpátok koszorújában nyomtalanul veszett el.

Vezérlő csillag kellett a magyarnak és az Űristen megajándékozta ezzel a csillaggal, o *legnagyobb ajándékkal, amelyet a magyarság a történelem során a Gondviseléستől kapott.* Látnokra volt szükség, akinek szeme áthatolt a zűrzavar ködén s aki az örökkévalóság vártájáról tudja a nemzet útját áttekinteni. Ennek a látnoknak oly magasra kellett emelkednie, hogy az Űr közelsége megperzselje és pályáján mint bolygó az istenség napja körül keringjen. *Szentnek kellett lennie,* mert csak a szent istenközelsége meríthet minden tudás és minden energia kútforrásából annyit, amennyire szüksége volt a reá váró emberfeletti feladatok megoldásához. Az örökkévaló titkok ölen álmat várt, meglátta a jövőt, felismerte, hogy e jövőben mi az, ami a múlton épülhet fel s felismervén, meg kellett önmagában találnia az energiát, hogy a múltból azt, ami meghalt, eltemesse. *Ízig-vérig magyar volt Szent István, fajának ragyogó fia,* akinek ezt a temetést először a saját lelkében kellett elvégeznie. De elvégezte, mert tudta, hogy a nemzet, ha a történelem országútján haladni akar, nem válhatik halottakat kísérő temetési menetté.

Saját lelkében átélte István *a múlttal való szakítás nagy tragédiáját.* Ezt a tragikus csatát önmagában csak úgy nyerhette meg, hogy lelkét új, feszülő energia, nagy megújulás töltötte el: a keresztény hitnek a felvétele és mélységes átélése. Tudta, hogy a nemzetnek ugyanezt a csatát kell önmagával megvívnia, hogy a múlt gyarlóságait levetni és építő elemeit új egységbe összefoglalni csak akkor lehet, ha *a nemzet rálép a krisztusi igazság útjára* és onnan merít friss erőt a maga történelmi hivatásának birodalmi megalapozásához. Megérezte és helyesen érezte, hogy a kereszténységnek a befogadása, az

erkölcsi és világnézeti válságnak az igaz irányban eldöntése magával fogja hozni az összes többi ellentétek fokozatos feloldását is.

A fegyverek győzelmét a lelkek átalakulása követte

Szent István művének ez volt legmerészebb, legkockázatosabb lépése, mert vele szemben könnyű volt csatasorba állítani minden sértődött dacot, minden hagyományt, minden ösztönös aggodást, mely a megújulásban a lényeg elvesztésétől tartott. És ha a Szent István király arcán már a belső harc is megkeményítette a vonásokat, a vér, amelyet ontani kellett, még mélyebbre szántotta a barázdákat. Koppány, Ajtony és Gyula legyőzése a három állomás. Néhány év műve volt ez. A gyors cselekvés igazolja, hogy *István világosan látta útját*. Nem alkudott, nem tétovázott. A belső csata, amelyet önmagában megnyert, megkönnyítette számára, hogy a külső harcot felvegye. De ezzel véget 13 ért az erőszakos beavatkozás és tevékenységét terveinek békés megvalósítására összpontosíthatta. S itt jött művének, talán legnehezebb, a gyakorlati alkotás nehézségeit ismerő számára csodálatra legméltóbb része.

Apostolnak kellett lennie, a hitet terjeszteni és a hitet megkedvelteim népével, mert *a győzelem, amelyet fegyverei arattak, nem lehetett tartós, ha a lelkek átalakulása nem követi*. És ha ez a mű nem is jár rögtön sikerrel, — mert hiszen voltak a pogány múltnak későbbi fellobbanásai, — a munka, amelyet István és az ő térítői végeztek, mégis szilárd alapozás volt; maradandóságát még ma is hirdeti az: a mélységes ragasz, kodás a kereszténység iránt, amely ritka fényvel ragyog éppen napjainkban történeti keresztény egyházaink valamennyiében. Az a bizalom, amellyel István önmagát és a maga népét a keresztény igaz Isten szolgálatába állította, nem hozott számára csalódást. *A kereszténységgel népéből nemcsak új népet formál, nemcsak európaivá tette, hanem jelentős lépéssel közelebb hozta a törzsi és faji elkülönüléshez a nemzet egységének kialakítása felé*. A nemzet eredetre különböző etnikai csoportjai, honfoglaló magyar törzsök, kabarok, bessenyők, itt talált szláv és germán maradványok között a kereszténység teremtette meg az igazi egyesítő kapcsot, amely a maga gyakorlati hatását már a kereszténység végső megszüárdulása előtt is éreztette.

Nemcsak a lelkiek szempontjából, hanem politikai szempontból is forradalmi jelentőségű változást jelentett tehát a kereszténységnek felvétele és elterjesztése. Forradalmi jelentőségűt, de nem forradalmi úton végbemenőt. A kóbor pogány

népből európai keresztény nemzetté válás talán éppen azért sikerült, mert *bölcs, higgadt, de elszántan erélyes cselekvésnek volt az eredménye és nem forradalmi lendületnek esetleges terméke*. A múltból csak az veszett el, ami nem volt életképes és ami — ha megmarad — csak bomlasztó elemet jelenthetett volna. *Az őсібől, a hagyományból, a sajátosan magyarból, ami csak átmenthető volt, megmaradt*; megmaradt az ősi társadalmi és gazdasági szervezet, megmaradtak a magyar lelkiségben gyökerező jogszokások, nemcsak megmaradtak, hanem kovászul szolgáltak az új intézmények meghonosodásánál és magyarrá válásánál. Ki ne ismerné az Intelmek bölcs tanítását, amelyben a magyar szokások követését hagyja meg fiának nemcsak azért, hogy saját népe becsülje, hanem azért is, hogy az idegenek közt dicsérjék. Mert jól tudta a szent és bölcs király: *nincs nagyobb tévedés, mint azt hinni, hogy az idegen megbecsüli, aki elhagyja ősi szokását* azért, hogy az idegent utánozza. Hízélgő szó és jutalmak koncul dobása sokszor csak megvetést leplez.

„A tanács teszi a királyt”

Az apostol, a térítő, a nemzetet kovácsoló politikus egyben nagy nevelő, nagy tanító is volt. A kereszténységnek és a magyarságnak egybeforrását szomjúhozó lelke a Nyugaton már kialakult keresztény civilizációnak anyagi és szellemi kincseivel is meg akarta ajándékozni nemzetét. A kolostorok mellett iskolákkal látta el az ország különböző részeit, de ugyanakkor a nemzet gazdálkodásában is új korszakot nyitó változásokat vitt végbe. Ha hozzá vesszük, hogy mindezek mellett egy az akkori kor értelmében *modern közigazgatásnak* alapjait vetette meg, olyan alapokat, amelyeken később kiépülhetett az ősi önkormányzati szellem hatása alatt a magyar közigazgatásnak százados rendszere, csak az a csodálkozó kérdés támadhat ajkunkon, hogyan volt lehetséges mindezt a munkát egy emberöltőbe sűríteni, hogyan lehetett mindezen mélyreható újításokat nemcsak kitervezni, hanem az akkori közlekedési lehetőségek és az akaratátvitel akkori eszközeinek kezdetlegessége mellett végre is hajtani? Micsoda tántoríthatatlan céltudatosság, tévovázást nem ismerő elhatározóképeség, minő gyors áttekintés és fáradhatatlan erély kellett, hogy lakozzék ebben a tüneményes emberi jelenségben, hogy négy évtized munkája után egy új ország gazdagítsa Európa térképét, egy *új birodalom*, amelynek alapjait küencszáz esztendő sem tudta megingatni?

S ennek a gigászi feladatnak a hordozója távolról sem volt zsarnok. Csupán *nagyon és alázatosan tudott engedelmességni az Úrnak* s ezért tudott olyan fenségesen és ellentmondást nem tűrően parancsolni. Nem volt rideg, de érzelmeit a nagy Isten-

élmény fogta össze, és szeretete a kötelesség szűrőjén át csordult népe felé.

A lángelme szerénységével tisztelte a bölcs tanácsot, ő, a legnagyobb alkotó király, akinek bölcsesége minden biztonnal túlszárnyalta kortársai szellemi képességeit, hagyja fiára a szavakat: „*A tanács teszi a királyokat.*” íme a nagyság, amely nem szédül meg önnön méreteitől, amely *az igazságot keresi hajthatatlamd*, keresi mások, a nálánál kisebbek szavában és ha úgy látja, hogy az örök értékek mérlegén megvan az igaz súlyuk, követi is.

A bölcs tisztánlátásának és a bátor cselekvésnek, a férfias erőnek és az életszentségnek, a látnoki adománynak és a realitások higgadt mérlegelésének, az *emberfeletti fenségnek* és a mindent kiegyensúlyozó alázatnak ez a csodálatos találkozása soha nem ismétlődő jelenséggé teszik.

Tündöklő csillag ő a magyar történelem firmamentumán, amelyet kíván a magyar, kíván tanulságként, kíván és új dicsőséget kereső vándorlásának közvetítő ösvényein meg-megújuló csodaként meg is talál örök útjelzőül.

Jobboldali életszemlélet

A Jogászok Segítő és Tudományos Egyesületében
tartott előadás 137 Január 26-án.

Előadásom némi csalódást fog talán okozni azoknak, akik azt várják, hogy praktikus elhelyezkedési tanácsokat fogok adni annak az ifjúságnak, amely jogi tanulmányait végzi, tanácsokat, hogy miképpen helyezkedjék el a magyar társadalomban és főleg annak gazdasági szektorában. Céloom nem az, hogy kiélezzem és felsoroljam azokat a nagyobb és kisebb jogi természetű feladatokat, amelyek a magyar gazdasági élet előtt állanak és hogy megmutassam, hogy ezeknek a feladatoknak a megoldásában hol, mennyi és milyen képzettségű jogászra van szükség, hogy tehát a jogi fakultás mai és jövőendő hallgatói szempontjából milyen felvevőképessége van a magyar közgazdasági életnek. Ami szemem előtt lebeg, általánosabb, elvontabb cél. Beszélni az én kedves fiatal kollégáim előtt arról, hogy *a mai kaotikus kavargásban, amely a 'politikai eszmék, társadalom, szervezési irányzatok, sőt az általános értékítéletek terén világszerte mutatkozik és amely alól a maroknyi magyarság sem vonhatja ki magát, milyen szerep vár a jogászságra, milyen feladatok megoldása hárul a vállaira és hogy ennek a beszélgetésnek keretében különös figyelemmel legyenek gazdasági vonatkozásokra.*

Mielőtt a téma kifejtésébe fognék, előre kell bocsátanom, hogy a „jogászság” kifejezést nem a főiskolai életre vonatkoztatva használom, tehát nem csupán a jogi fakultásokon tanuló diákságra gondolok, másfelől nem is azokra csupán, akik a szó komoly értelmében megérdemlik a jogász elnevezést, tehát, akik alapos jogi képzettséggel és tapasztalattal rendelkeznek és így az életben jelentkező elvont és gyakorlati jogi problémák megoldására hivatottak — és itt közbe kell vetnem, hogy magamat nem számítom ezek közé, mert hiszen életem folyása elszakított a jogi problémákkal való foglalkozástól —, hanem *jogászság alatt értem — mind a par excellence jogászt, mind pedig a jogot tanuló ifjúságot* beleértve — mindazokat, akik jogi tanulmányokat folytattak és a tanulmányok folytán különös színezést nyert lelki habitussal járnak az élet útjait.

A jobboldaliság három lényeges eleme

A közélet ma két jelszószerűen visszatérő ellentét hangoztatása körül zajlik: *jobboldaliság és baloldaliság az egyik, individualizmus és kollektívizmus a másik.*

Mi a jobboldaliság, mi a baloldaliság? Mik a lényeges ismertető jelek, amelyek folytán valamely politikai irányzatra, társadalmi programra, életszemléletre rá lehetne mondani, hogy jobboldali, vagy baloldali? Miben látom azokat a kritériumokat, amelyek feljogosíthatnak rá, hogy ezt, vagy am azt a politikai vagy társadalmi megnyilvánulást jobboldali, vagy baloldali jelzővel merjem illetni?

A *jobboldaliságnak* az ismertető lényeges elemeit a következőkben vélelem megpillantani: *1. a történeti életszemléletben, 2. a társadalmi szervezet messzemenő differenciáltságának, tagoltságának posztulátumában, 3. az emberi természet dualizmusának érvényesítésében.* Ezek a kissé homályos szavak természetesen bővebb kifejtést igényelnek.

Történeti életszemlélet

Mi a *történeti életszemlélet*? A jobboldaliság az emberi közösségeket, mint történeti alakulatokat fogja fel, nem izoláltan szemléli a jelen keresztmetszetét, nem tudja a jelent okoskodásainak, vágyainak és törekvéseinek kiindulópontjává tenni, hanem gyökereit kutatva, messze és mindig messzebb kíván visszanyúlni a múltba. *A jelent a múlt erőinek organikus eredőjeként tekinti,* merít a múltból* okul belőle, táplálkozik belőle, tiszteli és szereti és mert szereti, hasonlítani próbál hozzá. De ugyanakkor *a jelent csak állomásnak tekinti,* röpke percnak és összekötőnek a múlt és a jövő végtelen sorai között, nem a következő esztendő aratására összpontosítja figyelmét, hanem néha inkább ugarol és *az élet beláthatatlan kontinuitásának biztosítására helyezi a súlyt;* amikor épít, ugyanakkor az alapokat is erősíti. Értzi az élő generáció eleven egységét az ősök hosszú láncával és az utódok ködbevesző sorával. *Felelősségérzete nagy, nemcsak a jövővel, hanem és múlttal szemben is,* amelyre nem akar szégyent hozni. Kissé mintha illene rá a magyar közmondás: „Lassan járd, tovább érsz”. És épp e ponton fenyegetik veszélyek is, mert ia gyakorlatban néha a kelletténél lassabban jár a kocsija, sőt vannak, akik csak azt tartják igazi jobboldalinak, aki a kocsin háttal ül a baknak, hogy a múlt elhagyott tájain zavartalanul merengessen.

Az igazi jobboldali történeti szemlélet természetesen *nem*

esik ebbe a hibába. Az megtalálja a múltnak, a jelennek és a jövőnek harmóniáját, megtalálja a tradicionalizmusnak, a ma feladataival való birkózásnak és a megfontolt jövőépítésnek egyensúlyát.

Mindig lesznek vezetők és mindig lesznek vezetettek

A társadalmi szervezet *messzemenő differenciáltságának és tagoltságának a posztulátuma* volt a második kritérium, amelyet felállítani bátor voltam. Kiegészítője ez az első kritériumnak. A társadalomnak időbeli szempontból organikus felfogása kiegészül a funkcionális szempontból való organikus felfogással. Ugyanez a szempont az, amelyet mint az iskolában tanultuk, *Menenius Agrippa* oly szemléltetően fejtett ki a lázongó tömeggel szemben. A társadalomnak épp úgy, mint az embernek, a legkülönbözőbb szervekre van szüksége és e szervek között vannak nemesebb és kevésbé nemes szervek, esszenciálisak és csupán hasznosak. *Az értékek hierarchiája maga után vonja az értékességnek a hierarchiáját* és maga után vonja az emberek hierarchiáját is. Mindig lesznek vezetők és mindig lesznek vezetettek és ezeknek összeműködése csak akkor lehet zavartalan, ha *a legfőbb irányító és a legalsóbb létrafokon álló irányított között megvan a kellő számú közbeeső fokozat*. Növeli a differenciáltságot, ha az egyforma tevékenységi körbe tartozók, az egyforma hivatásban élők tömörülései létrejönnek, vagy létrehivatnak. Ez egyben megkönnyíti a horizontálisan tagozódó rétegeknek kölcsönös megértését és összeműködését, tehát az egész közösség javára szolgál. Magát a vertikális tagozódás elgondolását azonban egyrészt nem tartom a jobboldaliság privüégiumának, mert a hivatás, vagy foglalkozások szerint való vertikálisnak mondható tagozódás olyan társadalmi rendszerekben is megvalósul, vagy legalább is megvalósulhat, amelyek a baloldaliság par excellence kifejezőinek tekinthetők. Másrészt nem tartom a horizontális tagoltság helyettesítőjének sem, mert a hivatásrendi csoportokon belül is kialakul a feljebbvalók és alárendeltek hierarchiája. Minthogy pedig az egyes hivatásrendek között nem állhat meg az a különbség, hogy más horizontális hierarchia alakuljon ki az egyikben, mint a másikban, az igazgatási és végrehajtási princípiumok sem lehetnek mások az egyiknél, mint a másiknál. Ennek folytán a valamely hivatásrenden belül adott fokon álló társadalmi tagok és a más hivatásrendben ugyanazon horizontális fokon álló tagok között természetesen és igen helyesen kialakul bizonyos közösség, úgy, hogy a *vertikális tagolást átszövi egy horizontális tagolás is*. Tehát ismétlem, felfogásom szerint a jobboldali-

ságnak a kritériuma egy olyan társadalmi rend, amelyben *bizonyos hierarchia megnyilvánul*, tehát amelyben a társadalmi rétegek horizontálisan is megkülönböztethetők, de amely tagozódást nem helyettesítheti — legfeljebb csak célszerűen kiegészíti és funkciójában megkönnyíti — a társadalom vertikális (hivatásrendi) tagozódása.

Hierarchia nem állhat meg *tekintély* nélkül, de *a tekintély nem lehet állandó, ha ellenkezik az igazságossággal*. A tekintély *jogot* ad, *jogot* ad irányításra, a tisztelet megkövetelésére, de vele együtt kell, hogy járjon a *kötelesség*; a kötelesség az irányításhoz szükséges és tiszteletet parancsoló értelmi és erkölcsi tehetségek kifejlésztéséhez és vele kell, hogy járjon a felelősség, a bukás konzekvenciájával arra nézve, ki nem felel meg.

Egyensúly a jogokban és kötelességekben

Természetes, hogy a horizontális társadalmi tagozódásnak az *értékét*, de egyben az *állandóságra való igényét* is az állapítja meg, hogy milyen elvek szerint történik a rétegeződés. *Ha az igazi értékek és az ezeknek skáláján elért tökéletesedési fok szerint történik a rétegeződés*, egészen más képet kapunk a jobboldaliságról, mintha valamely hamis princípium szerint történik ugyanez a differenciálódás. Ha a szent, az igaz, a jó és a szép az irányító csillagzatok, földi paradicsom lehet az ilyen társadalom, de ha a nyers anyagiasság uralkodik, úgy csak torzképét nyújtja a jobboldaliságnak.

Ez a differenciálódás természetesen ismét megtenni a maga veszélyeit és hátrányait. Az egyik veszély *a megmerevedésnek, a rétegelkülönülésnek veszélye*. Az egyedek természetes törekvése magukat és leszármazottaikat valamely elért magasabb rétegben megtartani, akkor is, ha az értékelési princípiumok szerint ez a hely már nem illeti meg őket, bizonyos merevséget kölcsönöz az ilyen társadalmi rendszernek. Ezzel szemben ott áll *az alsóbb rétegek feltörekvése*, amely a nivellálásra irányuló harcban, vagy pedig a társadalmi ascendizmusban, a minden áron magasabb réteghez tartozni látszás vágyában — az értékelési princípiumok által nem indokolt kapaszkodásban nyilvánul meg. Ennek az ellensúlyát leginkább azzal lehet megvalósítani, hogyha megteremtjük az egyes rétegek között *a jogok és kötelességek egyensúlyát*, ha az egyes rétegek egyedeinek felemelkedését mindenkor az értékelési elvek szigorú szem előtt tartásával lehetővé tesszük és ugyanakkor eltűrjük azoknak az egyedeknek alacsonyabb kategóriába lebukását, akik megmérettek és könnyűnek találtattak. Az ideális jobboldaliság ezen a ponton is a horizontális rétegek közötti *finoman reagáló és önmagától beigazoló egyensúly*

helyzetet kívánja megteremteni, mindig gondosan ügyelve arra hogy az egyén szabadságigénye és emberi méltósága a hierarchikus elv alkalmazásában el ne sikkadjon.

Egyensúly a lélek és test posztulátumai között

A harmadik kritérium, amelyet megemlítettem, *az emberi természet dualizmusából eredő következtetések levonása. Az ember lélekből és testből áll és ezt a kettősséget a jobboldaliság a maga politikai és társadalmi programjába is átviszi. Az ember test, a testnek, a vétségnek kapcsolatai tehát elismerésre találnak a jobboldali felfogásban. A jobboldali társadalomszervezési törekvések mind a családon alapulnak. A család a társadalomnak a sejtje, amelyben a proton, a családfő, körül az elektronok, a családtagok keringenek. A test csak úgy lehet egészséges, ha a sejt egészséges, ha a sejt felbomlik, a szervezetet is halál fenyegeti. A jobboldaliság tehát a család szentségét és védelmét hangsúlyozza. De elismeri a jobboldaliság a tágabb családnak, a rokonságnak a jelentőségét is és tovább haladva, elismerésre juttatja azokat a vérségi kötelekeket is, amelyek a törzsön, a fajon belül állanak fenn. A családi gondolat, a faji gondolat és ennek sublimálása: a nemzeti gondolat tipikusan a jobboldaliság ismertetőjelei. A jobboldali gondolatkör ezekkel a vérségi közösségekkel operál, mint egységekkel — ma a nemzet áll az egységek közt az előtérben. Tagadhatatlan, hogy ennek a gondolatnak is megvannak a maga kinövései, eltúlzásai. A családvédelmi gondolatnak üy kinövéseit az örökösödési jogban találhatjuk meg, a faji gondolatét abban, hogy a nemzet fogalmát kizárólag a faji gondolatra próbálják felépíteni, holott a mai nemzetek mindegyike több fajnak, bár néha rokonfajoknak keveredéséből állott elő és a nemzet mai fogalma a soká, kissé méltánytalanul elhanyagolt és helyesebb értékelésre igényt tartó faji elem mellett inkább egyéb erkölcsi és kulturális tényezőkből tevődik össze. A nemzeti gondolat végül a sovinizmusban, az önbálványozásban és a xenophobiában mutatja meg a maga aberrációit. Az ideális jobboldaliság itt is mértéket tart és míg egyfelől az ember egyéniségében rejlő értékeket nem engedi a vérségi kötelekek igájában elsorvadni, másfelől az emberiség közös munkájának és közös hivatásának elismerésével elejét veszi, hogy a nemzetek egymás mellett való élete folytonos agyarkodássá fajuljon.*

De az ember nemesebbik fele a lelek. És a jobboldaliság az embernek ezt a nemesebbik felét nem is felejthette el. A jobboldaliságban mindig van valami transcendentális elem.

Mindig van Istenhit, vallásosság — melyet ápol és a társadalom hivatott szerveivel ápoltat —, kitörni vágyás a földi lét béklyóiból és igazodás, misztikus nyújtózás egy érzékekkel nem fogható világ láthatatlan csillagai után, igazodás, amely féket szab a testnek és amely értelemmel át nem hatolható okokból lemondást kíván és áldozatot.

Az ideális jobboldaliság tehát elismeri a vérségi köteléket, de szabályozza transcendentális szférából vett erkölcsi törvényeivel, megkívánja a lemondást, de tudja jól, hogy az aszkétizmus nem lehet tömegideál, — amiből viszont nem következik, hogy történelmi fordulók alkalmával egész generációknak nem erkölcsi kötelességük-e a jövő érdekében a jelen kiéléséről lemondani. *Az ideális jobboldaliság egyensúly a lélek és a test posztulátumai között.*

Materialista világszemlélet

Ha a *baloldaliságot* ennek a hármas kritériumnak szemszögéből próbáljuk analizálni, úgy azt kell mondanom, hogy *a baloldaliságban ezek a kritériumok vagy hiányoznak, vagy pedig aránytalan formában található fel* és pedig tudatosan aránytalanított formában. Mindenekelőtt ami *a történeti élet-szemléletet* illeti, a baloldaliság a múlttal szemben a kritika és a negáció jegyében szokott jelentkezni. A múltat, mint a jelennek és a jövőnek megalapozását nem tartja megfelelőnek, *az elmúlt életet nem ja/óított formában akarja folytatni, hanem új életet akar kezdeni.* Vagy pedig, ha a múltat, mint alapozást el is ismeri, nem úgy tünteti fel, mint ahogyan valójában jelentkezett, hanem tendenciózus értelmezést ad neki, mint például *o történelmi materializmus.* Ebből a belállításból következik *radikalizmusa* is. A múlt csupa mulasztás, amelyet sietve pótolni kell, a jelen fontossága óriási méretűvé dagad. *A baloldaliság nem bízik a jövő generációk lassú munkájában,* nem nyugszik meg abban, hogy az Isten malmai lassan örölnék, hanem úgy érzi, hogy *a történelem minden feladata a jelen generációra vár.* De ennek jutalmát is el akarja nyerni, a jelent nemcsak új alapozásnak, új kiindulópontnak, hanem beteljesedésnek is szeretné látni. *Habzsolja a feladatokat, de ki akarja kényszeríteni ezek megoldásának élvezését is.* Erős clair-obscur-rel dolgozik, a ma és legfeljebb a holnap vannak életszemléletében erősen megvüágítva, a tegnapi már sötét fátyolt borít, a holnapután kontúrjai pedig szürke ködbe vesznek.

A társadalmi tagoltság sem ideálja a baloldaliságnak. Legtisztább kifejezésében, vagy csak az egyéneknek anarchikus, közösségi szervezés nélkül egymásmellett élését tűzi ki ideálnak, vagy pedig az egyén mellett *a dolgozó egyedek összesség-*

gére *kiterjedő világgözüsségi szervezetet* ismer csupán el. A közbeeső szervezeteket jóformán csak mint szükséges rosszat tolerálja, hatáskörüket a legszükségesebb minimumra akarja korlátozni. Társadalmi szemléletében vágj' a piramisnak talpa egyedül, vagy pedig annak talpa és legfelsőbb csúcsa van csak megvilágítva, a többit nem látja, vagy legalábbis nem szeretné látni, ezért létezésüket vagy tagadja, vagy enyhe rosszalással tűri. Ezek az elemek az individualista-liberalizmusban épügy megtalálhatók, mint a kommunizmusban, az ellentét közöttük nem a jobboldaliság és baloldaliság síkján, hanem az individualizmusnak és kollektivizmusnak a területén jelentkezik.

Természetesen a baloldaliság is kénytelen számolni a történelmi fejlődéssel, illetőleg annak eredményeivel, mint adottsággal; számol mint ténnyel azzal, hogy a társadalomban van horizontális tagozódás, vannak a baloldaliság nyelvén szólva „osztályok?’, de ezt nem mint szükségyszerűséget, nem, mint a hierarchikus elv megjelenési formáját, nem mint társadalomszervezési princípiumot ismeri el, hanem mint *a múlt mulasztásainak és bűneinek szomorú maradványát*, amelyet meg kell semmisíteni, hogy az osztálytagozódás megszűnjék, hogy a horizontális piramis összeomljon és hogy az egyének a tagoltságból eredő kötöttségekből felszabaduljanak, illetve közvetítőszervek nélkül olvadjanak össze a legfőbb közösségben.

A teljesség kedvéért jegyzem meg, hogy a vertikális társadalmi tagozódás, amelyről a jobboldaliság kapcsán már szóoltam, nem összeférhetetlen, a baloldalisággal, mert hiszen a baloldaliság is tudja, hogy társadalmi munkamegosztás nélkül az emberiség élete végzetesen primitivizálnódnék, az azonos foglalkozásúak egybefoglalását tehát nem tekintem a jobboldaliság privilégiumának. Természetesen a vertikális tagozódás eltérő alakban, más jelentőséggel és más célzattal jelenik meg a jobboldaliságban, mint a baloldaliságban.

A léleknélküli ember

A legszembetünőbb elkülönülés a jobboldaliság és baloldaliság között *a harmadik kritérium* szemszögéből jelentkezik. A baloldaliság — és ez összefügg azzal, hogy a társadalom differenciálódott tagoltságával szemben is a negáció álláspontján áll — *a vérségi kötelék alapján való társadalmi felépítésnek is ellenzője*. A családi élet kötelékei terhesek számára, azokat lazítani próbálja, hogy az egyént e kötelékekből felszabadítsa, ismét vagy azért, hogy szabadon bolyonghasson, vagy pedig, hogy közvetlenül, közvetítő nélkül kapcsolódhassék a világgözüsségbe. Innen a házassági jog terén, az örökösödési jog terén mutatkozó tendenciák, amelyek mind a családi kötelékek lazítása irányában hatnak, amelyek épügy fellelhetők

az individualista-liberalizmusban mint a kollektivista-szocializmusban. Azt természetesen mondanom sem kell, hogy az alsóbb-fokú vérségi kapcsolatnak az elszíntelenítésére irányuló törekvések fokozottabban jelentkeznek a törzsi, vagy faji kötelékek tekintetében, amelyekkel szemben a baloldaliság éles ellenzésbe helyezkedik.

Az ember kettős természetének az elismerése, a transzcendentális elem, a misztikus Istenhez kapcsolódásnak a tudata és megjeleníteni vágyása nemcsak az egyén, hanem a társadalom életében is, amely a jobboldaliságnak a sajátja, szintén megtalálja a maga} fordítottját a baloldaliságban. *A baloldaliság, mint 'politikai és társadalmi doktrína jellegzetesen evilági;* a szálakat a közösség és a hit túlvilága között elvágja. Tolerálja esetleg az egyénnél, magánügyé deklarálja a vallást, de a közösségi formációkat, azoknak funkcióit elszigetelni törekszik a túlvilági szféráknak láthatatlan sugaraitól.

Törekvéseinek célpontja és középpontja az ember evilági megjelenése. Nem akarom azt mondani, hogy a baloldaliságnak nincs más célkitűzése, mint a* jó étel, ital, a kényelmes és szép ruha, a higiénikus lakás és általában a testi egészség ápolása: a *szellemi igényeket* is elismeri, de ezek az igények szinte tisztán *az értelem síkján* mozognak. Célja a világ felett uralkodni fizikai és értelmi vonatkozásban, a természetet az ember szolgájává tenni és mindent megérteni. Sokszor csikorgó logika és az értelemnek minden föléhelyezése jellemzik, az alázat nem kenyere, a büszke észnek néha luciferien lázadó szava szól belőle.

Természetes, hogy azok a történelem színpadára lépő politikai és társadalmi tanok, irányzatok, amelyekről hallomásból, tanulmányainkból, vagy közvetlen tapasztalatainkból tudunk, ezeket a kritériumokat nem viselik tisztán magukon; a felállított hármass meghatározás szempontjából rendszeresen nem mondhatjuk rá valamely konkrét tanra, vagy irányzatra, hogy tisztán jobboldali, vagy tisztán baloldali. *A gyakorlatban jóformán minden irányzatban vannak tisztátalan elemek,* jobboldaliakban baloldali és baloldaliakban jobboldali elemek, de azért nagyban-egészben e hármass tagozás alapján meg tudjuk mondani, hogy valamely doktrína, valamely program jobboldali-e, vagy baloldali.

Egyén és közösség

Kissé hosszasan szólottam a jobboldaliság és baloldaliság kérdéséről, de szükségesnek tartottam azért, mert e fogalmakat már későbbi mondanivalóim beágyazása szempontjából is formákba kellett öntenem. Sokkal rövidebben kell már szólanom arról a másik ellentétről, amely *az individualizmus és kollekti-*

vizmus szembenállása néven ismeretes. Itt t. i. az elnevezés maga könnyebb tájékozódást nyújt, csupán azt akarnám hozzáfűzni, hogy individualizmus és kollektívizmus alatt a jelen beszélgetés szempontjából nem valamelyes kifejecesedett társadalmi életformát, vagy az emberi látviszonyok egészét megfogó életeszményt értek, hanem csupán *irányzatokat, tendenciákat*. Tiszta formák t. i. itt még sokkal kevésbé fordulnak elő, mint a jobboldaliság és baloldaliság síkján. Különösen az individualizmusnak tiszta formája sohasem volt meg, a „*ζοον πολιτικον*” fogalmával sem fér össze. Gyakorlatilag tehát elég arról beszélnünk, hogy valamely politikai, vagy társadalmi rendszer, vagy irányzat a hangsúlyt *nagyobb vagy kisebb mértékben az egyénre, vagy a közösségre teszi-e?* Ha viszont ezt a két fogalmat nem mint irányzatot fogjuk fel, hanem mint életeszményt és pedig mai kiélezett programjukkal tesszük vizsgálatunk tárgyává, akkor igazat kell adnunk annak a kiváló magyar teológusnak és bölcselőnek, aki az individualizmust épúgy, mint a kollektívizmust *egy és ugyanazon életeszmény kettős arculataként* fogja fel, egyetlen kétagú antropocentrikus doktrínát lát bennük, amelyet hóm inizmusnak nevez. A testiségből és a földhöz kötött értelem gátlásaiból felszabadulni nem tudó életfelfogás e hominizmus, szemben a transcendentális magasságokba emelkedő perszonalizmussal, mely *az embert az örök értékek szolgálatának varázsvesszeje által személyiséggé nemesíti*.

Az individualista irányzat abból indult ki, hogy ami az egyes egyénnek jó, az a közösségnek is jó és az egyéni javaknak az összege adja a közjót. A társadalmi közösségnek tehát legfeljebb az a szerepe, hogy ez az összeadási művelet zavartalanul menjen végbe. A kollektívista irányzat viszont közjó alatt szintén azt érti, hogy minél több embernek minél emberibb sors jusson osztályrészülni, ahol *a minél több ember alatt nemcsak a ma élőket, hanem a jövő generációkat is érti*, de tagadja azt, hogy az egyéni jó egyszerű összeadása volna a közjónak, hanem — matematikai formulával szólva — azt mondja, hogy *a* egyéni java α -nál plus-jellel jelentkezik, de *b*-nél és *c*-nél esetleg minus-jellel, tehát hibát követek el akkor, ha *a* egyéni javát csupán azzal az értékkel állítom be az összeadásba, amilyennel α -nál plus-jellel jelentkezik, hanem figyelembe kell vennem azokat a minusegységeket is, amelyek *a* plussegységeink visszahatásaiként *b*-nél és *c*-nél jelentkeznek. Hogy ez sokkal bonyolultabb művelet, mint az individualizmus kissé simplex összeadása, első tekintetre nyilvánvaló.

De az individualizmus a maga nagy erejét, amellyel különösen a XIX. század folyamán jelentkezett, nemcsak ebből az értelmi megfontolásból nyerte, hanem *az ember lelkiségéből*, nevezetesen az embernek a *szabadságvágyából* is. Ezzel, mint

adottsággal számolni kell és a gyakorlatban a kollektivismusnak minden formája számol is. Hogy csak egy példára utaljak, a kollektivismusnak a történelem folyamán legtisztább megjelenési formája, a szovjet bolsevizmusa is az ember szabadságigényének azzal vélt kielégítést és a számtalan kötöttséggel szemben kompenzációt adni, hogy — történelmi szemléletéből vett bölcsesleti érveire is támaszkodva — családi és nemi életében felszabadította minden korlátozás alól. Hogy ez a kompenzációs kísérlet mennyire balul ütött ki, mutatják azok az újabb fejlemények, amelyek Szovjet-Oroszországban is alcsaládi élet kötelékeinek fokozatos visszaállítására engednek következtetni.

Individualizmus és kollektivismus két ellentétes pólus, amelyek között ingaszerűen hányódik az emberiség hajója. Az individuum felszabadulása, a kötöttségből való kibontakozása, amely a középkor vége óta egyre erősebben akcentuálódott és a XIX. század második felében érte el kiteljesedését, lezáródott és talán semmi sem adja meg jobban a mai kornak azt az érzést, hogy történelmi fordulón állunk, mint az a körülmény, hogy az inga, hacsak minden jel nem csal, az éüenkező pólus feléi kezd mozogni. Az individualizmus pólusa felé hajózva nem jutottunk el az ígélet földjére s ezért mindenütt feltörni látjuk a vágyakozást az emberek egymásra utaltságát kifejezésre és megvalósulásra juttató kötöttebb formák felé. Gombamódra alakulnak politikai, társadalmi, kulturális és gazdasági téren egyaránt szervezetek. A sokrétű szervezkedésben még tapogatózás nyilvánul meg, kutatás, keresés a legmegfelelőbb szervezési princípiumok és formák után. Ennek a kaotikus kavargásnak láttán feltehető a kérdés: mi lehet vájjon a jogászság szerepe és feladata ebben a történelmi periódusban.

A jogászság feladata

Amiként, a jog átszői az emberi életviszonyoknak egészét, ugyanúgy *a jogászi műveltség is kell hogy kiterjedjen az emberi életviszonyok összességére.* A jogászi műveltség általános áttekintést ad a társadalom mai megjelenési formájáról. Mint-hogy pedig a jövőt csakis a mának alapján lehet felépíteni, nyilvánvaló, hogy ebben a felépítésben eminens szerep kell, hogy várokozzék azokra, akik eme alapzat fölött a legjobb áttekintéssel rendelkeznek. Igaz, hogy ilyen áttekintést vindikálhat magának a társadalomtudós és a bölcselő is, de ezeknek tudása elvontabb, távolabb áll a mindennapi gyakorlati élettől s ezért a típus, amelyet képviselnek, a jövőépítés gyakorlati munkájára természetszerűleg kevésbé alkalmas, mint az élethez közelebb álló jogásztípus.

A társadalmi ideál kitűzése nem a jogász feladata. Résztvehet az irányító csillagzat kikémlésében, de nem azért, mert mint egyénnek megadatott neki látni azt, amit a tömeg még nem lát. Az ideálok megközelítésének gyakorlati útja, a társadalmi *viszonyoknak kianalizálása és szabályozása már különlegesen jogászi feladat*. Amikor tehát az emberi társadalom megmozdul egy új úton, akkor *a jogászra is egészen újszerű feladatok várnak*; az alkotó jogászra az útnak traszírozása, az interpretáló és alkalmazó jogászra az útnak járhatóvá tétele, az közigazgatási jogászra a társadalomnak erre az útra terelése, az ítélkező jogászra az útról letévedteknek az útra visszaterelése. De különleges munka vár azokra a jogi iskolázottsággal bíró egyedekre is, kik mint a közgazdasági, vagy társadalmi élet munkásai, nem végeznek szorosabb értelemben vett jogászi munkát. Ezeknek a feladata példaadással és a jogszabályokhoz való alkalmazkodással a társadalom egészét szoktatni, megtanítani az új úton való haladásra. Ez utóbbiak a közvetítők, akiknek feladata gondoskodni arról, hogy az új társadalmi felfogásnak megfelelően alkotott és még szokatlan jogszabályok szelleme áthassa a gyakorlás és megszokás folytán a társadalom egyetemét. Hogy egy gyakorlati példával éljek, ha pl. az állam előírja, hogy valamely standard terményből, pl. búzából csak bizonyos egységes típus kerülhet exportálásra, akkor a jogásznak nemcsak az a feladata, hogy a jogszabályt, törvényt megfelelően előkészítse, parlamenti tárgyalásra alkalmassá tegye, ami az alkotó jogász munkája, hanem utána következik az interpretáló jogász, ki a törvény gyakorlati végrehajtását célzó részletes jogszabályokat dolgozza ki, jön a közigazgatási jogász, ki a szabályoknak gyakorlati végrehajtását vállalja és ellenőrzi és jöhet az ítélkező jogász, aki a netáni kijátszásokat megtorolja és megszünteti. De ezeken kívül ott vannak még a gazdasági életben, a mezőgazdaságban, a falusi életben, kereskedelemben, az exportcégeknél dolgozó jogi képzettségű egyének, kik mind azonos gondolkodásij típust képviselve és törvénytiszteletre lévén nevelve, a maguk példaadásával, a maguk hatáskörében és munkahelyén kifejtett ténykedésükkel odahatnak, hogy az új szabály polgárjogot nyerjen a társadalom mentalitásában.

Nem a jogásznak a feladata természetesen, hogy a közönség érdekeinek biztosítását célzó, tehát ilyen értelemben kollektivistá színezetű rendszabályok kigondolását is vállalja. Mindamellett ezeknek a rendszabályoknak az elhatározásánál is nagyfontosságú szerep vár a jogászra. Ez a szerep ismét az ő széleskörű áttekintéséből kifolyólag illeti meg. Hacsak a gazdasági élet szektoránál maradunk, akkor sem vitás, *hogy a különböző elágazásaiban folyó szabályozásnak azonos principiumokból kétt kiindulnia*. Figyelemmel kell lenni a kölcsönhatásokra, amelyek a szabályozott szektorból szükségképpen

átnyúlnak, más szektorokra s ez a rendező jogászi agynak a feladata. De ezenfelül gondosan mérlegelni kell azt is, hogy e szabályok gyakorlatilag végrehajthatók legyenek, mert *nincs, ami jobban destruálna, mint végrehajthatatlan jogszabályok halmozása*. A mértéktartás a jogszabályalkotásban is nagyon indokolt. A jogász ebben a feladatkörben sokszor talán kerékkötőnek látszik, de történelmi perspektívából nézve, ez a működése van olyan értékes, mint a már elhatározott és keresztülvihetőnek ítélt szabályozás megalkotásában és alkalmazásában való részvétele.

A tömegember és az elit

Ha már erről a fékező funkcióról szó esett, legyen szabad röviden utalnom három oly szempontra, amelyet a ma oly vehemensen megnyilvánuló társadalomszervezési láz megszállottjai sokszor figyelmen kívül hagynak.

Az egyik, hogy a társadalom egyedeinek jobb együttműködését biztosító szervezetek alakítása nem kell hogy okvetlenül felülről kényszeríttessék rá a társadalomra. Helyesebb és egészségesebb, mert valószínűbb, hogy az igazi szükségleteknek megfelel, ha *a tömörülés autonóm úton történik*. (És persze autonóm céllal, azaz nem az államhatalom meghódítására!) Az egyesülési szabályoknak, az alakulat tagjainak egymáshoz és más alakulatokhoz való viszonyát megállapító jogi instrumentumoknak elkészítése külön érdekes működési terep a ma jogászságának. (Társasági, egyesületi szabályok, kartell-megállapodások stb.)

A másik, a méltán sokat emlegetett és a maga nagyvonalúságával a világnézeti ellenfelek előtt is tiszteletet és csodálatot kiváltó *Quadragesimo Annonak* az a passzusa, hogy *o /elsőbbfokú szervezetnek nem szabad magához ragadnia oly munkát, amelyet az alsóbbfokú is él tud látni* és amit az egyén a köz kára nélkül, vagyis mások érdekeinek veszélyeztetése nélkül el tud látni, azt lássa el az egyén és ne vonassék a társadalmi feladatok körébe. A túlkevés szervezés és az agyonszervezés között megvan a helyes középút s ennek a helyes középútnak a megtalálásában a jogász — amint arra később rámutatok, a társadalmi egyensúly-politikának ez a hivatott le-téteményese — ismét nemes és felbecsülhetetlen értékű szerephez juthat

A harmadik szempont, amelyre utalni akartak, hogy a társadalmi életviszonyok a történelem folyamán annyira differenciálódtak és olyan bonyolult elágazódásokat mutatnak, hogy azokat helyesen felismerni, értékelni, hát még átértékelni és továbbfejleszteni különleges iskolázottságot igényel. A mai *tömegmozgalom*, amelyek talán helyes ösztönöktől ve-

zettelve a laza szabadosságból egészségesebb szervezethez felé törnek, sokszor bizony nemcsak abban az értelemben vett tömegmozgalmak, hogy nagyszámú egyedek ragadnak magukkal, hanem a tömegmozgalom nevét azért is találóan viselik, mert *nem az elitértnek, hanem a tömegemberek színvonalához vannak szabva*. Félreértések elkerülése végett megjegyzem, hogy *tömegember alatt nem az egyszerű embert értem, mert elitté nem a ruha, de még az iskola sem teszi az embert, hanem a lelki habitus*. A tömegember képtelen átérteni a mai életviszonyok bonyolultságát, finom differenciáltságát s minthogy az élethez nem tud felemelkedni, az életet akarja magához lerántani, leegyszerűsíteni, hogy csiszolatlan intellektusával és megerőltetés nélkül is élvezni tudja az élet megértésének gyönyörét. Ha ilyen mozgalmak céljukhoz jutnának, eredményük csak a kultúrának, civilizációnak számátalan fokkal való leszállása lenne, egy primitívebb sorsba való visszasüllyedése, a történelem filmjének visszafelé pergetése, fizikai, értelmi és lelki dekadencia.

És ezen a ponton vár ismét nagy feladat a jogászságra. Bármely irányt vegyen is a történelem vizein az emberiség harzója, nyugodt járása csak úgy lehet, ha *a kormány az elit kezében van és* vájjon ki hivatott jobban az „elit” névnek kiérdemlésére, mint az a társadalmi réteg, amely átfogó műveltségénél fogva széles horizonttal és a hajó irányításában tradicionális tapasztalatokkal rendelkezik. Távoll áll tőlem az a gondolat, mintha a nemzet elitjéhez tartozást a jogászság privilégiumának tekinteném és az abban való részvételre különös jogot vélnék látni abban a körülményben, ha valaki jogi stúdiumokat végzett. Az elit, mint már előbb is mondtam, nem a származás, nem a vagyon, nem csupán a tanultság kérdése, hanem a lelki habitusé, de ennek a lelki habitusnak a kialakítására különösen jó előiskola a jogi képzettség megszerzése. És ha észbe vesszük, hogy az elitet legtöbbszörre kitermelő középosztály nálunk milyen szegény, milyen kevésszámú iparos, kereskedő, gazdálkodó tartozik soraiba, úgy a jogászság relatív fontossága Magyarországon még jobban kidomborodik. Ezért merem felhívni az én fiatal jogász barátaim figyelmét arra, hogy *tartsák éberem fülüket a tömegmozgalmakon*, mert azoknak ösztönszerű, megérzésszerű alaptónusai sokszor történelmi igények hangját adják vissza, de tartásuk rajta a kezüket is, nehogy megnyilvánulásukban ezek a tömegmozgalmak rossz értelemben vett „*tömegembermozgalommá*” alakuljanak. Ha a maguk jó, nemesítsék őket elitmozgalmakká, ha viszont a maguk rossz, a népszerűtlenség kockázatát is vállalva, taposásuk el csirájában.

A boldogság kulcsa: az egyensúly

Vájjon ez az *ingaszerű mozgás*, amely a történelem folyamán az *individualizmus és kollektivizmus* két pólusa között végbemegy, *megtdlálja-e a maga analogonját a jobboldaliság és baloldaliság síkján? A tapasztalat ezt látszik mutatni!* A jobboldaliság, mint arra bevezetőleg rámutattam, *hajlamos a megadásra, a visszanézésre, a megmerevedésre*, hajlamos arra, hogy elmerengjen a múlton és ezzel aktivitásában lefokozódjék s így ki van téve a veszélynek, hogy társadalmi rétegződése merevvé válik és az igazságtalanság érzetét kelti. A történelem folyamán *ilyenkor lépnek fel a baloldali irányzatok*, amelyeknek jellemző sajátosságuk, hogy valamely szempontot, amelyet az előző történelmi periódus elhanyagolt, mintegy kompenzációképpen erősen, mi több, kizárólagossággal hangsúlyoznak. A történelem nem dolgozik kesztyűs kézzel és néha goromba ökölrel tör le korlátokat, nyit utat új emberi szükségletek kielégülésének. A baloldaliság, de különösen a baloldali program mindig diszproporcionáltan nyomatékul valamely jelentősebb igényt, társadalmi szükségletet, amely a jobboldaliság gyakorlati megjelenésében elhanyagolódott, vagy elsikkadt. Ha az ilyen irány uralomra jut, akkor természetesen szembe találja magát az élet egyéb igényeivel és egyoldalúsága lassanként visszafejlődik az egyéb igények elismerése javára. Ez az oka annak, hogy baloldali kormányok, ha uralomra jutnak, programjuk borába rendesen igen sok vizet kénytelenek önteni, s a baloldaliság zászlójával porondra lépő sok politikus pályája folyamán nagy utat tesz meg jobbfelé. Forradalmi irányzatok átmenetileg megpróbálják a programjukban nem szereplő igények jelentkezését terrorral elhallgattatni, de az élet minden politikánál erősebb és jogait lassanként mindenütt visszanyeri.

A tapasztalat tehát azt mutatja, hogy jobboldaliság és baloldaliság között látszólagosan szintén van ilyen ingaszerű mozgás. Ez az ingamozgás azonban nem szükségképpen való: *a baloldaliság a jobboldaliság hibáiból táplálkozik*. Egy egyensúlyát veszített, tehát hamis jobboldaliság hiányzó komponenseit tartja csak tarsolyában; évszázadok perspektívájából nézve jogosultságát sem lehet teljesen elvitatni, ha t. i. a jobboldaliság nem tud önmagán segíteni. *Egy ideálisan értelmezett jobboldaliság saját hiányosságait maga igyekszik eltüntetni*. Az ideális jobboldaliságot úgy jellemeztem, hogy hármass egyensúly; egyensúly a múlt, a jelen és a jövő között, egyensúly a helyes elvek szerint tagozódó társadalmi rétegek között és egyensúly a lélek és a test társadalmi követelményei között. Lehet, hogy némelyek azt fogják mondani, hogy ez már nem is jobboldaliság, hanem *a társadalmi egyensúly* doktrínája, valami középút, dialektikai feloldás a jobb- és baloldaliság

között. Terminológiákon nem vitatkozom, akinek jobban tetszik így beállítani az eszményt, annak szívesen megteszem a terminológiai koncessziót, csak fogadja el és legyen munkása a társadalmi egyensúlynak. Általában: *a legnagyobb tapasztalati igazság, amelyre rájöttem, hogy az egyéni és a társadalmi élet minden vonatkozásában az egyensúly, a balance a kulcsa a boldogságnak.*

A magyar társadalom kizökönt az egyensúlyi helyzetből

Ez az egyensúly azonban ideálállapot, *eszménykép* csak. A gyakorlatban *a mérleg serpenyői folyton lengenek.* Az adottságok, amelyekben a társadalmi élet lezajlik, részben endogén, részben exogén okokból folyton változnak, úgy, hogy némi túlzással azt lehet mondani, hogy minden pillanatnak megvan a maga ideális társadalmi egyensúlyállapta, amely egy hajszálnyira bár, de különbözik az előző pillanattól. Hogy a kilengések minél kisebbek legyenek, *folytonos egyensúlyozó művészetre van szükség* a társadalmi test belső fejlődésének a társadalmi ideálhoz mért arányosítása és a kívülről jövő hatásoknak elasztikus kivédése céljából. *Boldog az a társadalom, amely az egyensúlyhelyzetet szinte intuitíve érzi* és az intuícióból merített akcióival kiküzdí és folyamatosan biztosítja. A modern történelemben ezt az ideált talán *az angol társadalom* közelíti meg legjobban. De ott, olyan nemzeteknél, amelyeknek társadalmát valamely vihar megtépázta és arányaiban szétzilálta, a társadalom egyensúlyhelyzetét helyreállítani és megőrizni különösen nehéz feladat. Nézzük csak *a mi szegény országunkat.* Telve van diszproporcionáltságokkal, amelyeknek eredete túlnyomórészt *a veszített háborúra és az ország feldarabolására* nyúlik vissza, amelyekhez újakat fűzött az agrárországokat különösen megviselő *világgazdasági válság* s amelyeknek visszasságát, nehezen elviselhető voltát fokozottan érezzük abban a — bocsánat a kifejezésért — „Katzenjammerben”, amely a külföldi kölcsönök bűzött mértékben élvezett stimulánsai előidézte hamis boldogságérzetre elkerülhetetlenül bekövetkezett. Az ilyen társadalmi konstellációkban sokat hallunk robbanó energiákról — igen, a robbanás képének használata érthető, de *nem azért, mintha az energiák, a tehetségek oly pazarul duzzadnának, hogy kitörnek és eget kérnek, hanem azért, mert vacuumok állottak elő s ezekbe robbanásszerűen készül betömi sokszor oda nem való idegen anyag.* Ha a vezető réteg, az elit elerőtlenedett, akár mert a becsület mezején kapott sebekben vére elfolyt, akár mert bűnei és mulasztásai senyvesztették el, a vacuum kitöltést sürget — de nem ám a csak-akarókkal! „*Laudanda est voluntas*”, de csak „*laudmda*”, — *boldogulás-*

hoz még az is kell, hogy „*sint vires*”. A vezetésre hivatott réteg megerősítésre szorul, de nem elég az államilag dirigált megerősítés. A társadalomnak *független erők*re van szüksége és minthogy a függetlenség anyagi erőkön is nyugszik, a mai előadás gondolatvilágába is belevág a „tengerre magyar” modem variációja: „*gazdasági pályára magyar!*”. De addig is, amíg így kitermelődik az új, erősebb, számosabb vezető réteg, a mai megritkult soroknak kell ezt az aránytalanságokkal telt helyzetet orvosolni, kiegyenlíteni, egyensúly felé vezetni — robbanás nélkül, mert *semmi rombolás luxusát ma nem engedhetjük meg magunknak*. Ha valaha, most van nagy szükség a kiegyenlítő judiciózus értelem munkájára. És vájjon hol volna ez könnyebben megtalálható, mint abban a rétegben, amely, mint mondtam, stúdiumában a legátfogóbb képet kapja a társadalmi élet egészéről. Aki ekvilibrálni akar, annak ismernie kell az elemeket, melyeket egyensúlyba akar hozni és tudnia kell, hogyan nyúljon a gyakorlatban hozzájuk. S ez a jogász nevelés célja.

Íme: a jogászságnak a hivatása a jobboldaliság és baloldaliság birkózásának mai fázisában. Egy nagyobbreszt önhibáján kívül egyensúlyából kizökkent, de *vágyaiban és öntudatában ma is a jobboldali társadalomnak az ideális jobboldaliság, vagy ha úgy tetszik a társadalmi egyensúly helyzetébe való visszavezetésében* a maga belenevelt egyensúlyérzékevel és judiciumával a helyes irányt és a helyes mértéket tartani és tartatni. Munkáját meg fogja könnyíteni az a feladat, hogy a magyar társadalom és annak őstalaja, *a magyar parasztság lelki habitusában ott ékeskedik a veleszületett iudicium*.

Kritika és tudatlanság

Ez a szerep természetesen nehéz *konkrét feladatokkal* jár. Tallózunk csak kissé ezeknek a feladatoknak a végtelen sorában. A feladatokat is hármass csoportban fogom megcsillantani, azon ismertetőjelek szerint, mint amelyek a jobboldaliságot illetőleg előadásom kezdetén szerepeltek.

A múltnak, a jelennek és jövőnek egyensúlyba helyezése mindenekelőtt megkívánja *a múltnak és a jelennek megismerését és a jövőbe való spekulatív képlelést*. A jogászságnak és elsősorban a mi fiatal barátainknak első feladata, hogy tárgyi ismereteket szerezzenek, helyes és tiszta fogalmakat sajátítsanak el. Aki alkotni akar, annak *dinamikus szemléletre* van szüksége, nem statikusra. Ott a forrás: az alkotmány, és jogtörténet, de hogy a gazdasági szektorra térjek rá, ott a gazdaságtörténet is. Ismerjék meg azokat az erőket, amelyekből a világ jogi és gazdasági rendszere felépült, de ezek alatt érte nemcsak az anyagi, hanem a szellemi erőket is. Nemcsak a té-

nyék, hanem a teória fejlődésének megismerése is idevág. Sajnálatos és szintén „tömegemberjelenség” az, hogy *ma mindenki nyugodtan kritizál, állapotokat, intézeteket anélkül, hogy azokat ismerné*. Az állapot, amelyet kritizálnak, gyakran nem a valóságban, hanem csak a kritizálok ferde elképzelésében létezik. Az intézkedések kritikája pedig sokszor ugyanilyen vizsgálat, a tárgy nemismerésében gyökerezik, nem is beszélve arról, hogy az indító okokat a mai bonyolult életben azok, akik nem rendelkeznek teljes áttekintéssel, aligha bírják felismerni. Félreértés ne essék, ezek a megjegyzéseim nem a kritika ellen irányulnak. Még csak azt a megszorítást sem teszem, hogy legyen kritika, de csak jóindulatú; inkább *koncedálom még a rosszindulatú kritikát, a rosszmájúságot is, csak egyet nem lehet koncedálni, a tudatlanság pöffeszkedését*, amely bírói székbe ül, holott ideje volna, hogy a nagy magyar perben egyszer már a vádlottak padjára kerüljön.

A jövőbekémlést, amelyről említést tettem, ne méltóztassék úgy gondolni, mintha a jóslás mesterségének akarnék propagandát csinálni. Két szempontra szeretnék ellenben rámutatni. Az egyik, hogy a gazdasági jövőbetekintésnek kezd kialakulni bizonyos diszciplínája, melyet *konjunktúrakutatás* néven ismerünk. Bár nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a konjunktúrakutatás mai tudományos és gyakorlati megalapozása mellett és különösen az intervencionizmusnak a korszakában, amikor állami intézkedések bizonyos fejlődési irányzatoknak hirtelen megtörését jelenthetik, csak nagyon tartózkodó regényeket fűzhetünk az eredményhez, mégis *felismerhető bizonyos gazdasági történések egymásutánjának szabályossága*. Megérdemli tehát ez a fejlődő ága a gazdaságtudománynak, hogy az erre hajlammal bíró fiatalság körében nagyobb figyelemben részesüljön, hiszen nemcsak „brotlose Kunst”, hanem, persze csak nagyon kevesek számára, elhelyezkedési lehetőséget is kínálhat. A technikai fogások, melyeket a gazdaságtudományok során elsajátíthatunk, más téren is hasznosíthatók. Minél messzebb megy ugyanis az állami ellenőrzés és irányítás a gazdasági életben, annál inkább szüksége van az államnak regisztráló és a hatásokat interpretáló szervekre, amely regisztráláshoz és interpretáláshoz oly tudományos ismeretek szükségesek, amelyek a gazdaságtudomány területéről erednek.

A másik szempont, amit e vonatkozásban megemlíteni akartam, hogy *a gazdasági fejlődés irányvonalai többnyire nagyobb államokban bontakoznak ki előbb* és a mai, a társadalmi és gazdasági élet számos terén átmeneti formákat felmutató állapotban csak nagyobb államok rendelkeznek azzal az anyagi erővel, hogy sikertelen kísérletek árát a memzetteg egészének veszélyeztetése nélkül meg tudják fizetni. Gondolok itt például *a munkaidő csökkentésének kísérletére*, amely most külföldön,

különösen Amerikában és Franciaországban nagymértékben folyik és ahol felmerül a kérdés, vajjon a termelési költségekre való hatás milyen formában fog megnyilvánulni és műy következményekkel fog járni a gazdasági apparátus produktivitása terén. Vagy gondoljunk *a mesterséges nyersanyagok élőállításának kísérleteire*, amely téren Németország és Olaszország vezetnek. E kísérletezések széles alapozású tudományos, technikai és pénzügyi apparátust igényelnek, — mind olyan kellék, amely kis államokban nem található fel. Mind e fajta kísérletezéseknek az eredménye a jövő gazdasági fejlődés szempontjából döntő jelentőségű lehet, de a mi feladatunk, mint kis és szegény országé csak az lehet, hogy — egy-két kivételtől eltekintve, amikor speciális adottságok esetleg predesztinálnak ilyen, vagy amolyan gazdasági vagy technikai kísérletezés megajtására — éber figyelemmel kísérjük a külföldet, eltanulva tőle, ami bevált és — amire különös súllyal szükséges rámutatni — ami *szüksös viszonyaink között nálunk is reménnyel kecsegtet*. De, ha a külföldi fejlődés figyelemmelkíséréséről és követéséről beszélünk, ismét nagy fenntartást kell tennem.

Tévtanok a közgazdasági életben

A magyar gazdasági helyzet orvoslására különösen egy-két évvel ezelőtt rengeteg *receptet* gyártottak. Ma ezek a konkrétabb kívánságokat is felölelő receptek kissé ritkábban jelentkeznek, — ma a szervezkedési és osztozkodási receptek divatja járja. Ezek közül a receptek közül volt egy, amelyet egy gyökeresen eltérő helyzetben nyugaton kitermelődött és nálunk helyesen meg sem értett teóriától szűrtek le zszurnalisztikai konyhákön. Röviden e receptet e három szóban foglalhatók össze: *„költekezésből fakad a jólét”*. Gyermekkorunkban ugyan fordítva tanultuk: t. i. hogy *jólétből fakad a költekezés*. Még régebben a porosz nagyságnak a megalapítója a mai haladott fülek számára túrhetetlenül reakciós módon így fejezte ki programját: *„Preussen muss sich grossshwngem”*. A gyakorlati tapasztalat azt mutatja, hogy Poroszország akkoriban naggyá is lett. Azt azonban, hogy a költekezésből nálunk jólét fakadjon, csak nagyon rövid emlékezetű emberek állíthatják, mert sehogy sem látom azt a jólétet, amely az 1920-as évek felfokozott életmódjából eredt volna, sőt most fizetjük meg e bál bilétáját.

Időzzünk még kissé ennél a témánál. Az a bizonyos teória, amelyből a pesti bulváron a fenti szimpatikusan hangzó recept született, körülbelül úgy szölt, hogy *egy közgazdaság akkor van egészséges egyensúlyhelyzetben, ha a nemzeti jövedelemnek az a része, amely elköltésre kerül, megfelel a termelt fo-*

gyasztási javak mennyiségének, az a része pedig, timely megtakarítatik, megfelel a befektetési szükségletnek. Ennek a tételnek nem akarok a mélyére menni, egyszerűségében szinte truizmusként hangzik. A lényege, hogyha egy közgazdaság jövedelme túlnagy részét takarítja meg, amelyre befektetési kereslet nincsen, viszont túl kicsi részét konzumálja, úgy, hogy a termelt fogyasztási javak ellenében megfelelő kereslet nem mutatkozik, akkor — ami evidens — beáll és nem szűnik meg az áraknak az esése és ennek következtében nem is támad új befektetési kereslet, sőt a meglévő termelési apparátus sem használdik ki, mert hiszen eső árak mellett rendszeresen veszteséges a termelés és veszteséges termelésre senki sem szeret berendezkedni. Igen ám, csak hogy az ilyen diszproporcionalitás a gazdasági életben kell, hogy konkrét tünetekben jelentkezék, amelyek legjellegzetesebbje a pénzbőség, a betétek szaporodása, a kamattételeknek szokatlan csökkenése. Ilyen helyzetben jogosultnak látszik egy olyan teória hirdetése, amely azt mondja, éljünk jobban, konzumáljunk, költsünk, hogy álljon meg az áresés, hogy meginduljon a vállalkozás, hogy munkához jusson a munkátlan, de *teljesen téves egy ilyen tanlak, pláne többen a leegyszerűsített formában való hirdetése egy leszegényedett közgazdaságban, ahol a tőkegyűjtés jeleivel csak igen kismértékben találkozunk. Tőke csak úgy keletkezhetik, hogyha a nemzeti termelés eredménye, a nemzeti „szociálproduktum” nem kerül teljesen elfogyasztásra, hanem bizonyos része a jövőre tartalékolatik, vagyis megtakarítatik. Tőkegyűjtés csak többtermelésből és kevesebb fogyasztásból származhatok.* Egy országban, ahol a nemzeti jövedelem olyan csekély, mint a mienkben és ahol annak a szaporítása kimondhatatlan nehézségekbe ütközik és ahol tőke, tőke és ismét csak tőke hiányzik, egy országban, amelynek a lakossága sajnos, úgyis hajlamos a viszonyain felül való költekezésre, ilyen teóriát hirdetni, amelynek megfogadása csak abban az egy, gyakorlatilag szinte kizártnak tekinthető, esetben vezethet némi eredményre, ha a fogyasztásnak a tanács megfogadása következtében beállott növekedése valamely csoda folytán a termelésnek a fogyasztás növekedését meghaladó emelkedését idézné elő, véleményem szerint nehezen egyeztethető össze azzal az elemi felelősséggel, amellyel minden ember, aki a közvélemény előtt szót kér, nemzetének tartozik.

Tudás és tudatlanság

De térjünk át a jobboldaliság és baloldaliság elválasztó kritériumának másodikára, a társadalom tagoltságára, *a társadalom horizontális rétegei közötti egyensúly* kérdésére. Arra

már előbb rámutattam, hogy a jogászságra eminens szerep vár Magyarországon azoknak az általános feladatoknak ellátásában, amelyek *az elite* hárulnak. Erről nem is akarok többet beszélni. Inkább ahhoz a másik gondolathoz akarok hozzákapcsolódni, amely szerint ez az egyensúly olyképpen valósítható meg legjobban, ha a jogok és a kötelességek arányba hozatnak, ha az egyes rétegeket nem merev falak választják el egymástól, hanem azok természetes fajsúlyuk szerint helyezkednek el, mint a különböző fajsúlyú folyadékok, ha az egyes rétegek közötti érintkezés, az egyik rétegből a másik rétegbe való átjárás szabadabbá tétetik, ha megkönnyítjük a hivatottak emelkedését és nem zárjuk el az érdemtelenség sajnálatos visszaesését. Mit kell tenni a jogászságnak, mily kötelességeknek kell megfelelnie, hogy *megérdemelten tölthesse be az elit körében őt megillető helyet?*

Az első kötelesség *tudás és a tudás terjesztésének* kötelessége. Előbb már beszéltem egyes tévedésekről, de a hasonló téves felfogásoknak egész légióját lehet felsorakoztatni. Pályám legsajátosabb domíniumában, a pénznek a terén látunk ilyen tévedéseket. A pénzsaporítás, mint arkánium, az aranyfedezeti alapnak — minden hibája és hiányossága mellett — mint valami sötét rabságban tartónak az odaállítása, tipikus fogásai a tudatlan, vagy ami még ennél is rosszabb, a félművelt agitációnak. Hogy a pénznek az értékét funkcionális szerepe adja meg, hogy az arany ennek a belső szerepnek ellátásában ma már csak kisegítő eszköz, mintegy horgony és hogy az aranynak a tulajdonképpeni szerepe a nemzetközi fizetések lebonyolításánál és a pénzértékek nemzetközi kiegyensúlyozásában nyilvánul meg, ezt ezek a pénztani agitátorok mind nem tudják.

Egy másik nem annyira tévedése, mint inkább hibája a reformátoroknak, hogy folyton osztozkodnak, *javaslataik jóformán kizárólag a jövedelem és vagyonmegosztás körül mozognak*. Igaz, a szegénység az igazságra fokozott érzékenységgel reagál és a társadalmi béke és együttélés szempontjából *a nemzeti jövedelem- és vagyonmegosztás problémái szintén elsőrendű jelentőségűek*, de az alapvető baj mégis csak az nálunk, hogy *csekély a nemzeti jövedelmünk*. Azt hiszem, közelebb jutnánk problémáink és egymás megértéséhez, ha azok, akik gazdasági, sőt azok is, akik szociális kérdésekkel foglalkoznak, *a nemzeti jövedelem szaporításának fontosságára nagyobb súlyt helyeznének*. És itt nagyon ajánlom ismét a megértés megkönnyítésére, hogy javakban gondolkozzunk. A pénzben, a pénzegységekben való gondolkozás sokszor félrevezet. És talán a javakban való gondolkozásnak az az előnye is megvolna, hogy a pénzsaporításról, mint gyógymódról kevesebb szó esnék. Íme, mennyi tévedés, mennyi féligazság homályo-

sítja el a tisztánlátást! De hát azért ül most az egyetem padján kiváló professzorok vezetése alatt úgy itt a jogi karon, mint a műegyetem közgazdasági fakultásán a nyílteszű fiatal-ságnak egész serege, hogy az igazságot megtanulja, terjessze és elejét vegye annak, hogy félművelt kuruzslók a tömegembert félrevezessék. Gazdasági műveltséget terjeszteni, a közvéleményt bizonyos alapigazságokról felvilágosítani, ez a jogászságnak és vele karöltve a közgazdasági fakultás ifjúságának egyik legszebb jövő feladata. *Nincs az a kormányzat, bármely tehetséges legyen is, amely egy félrevezetett, hamis jelszavakkal dobálódzó, de tudatlanságban szenvedő közvéleménnyel szemben jó gazdasági és pénzügyi politikát tudjon csinálni.* Nem hiszem, hogy tévednék, amikor az Angol Birodalom nagyságának a kialakulásában ennek a széleskörű gazdasági műveltségen alapuló, generációk alatt kifejlődött érzéknek „common-sense”-nek elsődrendű szerepet tulajdonítok.

Ismerjük meg a falu népét

Egy másik feladat, amely a helyes társadalmi tagozódás terén a jogászságra vár, szintén az „elit” általános feladatai közé tartozik: *felkeresni és megismerni a népet, különösen a falusi földművelőt.* A helyes társadalmi tagozódás egy ideálisan tagolt piramishoz hasonló, de ez a piramis csak úgy állhat meg, hogyha a fundamentuma egészséges és szilárd. *Az elitnek bele kell nyugodni ezekben a rétegekbe, hogy megtalálja azokat az őserőktől duzzadó egyedeket, akik tehetségük és jellemük révén megkövetelhetik, hogy a vezető rétegek sorába emelkedjenek és megnyissa előttük a chance-ot, hogy kiverekedhessék maguknak azt a pozíciót, amely megilleti őket.* De bele kell nyúlni a népbe azért is, mert *a falu kezd elidegenedni az intelligenciától. 'Ki kell menni a faluba a mai fiatal intelligenciának!* A jegyzői kar, a pénzügyi adminisztrációnak az alsó tagozatai, amelyeket alkalmas időben talán le lehet nyújtani a faluig, a valódi, az önségély szellemében fogant szövetkezetek alapítása, vezetése, ellenőrzése megannyi munkateret nyújtanak a jogi képzettségű ifjúságnak. De nemcsak munkateret adhatnak neki, hanem biztosíthatják számára a falusi lakosság megbecsülését és szeretetét és ezzel a nemzet egészének az együvé tartozás érzését.

A gyengének a jog hatalmas fegyvere

A test és lélek kettősségének érvényesítése a társadalom felépítésében: ez volt a jobboldaliság harmadik kritériuma. *A család,* a társadalomnak a sejtje, a vérség kötelékeinek örök

képviselője *ma jobban megerősítésre szorul, mint valaha*. A történelemnek egyik százada sem ütött akkora rést a család szent várán, mint a XIX század. Ennek a várnak a falai már annyira át és át vannak lyuggatva, hogy sürgős kitatarozásra szorulnak. Kényes munka, rengeteg tapintatot igényel, mert úgy kell megoldani, hogy *a nemzeti lélek egységén csorba ne essék*. De amennyire megerősítésre szorul a család együttélése, annyira el kell kerülni gazdasági vonatkozásban a túlzásokat. A jobboldaliságnak egy nagy, lényegéből folyó veszéllyel kell állandóan küzdenie, a megmerevedés veszélyével. Az örökösödési jog területén, úgy érzem, folytatni kell azokat a lépéseket, amelyek a vagyoni megmerevedés veszélyét hivatottak csökkenteni. Ma, amikor a család, — a kisbirtok körén kívül, amelyre épp ezért a következők nem állanak — mint gazdasági munkaközösség egyre jobban háttérbe szorul, amikor a magasabb fokú közületek a termelés irányításában és feltételeinek megteremtésében egyre nagyobb feladatokat vállalnak, szóval amikor az egyéni vagyonosodáson a közösség munkájának eredménye is benne fekszik, *a családdal szemben a közösségnek is van joga arányos részre*, vagy legalább is a termelés eszközeinek szabadabban hozzáférhetővé tételére. És ha a vérségi kötelek létráján tovább haladva *a fajhoz* és annak átszellemüléséhez, *a nemzethez* jutunk: hol lehet a magyar jogászságnak szebb, hálásabb szerepe, mint a nemzetiségi jogoknak, a kisebbségi jogoknak ápolása, védeése és azoknak a jogsérelmeknek a világ közvéleményében tudatosítása, melyeket lépten-nyomon szenvednek el véreink? *A gyengének a jog hatalmas fegyvere*; a kis magyarságot védenünk kell a nemzetközi jog fegyvertárából vett érvekkel. De ennek előfeltétele, hogy élni tudjunk a fegyverekkel — önálló és önállóságára tartó kis nemzet nem rendelkezhetik elég, a nemzetközi jogban otthonos koponyával.

Végéhez értem a jobboldaliság kritériumainak: a lélek posztulátumaihoz a társadalomban. *Nincs társadalmi egyensúly, ha a társadalom nem igazodik az igjazi értékek négyes csillagzata: az igaz, a jó, a szép és a szent után*. És ez az igazodás kötelező a jogra is, mert a jognak nincsen öncélja, nincs öntörvénye, mint ahogy egy társadalmi intézménynek sincs.

Mi következik ebből a jogászra? *A jogász ne képzelje magát különbnek bármely más társadalmi rétegénél, foglalkozásnál, ne kerüljön el kasztként*. Ha igaz, amit előbb mondtam a jogász átfogó képzettségéről, egyetemességre törő ismereteiről és nem csupán bók, akkor azt kell mondanom, hogy talán egy foglalkozási ágának sem szabad oly kevéssé megengedni magának az „*Odi profanum vulgus et arceo*” luxusát, mint a jogásznak. Hisz értéke, becse éppen abban áll, hogy behatol a legkülönbözőbb életviszonyokba! A jogász ne feledje el, hogy

ennek az Alma Maternek melyet ma — rég kiröpült neveltje vendégként hódolattal köszöntök — vannak más fakultásai. Töltekezzék a jogász annak a humanitásnak, annak az irgalmas megértésnek, segíteni vágyásnak, karitásznak szellemével, melynek hajtóereje az orvostudományt mai fokára emelte, üljön le a filozófus lábához, aki a jót, az igazat és a szépet kutatja, tárja elé, és boruljon le, gögjt levetve a szentség temploma előtt, melyhez a teológia vezet el.

És most a gazdasági szférába vetett „különös”, közgazdasági pályán működőtől talán szokatlan tekintettel, zárom fejtegetéseimet. Üres és céltalan az élet, ha nincs más társadalmi ideál, mint a „Jólét”, de ezt a jólétet az a társadalom fogja legkönnyebben megközelíteni, mely nem mereszi szemét megbüvölnen az anyagiasság bálványára, hanem *magasabbra, az örök értékek egébe néz.*

TARTALOMJEGYZÉK

I.

A nagy program	Oldal
Kormánybemutatózás a képviselőházban 1938 május 14-én.....	7
Szükségem van a nemzet megértésére	
Rádiószózat 1938 május 14-én.....	31
A zsidókérdés	
Felszólalás a felsőház bizottságaiban 1938 május 20-án	35
Sovinizmus — nacionalizmus	
Képviselőházi beszéd a miniszterelnökségi tárca költségvetési tárgyalásánál 1938 június 2-án.....	41
Kereskedelem és közlekedés a nemzet szolgálatában	
Képviselőházi beszéd a kereskedelmi tárca költségvetési tárgyalásánál 1938 június 2-án	47
Ígéreték és tettek	
Képviselőházi beszéd a megajánlás! vitában 1938 június 15-én.....	71
Szemtől-szemben a magyar néppel	
A tiszántúli nagygyűlésen Debrecenben elmondott beszéd	
1938 június 26-án.....	85
Az olasz-magyar barátság	
A Duce ünnepi ebédjén, Rómában, a Palazzo Veneziában elmondott pohárköszönte 1938 július 18-án.....	93
A Déli pályaudvaron, a Rómából való hazatéréskor elmondott beszéd 1938 július 25-én	94

II.

A vitézi eszmény	
Székesfehérváron, a vitézi avatást követő áldomáson elmondott pohárköszöntő 1938 május 22-én.....	99
A család a szeretet hajléka	
Eucharisztikus Kongresszus 1938 május 27-én.....	101
Három frontharcos-erény	
Az Országos Frontharcos Szövetség gyűlésén elmondott beszéd	
1938 június 12-én.....	107
Csoda történt Szegeden...	
A Kormányzó Úr születésnapja 1938 június 18-án	111
Szent István, fajtánk ragyogó fia	
Szent István-év megnyitása 1938 június 25-én.....	115

III.

Jobboldali életszemlélet	
A Jogászok Segítő és Tudományos Egyesületében tartott előadás 1937 január 28-án.....	123